

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

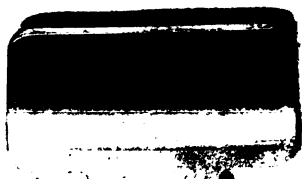
Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

UC-NRLF

QB 282 143

THE LIBRARY
OF
THE UNIVERSITY
OF CALIFORNIA

PRESENTED BY
PROF. CHARLES A. KOFOID AND
MRS. PRUDENCE W. KOFOID

Dear

Mr. [unclear]

Aan den verdienstelyken, en
veel belovenden jongeling

Cornelis Van

Drik Peters

is, wegens zijne vorderingen
in de Geschiedenis, op de
Voorbereidende Klasse
1^e Afdeeling van het stedelyk
Gymnasium te Groningen, door
EdelAchtbare Heeren Curatoren
deze prijs toegekend

den 2 Julij

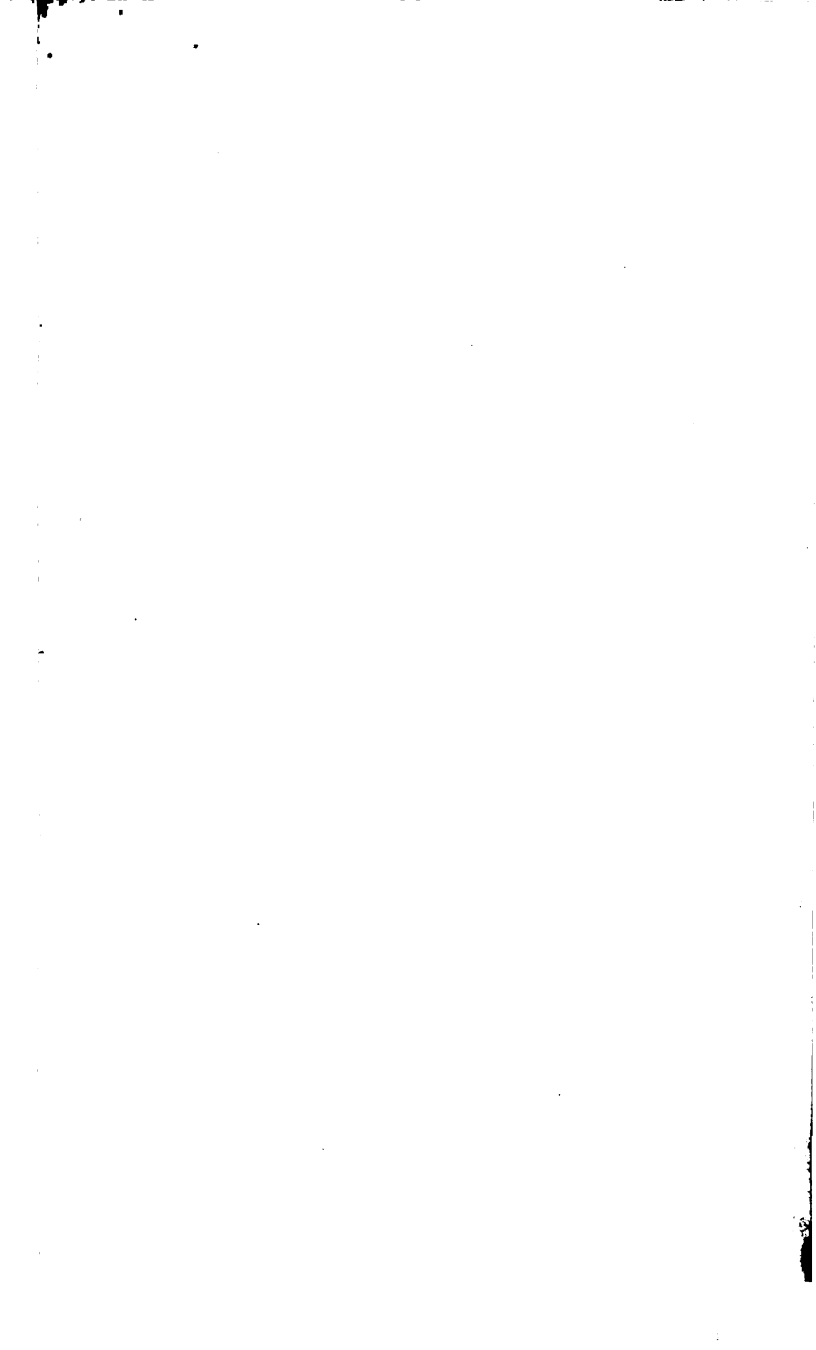
1859.

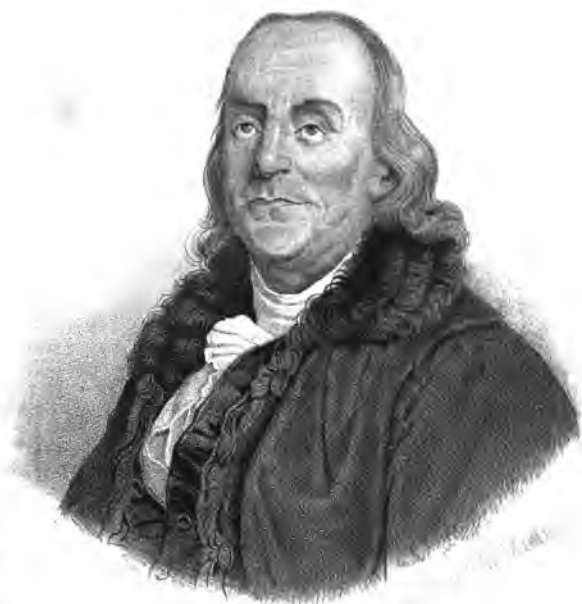
W. Schneiter
Gymn. Rector

EEN MAN UIT HET VOLK.

Gedrukt bij A. Ter Gunne & Comp. te Deventer.

Mr. Franklin.

EEN MAN UIT HET VOLK;

ALS VOORBEELD HOE MEN DOOR EIGEN VLIJT EN DEUGD
TOT RIJKDOM EN AANZIEN KAN GERAKEN.

VOORGESTELD IN HET LEVEN VAN

BENJAMIN FRANKLIN,

DOOR

F. A. A. MIGNET.

Naar het Fransch

DOOR

Mr. G. MEES Az.

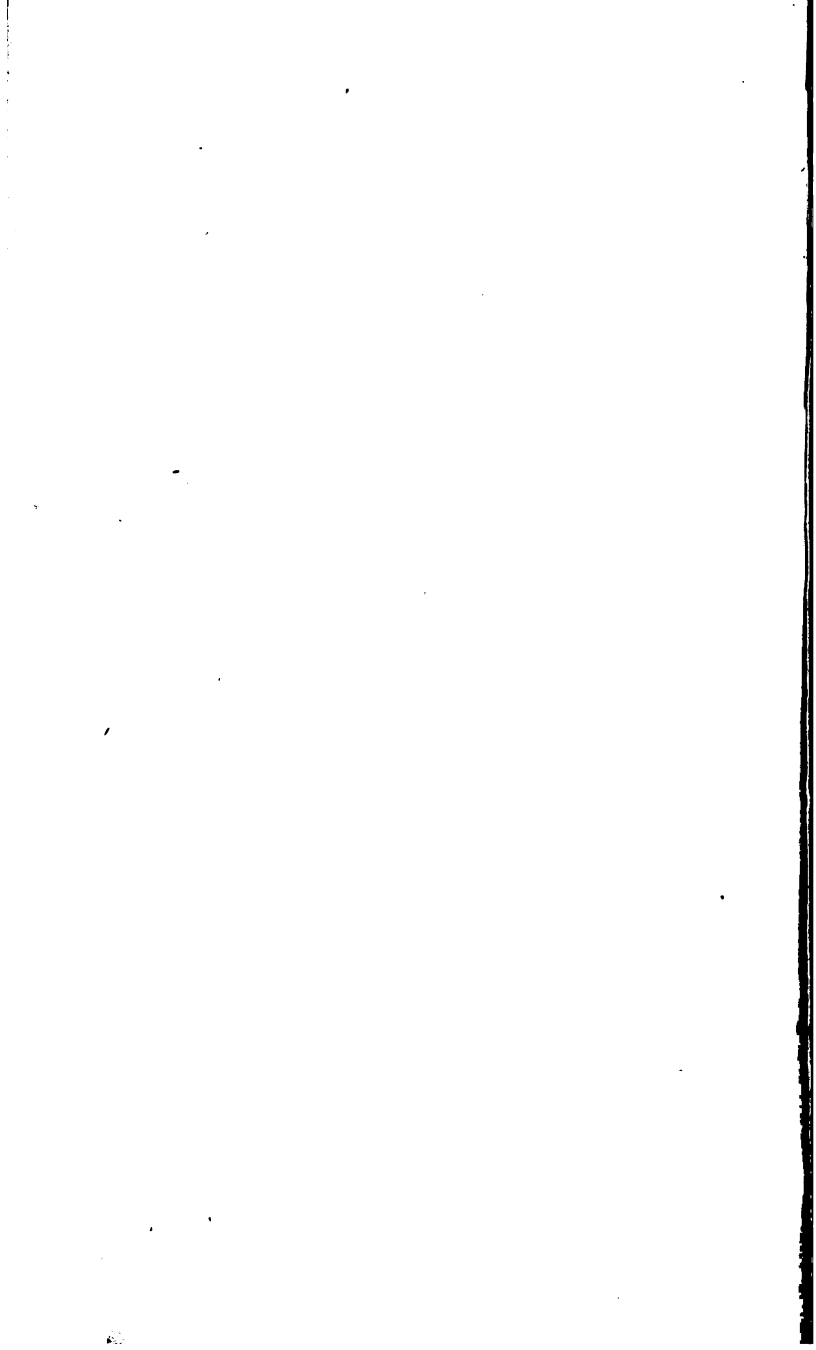
Een Volksboek.

~~~~~

TE DEVENTER, BIJ
A. TERGUNNE.

1877

1 - Nest

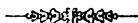

E 302
F 8 M 495
1857

V O O R B E R I G T

DES

V E R T A L E R S .

Sedert eenigen tijd geeft de Academie der zede- en staatkundige wetenschappen te Parijs eene reeks kleine geschriften uit, die, beknopt, eenvoudig en goedkoop, ter verspreiding onder de weinig bemiddelden bestemd zijn; als tegengift vooral om de verkeerde denkbeelden nopens bezitting, volksregering, arbeid enz. te ontwortelen. Zoo leverde THIERS zijn opstel over het regt van eigendom, VILLERMÉ over de werkvereenigingen, PASSY over de oorzaken der ongelijke verdeeling van den rijkdom; terwijl DAMIBON en COUSIN het veld der zedekunde betraden, als zij de Voorzienigheid of de regtvaardigheid en de weldadigheid tot de voorwerpen hunner beschouwing kozen.

In Nederland eene dergelijke Academie op te rigten ware onnoodig, daar wij die in onze Maatschappij tot

M367951

Nut van 't algemeen bezitten. *Onderwerp, geest en strekking harer geschriften behooren van die der Fransche inrigting te verschillen, en dat doen zij. Tegen volkmenners en gelijkheidstheoriën behoeft niet gewaarschuwd, en eene vertaling van al de Petits Traités der gemelde Academie zou geen doel treffen. Enkelen zijn er, die overal en altijd nut kunnen stichten, en daaronder het Leven van BENJAMIN FRANKLIN. Levensbeschrijvingen van goede menschen, niet te lang uitgesponnen, duidelijk en bevattelijk geschreven, worden door meer en min beschaafden gaarne gelezen en trekken de aandacht meer dan enkel zedekundig vertoog. De uitgever dezes meende, dat eene nadere kennismaking met FRANKLIN, op gezegde wijze ingerigt, welkom zoude zijn en noodigde mij het boekse te vertalen. Overbrenging uit het in ons land zoo algemeen gelezen Fransch is veelal doelloos, doch dit geschrift wenscht men ook in handen van hen, wien alle vreemde taal ontoegankelijk of althans moeijelijk is.*

FRANKLIN is bij dat gedeelte van ons publiek niet onbekend. In 1838 gaf de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen „Levensschetsen” uit en daaronder de zijne; zij beslaat echter slechts weinige bladzijden. Uitgebreider was de Keur uit FRANKLIN's zedekundige geschriften, door den heer J. VAN HARDERWIJK R.Z. 't Is door de Maatschappij in 1842 met goud bekroond; een werkje, dat zeer verdient

in veler handen te zijn, en ter gedurige inzage in een verloren oogenblik, op schrijftafel of boekenrakje te liggen. Het oogmerk daarbij was evenwel geene levensbeschrijving van FRANKLIN, weshalve alleen een kort overzicht zijner lotgevallen vooraan geplaatst is. MIGNET wilde den grooten man uit zijne daden leeren kennen. Hij is een bekend en zeer geacht geschiedschrijver, die ook hier de beste bronnen geraadpleegd heeft. — Zijn stijl heeft de Fransche duidelijkheid, hoewel hier en daar wat gezwollen, althans voor ons meer bedaarde Hollanders.

Overigens wensch ik FRANKLIN onpartijdig beoordeeld te zien. MIGNET bewondert hem overal en meestal verdient hij dat ten volle. Voor ons is zijne vergoeding van VOLTAIRE (bl. 152) niet onder de aangenaamste tafereelen, en ik vrees of de brief aan madame HELVETIUS (bl. 133) velen wel zoo geestig zal schijnen, als MIGNET dit veronderstelt. Maar zooveel trachten naar het goede, zooveel zelfbeheersching, zooveel adel is er in FRANKLIN, dat men hem, die zich door eigene vermogens, langs zijn eigenen weg, uit de laagte ophief en tot groote eere geraakte, innige hoogachting niet kan ontzeggen. — En hoe gevaarlijk het moge zijn zich iemand als voorbeeld ter navolging te stellen; in één opzigt mag men FRANKLIN ieder aanbevelen, als den man, namelijk, die rust, gemak en genoegen opoffert voor zijn Vaderland, en bij hooggeklommen jaren

al wat hem nog rest van krachten en vermogens daarvoor ten beste heeft. Wij behoeven met FRANKLIN geene republikeinen te worden, maar mogen met hem meenen, dat ieder uur ten nutte van onzen geboortegrond besteed, wèl besteed is. En kan men bovendien, als hij, iets voor de wetenschap doen, zooveel te beter.

Na het afdrukken van dit werkje, kwam mij in handen het onderhoudend geschrevene boek van den Amerikaanschen geestelijke H. HASTINGS WELD, het leven van FRANKLIN behelzende, en in 1849 te Nieuw-York verschenen. Waarschijnlijk zal het den Lezer niet onwelkom zijn in een Aanhangsel enkele bijzonderheden te vernemen, die door den Franschen schrijver of niet of slechts met een enkel woord waren vermeld.

I N H O U D.

HOOFDSTUK I.

Wat Franklin's leven ons leeren kan. . . . . bladz. 1

HOOFDSTUK II.

Franklin's geslacht. — Zijne opvoeding. — Eerste werkkring bij zijn vader. — Leerjaren als boekdrukker bij zijn broeder Jacob. — Zijn lezen en denken . . . . . » 4

HOOFDSTUK III.

Losheid van Franklin's geloof en gedrag. Zijne struikelingen die hij *errata* noemt . . . . . » 12

HOOFDSTUK IV.

Wijsgeerig geloof van Franklin. — Zijne kunst om deugdzaam te wezen, en zedekundige algebra. — Zijn streven naar volmaking . . . . . » 20

HOOFDSTUK V.

Middelen door Franklin gebruikt om zich tijdelijke welvaart te verschaffen. — Zijne drukkerij. — Zijn dagblad. — Zijn volksalmanak en zijne: *Wijsheid van vader Richard*. — Zijn huwelijk; goedmaking van vroegere misslagen. — Leeftijd, waarop hij, naar zijne meening, genoeg vermogen bezit. — Overdoen van zijne handelszaken en toewijding aan wetenschap en staatszaken . . . . . » 30

HOOFDSTUK VI.

Instellingen van openbaar nut en onderwijs door Franklin gevestigd. — Invloed dien zij op de stoffelijke en zedelijke beschaving van Amerika uitoefenen. — Zijne uitvindingen en ontdekkingen als geleerde. — Grootheid van zijne weldaden; zijn roem . . . . . bladz. 39

HOOFDSTUK VII.

Openbaar leven van Franklin. — Verschillende betrekkingen, waartoe hij door het Engelsche Gouvernement of door dat der Kolonie benoemd wordt. — Zijne verkiezing tot lid der Wetgevende Vergadering van Pennsylvanië. — Invloed, dien hij er uitoefent. — Zijne krijgsdienst in den oorlog tegen Frankrijk. — Zijn welslagen in London, als gemagtigde en verdediger der Kolonie tegen de beweringen der afstammelingen van Willem Penn, die het erfelijk bestuur in handen hadden . . . . . » 52

HOOFDSTUK VIII.

Tweede zending van Franklin naar London. — Zijne bekwame onderhandeling om een breuk tusschen Engeland en Amerika te voorkomen, wegens belastingen, willekeurig door het Moederland aan de Koloniën opgelegd. — Onderwerp en voortgang van dezen hevigen twist. — Bemoeijingen van Franklin in deze. — Zijne welberadenheid en volharding. — Geschriften door hem uitgegeven. — Kuiperijen door hem ontdekt. — Beledigingen, waaraan hij voor den Geheimen Raad van Engeland is blootgesteld. — Kalmte, waarmede hij die verduurt, en diepe indruk daardoor op hem te weeg gebragt . . . » 61

HOOFDSTUK IX.

Afzetting van Franklin als generaalmeester der posterijen in Amerika. — Maatregelen tegen Boston en de kolonie Massachusetts. — Vereeniging van een algemeen Congres te Phila-

delphia, op raad van Franklin. — Gematigde smeekschriften van dat congres toegezonden aan Franklin, en door den koning en de twee huizen van het Parlement afgewezen. — Verzoeningsmiddelen door Franklin beproefd. — Lof hem door Lord Chatham in het Hoogerhuis gegeven. — Zijn vertrek naar Amerika . . . . . bladz. 73

HOOFDSTUK X.

Franklin's terugreis naar Amerika. — Zijne benoeming tot, en werkzaamheid als lid van de Wetgevende Vergadering van Pennsylvanië en het Nationaal Congres. — Gewapende wederstand der dertien koloniën, die door het Engelsche Parlement buiten de wet gesteld worden. — Hare plegtige onafhankelijkheids-verklaring en vestiging als Vereenigde Staten. — Politieke inrigting van Pennsylvanië onder Franklins invloed. — Vruchteloze zending van Lord Howe naar Amerika. — Eerste overwinningen der Engelschen. — Gevaarlijke toestand der Amerikanen. — Zending van Franklin naar Frankrijk om er hulp te vragen en over een verbond te onderhandelen . . . . . » 85

HOOFDSTUK XI.

Onthaal van Franklin in Frankrijk. — Voorstel van den minister de Vergennes aan Lodewijk XVI, om de Vereenigde Staten, terstond na hunne onafhankelijkheidsverklaring, bij te staan. — Onderhandsche hulp door Frankrijk verleend. — IJverige pogingen van Franklin bij Frankrijk, Spanje en Holland. — Zijne vestiging te Passy. — Manmoedige verdediging van Washington tegen de Engelschen te Trenton, Princetown en Germantown. — Overwinning door den Amerikaanschen generaal Gates behaald op den Engelschen generaal Burgoyne, die naar Saratoga wijkt. — Verdrag van vriendschap en koophandel door Franklin gesloten tusschen de Vereenigde Staten en Frankrijk op 6 Februarij 1778. —

Zijne verschijning ten hove. — Geestdrift voor zijn persoon.
 — Ontmoeting met Voltaire . . . . . bladz. 99

HOOFDSTUK XII.

Pogingen tot verzoening door het Engelsche gouvernement bij Franklin gedaan. — Wetsontwerpen door Lord North bij het Britsche parlement ingediend en aangenomen. In Amerika worden zij geweigerd. — Afwending ten voordeele van Amerika door den oorlog tegen Engeland door Frankrijk, Spanje en Holland gevoerd. — Voordeelen der bondgenooten. — Handelingen en invloed van Franklin. — Fransche onderneming met Rochambeau aan 't hoofd, die, in gemeenschap met Washington, Lord Cornwallis en het Engelsche leger in York-town tot onderwerping brengt. — Vredesonderhandelingen. — Onderteekening door Franklin van het tractaat van 1783, waarbij de onafhankelijkheid der Vereenigde Staten door Engeland erkend wordt. . . . . » 113

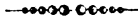
HOOFDSTUK XIII.

Zwakheid der bondgenootschappelijke Staten. — Noodzakelijkheid tot versterking der Amerikaansche vereeniging. — Terugkomst van Franklin te Philadelphia. — Bewondering en erkenning hem ten deel gevallen. — Hij wordt president van Pennsylvanië. — Zijne benoeming in de conventie, belast met het herzien van het bondgenootschappelijk verdrag en het geven van een grondwet. — Zijne rust. — Zijn dood. — Openbare rouw in Amerika en in Frankrijk . . . . . » 136

AANHANGSEL. . . . . » 147

H O O F D S T U K I.

Wat Franklin's leven ons leeren kan.

„Mijn ouders waren behoeftig en leefden onopgemerkt. In mijne eerste levensjaren deelde ik hun lot. Ik heb overvloed en eenigen roem verworven; de Fortuin bleef mij gunstig, zelfs toen ik op mijne jaren kwam. Welligt wisten mijne afstammelingen gaarne welke de middelen waren, waardoor dit mij, dank zij der Voorzienigheid, zoo goed gelukt is. Het kan dienstig zijn voor hen, die in gelijke omstandigheden verkeerden, en lust hebben om het ook eens te beproeven.”

Zóó lezen wij in FRANKLIN'S Gedenkschriften.

't Geen deze aan zijne kinderen vertelt, kan meer algemeen nuttig wezen. Zijn leven verdient gekend te worden. Ieder kan er wat uit leeren; de arme en de rijke, de ongeleerde en de geleerde, de eenvoudige burger en de staatsman. Het onderregt en sterkt hen, die in nederigen staat zijnde, hun lot wenschen te verbeteren en naar middelen omzien om zich boven hun gelijken te onderscheiden. Zij kunnen er uit zien, hoe de zoon van een werkman, die met zijne handen den kost moest verdienen, rijk werd, enkel door noeste vlijt, orde en spaarzaamheid; hoe hij, zonder iemands hulp, met zijn verstand de diepten der meest gevorderde we-

tenschappen dorst peilen; hoe hij zijn hart tot de deugd vormde met zooveel zorg en kunst, dat hij het der moeite waardig vond het ook anderen te leeren; hoe hij zijne wetenschappelijke ontdekkingen en zijne onkreukbare eerlijkheid dienstbaar maakte aan de beschaving van het menschdom en het geluk zijns vaderlands. Vergeefs zoekt men naar een levensloop, waar deugd en roem zoo overal, zoo ten einde toe schitteren, als in dien van den zoon des lakenverwers van Boston. Hij begon met kaarsengieten, werd boekdrukker, schreef de eerste amerikaansche dagbladen, rigtte de eerste papierfabrieken op in de kolonie, wier stoffelijke en zedelijke beschaving hij bevorderde; ontdekte de eenheid der electriciteit met den bliksem; werd lid van de Academie der wetenschappen te Parijs en van bijna al de geleerde genootschappen van Europa; stond de belangen der nog onderworpenen Volkplanting moedig voor bij het Moederland; onderhandelde gelukkig met Frankrijk en Spanje voor zijne opgestane landgenooten en plaatste zich naast GEORGE WASHINGTON als grondlegger der amerikaansche vrijheid. Eindelijk, na 84 jaren levens zoo wel besteed, stierf hij geacht en geëerd door geheel de beschaafde wereld als de wijze, die de kennis der natuur uitgebreid had, en als de groote man, die de onafhankelijkheid en het welzijn zijns vaderlands had bevorderd. Volkomen verdiende hij het, toen niet slechts gansch Amerika rouw over hem droeg, maar de Constitueerende Vergadering van Frankrijk dit voorbeeld volgde.

Voorzeker, FRANKLIN te leeren kennen en hem gelijk te worden, zijn twee zeer verschillende zaken. Men wordt geen genie door het te willen. Om als leidsman zijne natuurgenoeten voor te gaan en grooten invloed op de lotgevallen van zijn land uit te oefenen, daartoe

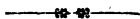

moeten ons van nature de heerlijkste gaven des geestes en een vast onwrikbaar karakter eigen zijn.

Maar was FRANKLIN een man van genie, hij was tevens een man van gezond verstand; deugdzaam en eerlijk. Was hij een verdienstelijk staatsman, hij was tevens een braaf burger. Door dat gezond verstand, die eerlijkheid, die braafheid kan hij allen, die met zijn leven bekend worden, leeren om gebruik te maken van de geestvermogens hem van God geschonken, door aan geene verkeerde beginselen toe te geven; van het goede zaad hem door God in 't harte gestrooid, om strijd te voeren tegen de hartstogten en ondeugden, die den mensch arm en ongelukkig maken. Meer nog; ieder kan van hem leeren, welke de genoegens van den arbeid, de vruchten van de spaarzaamheid zijn; hoe heilzaam het is bedaard na te denken eer men iets onderneemt; hoe loffelijk het trachten om anderen wel te doen en daardoor de zoetste voldoening te smaken van tevreden met zich zelve en door ieder bemind te zijn.

Daarenboven zijn in FRANKLIN'S leven gewigtige lessen voor die krachtige geesten, welke zich boven alle-daagschheid verheffen zullen. Niet zonder moeite heeft FRANKLIN zijn genie aangekweekt, niet zonder inspanning heeft hij zich voor de deugd gevormd, niet zonder noesten arbeid is hij zijn vaderland en der menschheid nuttig geweest. Hij mag gerustelijk ten gids verstreken aan hen, die door de Voorzienigheid boven anderen bevoorregt, hunne gaven ten beste hunner natuurgenoeten besteden, aan hen, die de wereld groote mannen noemt. Door hen gaat het menschedom voorwaarts en streeft naar kennis en geluk. Zij worden door velen benijd, want tusschen hen en hunne medemenschen ligt eene kloof, en toch, zij vullen die aan;

want hunne denkbeelden worden verspreid, hunne ontdekkingen werken weldadig; zij sturen voorwaarts door hunne levenwekkende kracht. Langzamerhand heffen zij hen tot zich op, die, alleen staande, nooit zoo hoog zouden gestegen zijn. Zij schenken hun de voorbeelden dier heilzame ongelijkheid, die weldra hoogere gelijkheid wordt. Want nauwelijks zijn weinige geslachten voorbijgegaan, of het genie van enkelen is het gezond verstand van allen; eene ongehoorde nieuwigheid het algemeen gebruik geworden. De wijzen van iedere eeuw dragen gestadig bij tot den algemeen toegankelijken schat, die, zonder hen, nietig en schraal zoude gebleven zijn. Komt! voortgestreefd dan naar hoogere kennis. Elke nieuwe waarheid vermindert de ellende en tevens de ondeugd. Eere aan hen, die zoo hoog boven allen staan; hen voorgesteld ter navolging! Want alzoo worden er gekweekt die hun gelijken, en nooit hadden wij er grooter behoefte aan.

HOOFDSTUK II.

Franklin's geslacht. — Zijne opvoeding. — Eerste werkring bij zijn vader. — Leerjaren als boekdrukker bij zijn broeder Jacob. — Zijn lezen en denken.

De FRANKLIN'S waren van ouder tot ouder eerbare werklieden in het Graafschap Northampton in Engeland. Bij het dorp Ecton bezaten zij een dertig bunders land en een smidse, die, krachtens erfregt, steeds op den oudsten zoon overging. Sedert de godsdienstomwenteling in Engeland, behoorden zij tot de eenvoudige en stijve Presbyterianen, die noch met de Katholijken de kerke-

lijke overlevering en den Paus als opperhoofd, noch, met de Anglikenen, de geestelijke heerschappij van Bisschoppen en Koning erkenden; die nederig en christelijk leefden, zelve hunne predikanten kozen, en zelve de kerkelijke belangen regelden. Toen onder de drie laatste STUARTS de vrije godsdienstoefening aan de Presbyterianen ontzegd was, verlieten vele dier vrome en ernstige dissenters, van 1620 tot 1682, hun geboorte-grond, om op de barre en eenzame kusten van Noord-Amerika volkplantingen te stichten, en er naar eigene overtuiging te bidden en ter kerk te gaan. Door het gevoel van vrijheid drong de Godsdienst meer in het leven; door het gevoel van plicht en eerbied voor recht spatte de vrijheid niet uit. Op deze hechte grondslagen werden de volkplantingen van Nieuw-Engeland gevestigd, en verrees weldra de groote natie der Vereenigde Staten.

De vader van BENJAMIN FRANKLIN, een volijverig Presbyteriaan, vertrok naar Nieuw-Engeland tegen het einde van KAREL de tweedens regering, toen de wetten alle vereenigingen van dissenters ten strengste verboden. Hij heette JOSIA en was de jongste van vier broeders. De oudste, THOMAS, was smid; de tweede, JOHN, lakkenverwer; de derde, BENJAMIN, en JOSIA zelf, zijdenverwers.

In 1682 verliet deze met zijne vrouw en drie kinderen het vaderland; in hetzelfde jaar dus waarin de beroemde Kwaker WILLIAM PENN op de oevers der Delaware de volkplanting Pennsylvanië grondde, waar onze FRANKLIN 75 jaar later zulk eene gewigtige rol zoude spelen. Hij vestigde zich te Boston, in de kolonie Massasuchets, die in 1628 gesticht was. Het zijdenweven, als meer dienstig voor weelde, bragt niet genoeg op, om in de behoefte van de zijnen te voorzien; hij nam daarom het kaarsenmaken bij de hand.

Eerst in het 24ste jaar van zijn verblijf te Boston, schonk hem zijn tweede vrouw ABIAH FOLGIER zijnen zoon BENJAMIN. Van zijne eerste vrouw, die met hem uit Engeland was gekomen, had hij zeven kinderen, van de tweede tien.

BENJAMIN FRANKLIN, de laatste van de jongens en de vijftiende van al de kinderen, werd op den 17den Januarij 1706 geboren. Hij zag niet minder dan dertien broeders en zusters rondom den huisselijken disch zijns vaders geschaard, die dat talrijk kroost, in vertrouwen op de Voorzienigheid en den arbeid zijner handen, trachtte op te voeden en te vestigen. Die opvoeding mogt niet veel kosten en kon zich niet ver uitstrekken, zoodat BENJAMIN slechts één jaar ter scholing en, niettegenstaande zijn gelukkigen aanleg, geen verder onderwijs genoot, omdat zijn vader het niet kon bekostigen. Gedurende korten tijd slechts werd hij nog bij een schrijf- en rekenmeester besteld. Kon alzoo de vader den zoon niet geven, wat deze later zichzelf zoude aanschaffen; hij vermaakte hem een gezond lichaam, een opregt hart, een zuiver pligtbesef, lust voor arbeid, goede beginselen en een treffelijk voorbeeld. De toekomst van de kinderen ligt grootendeels in de ouders. Een beter erfdeel dan geld kunnen zij hun nalaten, het erfdeel hunner deugden. Meestal deelen zij hun, met het leven, hunne gelaatstrekken mede, hun ligchaamsbouw, gezondheid of ziekelijkheid, veerkracht of weekheid des geestes, sterkte of zwakheid der ziel, al naar dat zij zulks zelven bezitten. Door voor zichzelf te zorgen, zorgen zij ook voor hunne kinderen. Zijn zij zelven uitgeput, groote kans is er, dat de kinderen zwak zullen wezen; hebben zij zich ziekten op den hals gehaald, zij kunnen het gift in hen overstorten en hen onder smarten doen wegwijnen. Zoo is het voor

het ligchaam, nog sterker is het voor den geest. Indien de ouders hunne eigene vermogens, naarmate van hunnen stand, ontwikkelen; eerlijkheid en waarheid hun ten regel zijn, deelen zij hunnen kinderen eene fiksche zuivere inborst mede, en planten eene ingeschapene neiging voor regt en billijkheid in hunne harten, alvorens hen door eigen voorbeeld te stichten. En, integendeel, indien zij de hun geschonkene geestesgaven ongebruikt laten liggen, en de wetten door de voorzienigheid Gods in het menschelijk gemoed gegrift, en wier overtreding nooit straffeloos geschiedt, door hun gedrag schenden, brengen zij die gebrekkige ontwikkeling en zedelijke verdorvenheid doorgaans op hunne kinderen over. Meer dan zij vermoeden hangt het van hen af om hen gezond of ziekelijk, ontwikkeld of stompzinnig, braaf of slecht te zien, en voor hen een lang en gelukkig, of een kort en rampzalig leven te verwachten. Die verantwoordelijkheid rust op hen. Naarmate zij zelve handelen, worden zij gestraft of beloond in 't geen hun dierbaarst is. FRANKLIN had het geluk gezonde, werkzame, brave, achtingwaardige ouders te bezitten. Zijn vader bereikte den ouderdom van 89 jaar. Zijne moeder, eene opregte, vrome, fiksche vrouw, leefde er 84. Van hen ontving hij de voorbeschiktheid tot een lang leven, en, 't geen nog beter was, de kiem der deugden, waarmede hij het versierd heeft. Die kiem wist hij zelf te ontwikkelen. Nog jong zijnde was hij reeds bedaard en ordelijk, maar tevens volhoudend en doorzettend, zoodat niemand het ooit verder in de zelfbeheersching bragt. De eerste les, die hij in dit opzigt kreeg en die een diepen indruk op hem maakte, ontving hij op slechts zesjarigen leeftijd. Op zekeren feestdag had hij eenig geld bij zich en zou er speelgoed voor koopen. Op weg ontmoette hem een kleine jongen, die

een fluitje had met zulke hooge en schelle toonen, dat BENJAMIN er geheel door betooverd werd. Al zijn geld bood hij voor het zoo begeerlijke fluitje. De koop werd gesloten. Vol blijdschap snelde hij huiswaarts en maakte met zijn aanhoudend gefluit het de zijnen niet weinig lastig. Broeders, zusters en nichten vroegen hem hoeveel hij voor dat hinderlijke speeltuig gegeven had, waarop hij antwoordde: „Wel, al wat ik in mijn zak had.” Uit éénen mond betuigden allen, dat hij er tienmaal te veel voor betaald had, en zij somden hem, al plagende, de menigte fraaije zaken op, die hij, behalve het fluitje, er voor had kunnen koopen. Hij werd verdrietig en al zijn genot was verdwenen; maar tevens deed hij de gelofte voortaan goed naar de waarde van 't geen hem begeerlijk voorkwam te onderzoeken en zijne lusten door de gedachte aan het fluitje te beteugelen. Dit voorval, dikwijls en zeer goed door hem verteld, was hem daarna bijzonder nuttig. Want zoo hij voortaan iets te overleggen had, het hart of het verstand mogt er mede gemoeid zijn, kwam hij, 't zij in staats-, 't zij in handelszaken, nooit tot een bepaald besluit, dan na alvorens nog eens aan den koop van het fluitje te hebben gedacht. Hierin vond hij eene waarschuwing voor zijne rede, een breidel voor zijne begeerten. Wat hij mogt koopen, wenschen of ondernemen, altijd was het: Laat ons het fluitje niet te duur hebben. De slotsom, die hij voor zich zelve gemaakt had, vond hij ook voor anderen van toepassing en hij meende, dat men zich heel veel ongeluks op den hals haalde, door zich te hooge denkbeelden van de waarde der dingen te vormen en te veel voor de fluitjes te betalen.

Sedert zijn tiende jaar werkte hij bij zijn vader in de kaarsengieterij. Twee jaar lang bragt hij door met ka-

toen te knippen, het in de vormen te plaats en deze met vet te vullen, of ook met winkelboodschappen te verrigten. 't Stond hem niet bijster aan. Bevattelijk en levendig van geest als hij was, wilde hij zien, - leeren en handelen. Aan den oever van den Oceaan had hij zijne kindschheid gesleten, en, in den zomer, soms gansche dagen met baden en zwemmen doorgebracht. Als hij zich dan met zijne speelmakkers ver in zee waagde, was hij het, die hun voor loods diende. Zeeman wilde hij dus worden. Maar reeds was een zijner broeders varensgeszel, en BENJAMINS vader wenschte geen tweeden zoon in dat vak. Hij trachtte dezen er van af te trekken en bragt hem daartoe bij schrijnwerkers, metselaars, glazemakers, draaijers en waar niet al, om te zien welk ambacht hem het best voegde. FRANKLIN zag in al die werkplaatsen rond met dien fijnen geest van opmerking, welke hem zoo zeer kenschetste, en hij leerde door het afzien, zich van al de werktuigen der onderscheidene ambachten te bedienen.

Zoo verkreeg hij de bekwaamheid om later met handigheid al het knutselwerk dat hem in zijn huis, en de werktuigen, die hem bij zijne proefnemingen te stude kwamen, te vervaardigen. Zijn vader besloot eindelijk, dat hij messenmaker worden zou. Hij zond hem in de leer bij zijn neef SAMUEL FRANKLIN, die, na zich te London in zijn vak te hebben geoefend, te Boston was komen wonen. De som evenwel, die voor zijne opleiding gevorderd werd, was te groot en men moest die zaak laten varen. Gelukkig voor FRANKLIN; want weldra trad hij in een werkkring, waar hij zich vrij wat beter op zijne plaats gevoelde.

Te levendig van geest om zijn tijd in luiheid of onwetendheid door te brengen, beminde FRANKLIN het lezen hartstogtelijk; en spoedig had hij zijn vaders

kleine boekverzameling, die bijna geheel uit godgeleerde schriften bestond, uitgeput. Hij vond er echter ook een Plutarchus, dien hij verslond, en zoo werden de groote mannen der oudheid zijne eerste leermeesters. — Het geschrift van DEFOË, de onderhoudende schrijver van ROBINSON CRUSOË, over het plannenmaken en dat over de middelen om het goede te doen van Doctor MATHER boeiden hem ongemeen, omdat zij geheel instemden met de rigting van zijne verbeelding en de neiging van zijnen geest. Al zijn zakgeld besteedde hij aan boeken. Zijn vader die bepaalde overhelling ziende, vreesde, dat, zoo hij die tegenging, de lust voor de zeevaart, die nooit geheel was uitgedoofd, weder ontwaken zou en besloot hem tot boekdrukker op te leiden. In 1718 plaatste hij hem bij een zijner zonen, met name JACOB, die het vorig jaar uit Engeland was gekomen met een pers en drukletters. Het leercontract werd voor negen jaren aangegaan. De eerste acht jaren moest BENJAMIN zijnen broeder zonder loon dienen, doch deze hem daarentegen in den kost hebben en hem in het negende jaar eene geldelijke belooning geven. Weldra werd hij door zijne handigheid en volharding zeer bekwaam. Over dag werkte hij en gebruikte dan nog een deel van den nacht tot zelfonderrigt. Al 't geen hem ontbrak vulde hij aan en leerde er van alles bij; spraakkunde, wijsbegeerte, meetkunde, rekenkunde en de theorie der zeevaartkunde. Aldus vormde hij thans zijne geestvermogens naar een vast stelsel, gelijk later zijn karakter.

Door kracht van wil en ontbering geraakte hij er toe. Die ontberingen vielen hem echter niet zwaar, hoezeer hij door minder soort van voedsel te gebruiken en de uren van uitspanning op te offeren, middelen en tijd tot leeren vond. Eens had hij gelezen, dat

een oud schrijver zich tegen het eten van vleesch verhief, en ried om zich slechts met voortbrengselen uit het plantenrijk te voeden. Van dien oogenblik had hij het voornemen opgevat om niets meer 't geen leven had te eten, daar hij het nu voor een schadelijk en barbaarsch gebruik hield. Om echter voordeel te trekken van die stelselmatige soberheid, had hij zijnen broeder voorgesteld om zich te voeden met de helft van 't geld dat deze daartoe wekelijks uitgaf. Zóó werd het geschikt, en FRANKLIN hield zich tevreden met een gruttensoep, die hij zelf, zoo goed zoo kwaad, bereidde, een stuk brood en een appel of peer; at dat schielijk en staande, dronk er een glas water bij en had niet eens de kleine som noodig, die zijn broeder hem gaf. Hij zuinigde op het geld genoeg uit om boeken te koopen, en op de etensuren om ze te kunnen lezen.

De geschriften, die den meesten invloed op hem oefenden, waren: De proeve over 's menschen geestvermogens van LOCKE, de Spectator van ADDISON, en de Gedenkwaardigheden van SOCRATES door XENOPHON. Met graagte las hij die. Van hen leerde hij juist te denken, te schrijven en te spreken. LOCKE werd zijn meester in het behoorlijk regelen der gedachten, ADDISON in het goed stellen, SOCRATES in het redeneren.

De stijl van ADDISON met dien sierlijken eenvoud, die kernvolle spaarzaamheid, die fatsoenlijke deftigheid en die treffende duidelijkheid, was hem een gedurig voorwerp van studie. Hem poogde hij na te volgen en gelukkig slaagde hij er in.

De vertaalde Lettres Provinciales van PASCAL, die hem zeer boeiden, bekwaamden hem verder voor dat fijne en juiste redetwisten, waarin hij, aan de hand van SOCRATES en van PASCAL, het nuchtere gezond verstand en de bevallige geestigheid des eenen, met de

bijtende scherts en onverwinlijke kracht des anderen, te paren wist. Maar bij het vermeederen van den schat zijner denkbeelden, werd hij ontrouw aan het geloof zijner vaderen. De werken van COLLINS en SHAFTESBURY bragten hem tot het ongeloof langs denzelfden weg, die door VOLTAIRE bewandeld was. FRANKLIN'S weetlust spoorde hem tot onderzoek der godsdienst aan. De uitslag moest wel tot twijfelen aan hare waarheid leiden, daar hij zijne fijngesponnen redeneringen tot het ondergraven harer eerbiedwaardige grondslagen misbruikte. Zoo bleef hij eenigen tijd zonder bepaald geloof. De christelijke openbaring verwierp hij; de natuurlijke godsdienst gaf hem geen genoegzamen steun. Onderworpen Christen was hij niet meer, en verlicht wijsgeer was hij niet geworden. De beginselen, waarin hij onderwezen was, waren voor hem vervallen, en de zedekundige regelen, die hij later zichzelf voorschreef en die hij nooit overschreed, waren nog tot geene helderheid bij hem gekomen.

HOOFDSTUK III.

Losheid van FRANKLIN'S geloof en gedrag. Zijne struikelingen, die hij errata noemt.

Grondbeginselen en handelingen staan in het naauwste verband. Ook in FRANKLIN werd dit zichtbaar. De onvastheid in zijn geloof had een ongunstigen invloed op zijne daden. Weldra verviel hij in eenige fouten, die hij de errata van zijn leven noemt, en die hij later met de uiterste zorg verbeterde. Zoo waar is het, dat iemand van den besten aanleg steeds een hechten steun noodig heeft.

De eerste fout van FRANKLIN was eene handeling tegen de goede trouw, jegens zijnen broeder. Niet dat hij zich over zijn broeder JACOB te beroemen had. Deze was lastig, jaloersch en heerschzuchtig; mishandelde hem soms en oefende, zonder matiging of liefde, het gezag uit, waartoe hij overigens als meester gerechtigd was. Hij vond, dat BENJAMIN zich te veel op zijne kennis en bekwaamheden liet voorstaan, hoezeer hij zelf er genoeg voordeel van getrokken had. In 1721 toch was hij een dagblad begonnen te drukken, onder den titel van: de Courant van Nieuw-Engeland, het tweede, dat in Amerika uitkwam. Het eerste was: het Bostonsche Nieuwsblad. De jonge FRANKLIN had het gezet, gedrukt en aan de kalanten bezorgd; maar hij meende, dat hij wel iets beter zou kunnen zamenstellen, en leverde in nagebootst schrift eenige artikelen, die opgenomen werden en veel opgang maakten. De goede ontvangst daarvan gaf hem moed om zich als den schrijver bekend te maken, en sedert werkte hij openlijk aan dat dagblad, tot groot voordeel zijns broeders. Geheel onverwacht echter werd JACOB FRANKLIN in regten vervolgd wegens een politiek artikel, dat wat kras gesteld was, en met een maand gevangenis gestraft, terwijl daarenboven zijn courant verboden werd.

De gebroeders kwamen nu overeen om ze op nieuw te doen verschijnen op naam van BENJAMIN FRANKLIN, die er met een berisping afgekomen was. Hiertoe moest het vroegere leercontract vernietigd worden, opdat de jongere broeder vrij en onafhankelijk van den ouderen, en zelf verantwoordelijk voor 'tgeen hij schreef mogt zijn. Maar, opdat JACOB de diensten van BENJAMIN niet zoude missen, teekende men een nieuw contract, dat tusschen partijen geheim blijven en hen, als vroeger, binden zou. Toen eenigen tijd later al weder twist

tusschen de broeders ontstond, verliet BENJAMIN de drukkerij. Hij maakte gebruik van de vernietiging van het eerste contract, wel vermoedende, dat zijn broeder zich op het tweede niet beroepen zou. Deze was zoo verontwaardigd over deze trouwbreuk, dat hij, geholpen door zijn vader, die in deze partij voor hem koos, zorgde, dat BENJAMIN in gansch Boston geen werk kon krijgen.

FRANKLIN besloot zijne fortuin elders te beproeven. Bij het ongelijk van zich aan de verplichtingen jegens zijnen broeder te hebben onttrokken, voegde hij nog dit, dat hij zijne verwanten heimelijk verliet en in groote onrust stortte. Zonder iets te zeggen, verkocht hij eenige boeken, om aldus aan eenig geld te komen, en scheepte zich in September 1723 in naar Nieuw-York. Op den togt derwaarts liet hij het stelsel, om zich enkel uit het plantenrijk van voedsel te voorzien, varen. Hij hield namelijk veel van visch. Toen nu het schip door windstilte in een baai voor anker lag, vingen de matrozen kabeljaauw, en maakten die gereed. FRANKLIN stond er bij en zag kleine kabeljaauwtjes in de maag van de groote. Zoo! zeide hij, eet gij elkander op, dan kunnen wij u ook wel eten. Deze vrolijke opmerking voerde hem tot het verlaten van zijn zonderling systeem.

Hij vond geen werk te Nieuw-York, waar de drukkunst evenmin bloeide als ergens in de Kolonie, die van alles bijna uit Engeland voorzien werd, zoowel van de weinige boeken en het papier, die men gebruikte, als de couranten en almanakken, die men las.

Aan FRANKLIN was het voorbehouden daarin eenmaal verandering te brengen. Voor 't oogenblik was er geen middel om te Nieuw-York een bestaan te vinden, hij besloot dus verder door te gaan en wel naar Philadel-

phia. Hij nam den weg over zee in een gebrekkig vaartuig, dat lek was en onophoudelijk slingerde. Hij leed er honger, kreeg de koorts en kwam eindelijk in een sjouwerspak met slijk overdekt, geheel uitgeput, en met iets meer dan een dollar (*) in den zak, aan wal. Zóó uitgedoscht deed hij zijn intrede te Philadelphia, de hoofdstad van den Staat, wiens zaakgelastigde hij te London, wiens vertegenwoordiger op 't congres, en wiens voorzitter hij eenmaal worden zou.

Hij vond werk bij een drukkersbaasje, KEIMER genaamd, die zich onlangs te Philadelphia had neêrgezet met eene oude beschadigde pers en afgesletene Engelsche letters. Door hulp van FRANKLIN, die een zeer goed werkman was, ging het zijnen meester weldra vrij goed. FRANKLIN's bekwaamheid, zijn loffelijk gedrag, het fatsoenlijke in zijne manieren en in zijn spreken trokken de aandacht van den gouverneur van Pensylvanië, WILLIAM KEITH, die een goede drukkerij in zijne Provincie wenschte en FRANKLIN aanspoorde om er een op te rigten. Hij nam op zich om aan FRANKLIN's vader JOSIAH te schrijven en hem te bewegen het noodige geld voor te schieten. BENJAMIN, zeer vereerd door de bescherming van den gouverneur, waagde het, daar hij toch vrij wat bespaard hād, om eene reis naar zijne geboortestad te ondernemen. Daar stond hij eensklaps te midden der zijnen, die hem hartelijk en zonder hem iets te verwijten, ontvingen. Maar de oude JOSIAH trad gansch niet in het voorstel van KEITH en vond het zelfs zeer berispelijk, dat een man als hij zooveel vertrouwen stelde in een jongen van 18 jaar, die zijn ouders huis ontloopen was. Hij weigerde dus ronduit, én omdat het hem aan de noodige fondsen onbrak, én omdat hij

---

(*) Een dollar is f 2.50.

BENJAMIN nog veel te jong vond om aan 't hoofd eener drukkerij te staan. Hij had het niet geheel mis, toen hij zijn zoon nog zooveel niet toevertrouwde, want deze beging nu een tweeden mislag, wel minder laakbaar uit het oogpunt der zedelijkheid, maar bedenkelijker in de gevolgen.

Een vriend van zijn vader, VERNON genaamd, verzocht hem een som van 35 dollars te Philadelphia voor hem te innen. FRANKLIN deed het, maar, in plaats van dat geld onaangeroerd te laten liggen tot VERNON het op zou vorderen, was hij zwak genoeg om er af te nemen, en aldus een paar vrienden uit geldverlegenheid te redden. Hem waren namelijk twee jongelieden, COLLINS en RALPH, van Boston naar Philadelphia gevolgd. Het waren gezellen zijner jeugd, een paar aardige knapen, doch zonder godsdienstige beginselen en zonder werklust. Goed praten en plannen maken, dat konden ze; maar om, geldeloos als ze waren, hun eigen kost te verdienen, dat verstonden ze niet. Zij teerden op zijne beurs, de eerste te Philadelphia, de andere te London, toen ze zamen nog in 't zelfde jaar derwaarts trokken. Daar zijn daggeld niet toereikende was om zijne vrienden bij te staan, sprak hij de hem toevertrouwde som aan, wel met het voornemen om het er weder bij te leggen, maar de vraag was of hij er in staat toe zou zijn. — Gelukkig voor hem, dat VERNON het geld eerst lang daarna opvroeg.

Deze mislag hinderde hem, gedurende verscheiden jaren, geweldig, daar zijn geweten hem zeide, dat hij op de grens der oneerlijkheid gestaan had. En evenwel 't was zijn laatste misstap niet. Toen hij te Philadelphia wederkwam, geraakte hij in kennis met een jong meisje van zijn leeftijd, READ geheeten, die zes jaar later zijn vrouw werd. Haar bevallig uiterlijk en

hare stille zedigheid maakten diepen indruk op hem. Hij gaf haar zijne liefde te kennen en zag die beantwoord.

Toen hij uit Boston terug was, bleef de gouverneur KEITH hem genegen en meende, dat het in het belang der Kolonie was, zoo hij FRANKLIN voorthielp. Hij riep hem tot zich en zei: »Uw vader schijnt u niet te willen bijstaan; ik zal het doen. Maak eens een lijst op van 't geen gij uit Engeland behoeven zoudt, ik zal er voor zorgen. Hetgeen ik u voorschiet, geeft ge mij terug als 't u gelegen komt. Ik wenschte hier een bekwaam drukker te hebben en ik geloof zeker, dat gij slagen zult.» FRANKLIN leverde een staat van 't geen gevorderd werd ten bedrage van 100 pond sterling (£ 1200), waarmede hij meende het te kunnen doen. Hij zou nu, op verlangen van den gouverneur, en voorzien van brieven van aanbeveling, zelf naar Engeland gaan om de noodige gereedschappen te koopen.

Alvorens op reis te gaan, zou hij Miss READ gaarne getrouwd hebben, doch de moeder van het meisje vond het paar wat jong en stelde het huwelijk wijselijk uit tot FRANKLIN uit London terug en drukker te Philadelphia zijn zou.

Na wederzijdsche zoete beloften, zoo als hij 't zelf uitdrukt, nam hij afscheid van Miss READ en tevens van Amerika, en scheepte zich met zijn vriend RALPH in. Naauwelijks was hij te London of hij zag, dat de gouverneur KEITH hem misleid had. De crediet-brieven, die hij hem uit eigen beweging beloofd had, had hij niet gezonden. KEITH was een vreemdsoortig man, zoo als er evenwel meer zijn. Hij stelde zich gaarne op den voorgrond, wilde zich vrienden maken, trachtte voort te helpen; doch beloofde dan veel meer dan hij houden kon; bragt daardoor degenen, die hij dienst

wilde doen, van den wal in de sloot en bedroog hen, zonder het te willen.

Het uitzigt om baas te worden verviel nu geheel voor FRANKLIN. Er schoot niets over dan knecht te blijven. Anderhalf jaar bleef hij te London en was achtereenvolgens bij de twee beste boekdrukkers, bij PALMER en bij WATS, werkzaam, eerst als drukker, later als zetter.

Hier had hij door zijn zedig gedrag, vlijt en spaarzaamheid veel op de andere gezellen vooruit. Zijn beurs was daardoor steeds wel voorzien. En, terwijl hij voor zich zelven niets dan water dronk, bleef hij in het bierhuis borg voor zijne kameraden, die daar dikwijls op crediet dronken. »Deze vriendendienst,» zegt hij, »gevoegd bij den naam dien ik had van vrolijk te »zijn en van een grap te houden, gaven mij zekeren »voorrang onder hen. Ook bij mijn meester was ik »gezien, daar ik nooit, als de anderen, den maandag »voor een feestdag hield, en snel met het letterzetten »wist om te gaan. Daarom kreeg ik steeds het werk »dat haast had en doorgaans het best betaald werd.»

Zijn vriend RALPH was hem echter een lastpost geworden. Hij had hem van zijne spaarpenningen vrij aanzienlijke voorschotten gedaan. Het liep met hem niet beter af dan met COLLINS. Deze had zich aan den drank overgegeven, had een losbandig leven geleid, was jegens FRANKLIN, voor diens vertrek uit Amerika, grof en ondankbaar geworden en had hem de vriendschap opgezegd. Hij dwaalde toen naar de Barbados, waar hij gouverneur werd bij den zoon van een rijken Hollander en stierf er weldra. Voor RALPH, die als letterkundige niet zonder verdienste was, schoot niets over dan schoolmeester op een dorp te worden. Hoezeer hij zijne vrouw in Amerika had, was hij toch te London

in zeer naauwe betrekking tot een modemaakstertje gekomen. FRANKLIN bezocht dat meisje dikwijls, als RALPH afwezig was. Hij voorzag in haar nooddrift als zij met haar werk niet genoeg verdiende, maar vond slechts te veel behagen in haar gezelschap en toonde het haar. Aan Miss READ had hij in tijden niet geschreven. Dit was de derde zijner misstappen. Niet alleen, dat hij haar verwaarloosde, maar hij maakte het hof aan de maitres van zijn vriend. Dit was de vierde en laatste misstap. Hij veroorloofde zich eenige vrijheden omtrent haar, die echter, als hij zelf erkent, met zekere waardigheid werden afgewezen. RALPH kwam dit te weten en sedert was alle vriendschap tuschen hen uit. RALPH nam die gelegenheid waar om FRANKLIN te zeggen, dat diens gedrag alle verpligting en alle dankbaarheid, die hij hem schuldig was, te niet deed, waarvan het gevolg was, dat RALPH de 27 pond st. (f 324), die FRANKLIN hem geleend had, nooit of nimmer terug gaf.

FRANKLIN begon nu na te denken over de verkeerdheden zijner vrienden en vooral over zijne eigene. Door beginselloosheid hadden COLLINS, RALPH en de gouverneur KEITH hem bedrogen; door wankelen en weifelen van zijne godsdienstige overtuiging was hij zelf er toe gekomen om het contract met zijn broeder te verbreken, om misbruik te maken van het hem door VERNON toevertrouwde geld; om de trouw, die hij Miss READ beloofd had, te vergeten; en eindelijk had hij nog de geliefde van zijn vriend trachten te verleiden. Dit alles deed hem de hooge noodzaak zien om zichzelf vaste regelen voor gedrag en wandel voor te schrijven.

„Ik werd er van doordrongen,” zegt hij, „dat waarheid, opregtheid en goede trouw in ons verkeer met menschen onontbeerlijk zijn voor het levensgeluk, en

» ik beloofde mijzelven, bij geschrifte, om, zoolang ik leefde, er niet meer van af te wijken.” Dit besluit nam hij op zijn 19de jaar en was er getrouw aan tot zijn 84ste. Hij herstelde zijne misslagen en maakte zich aan geen nieuwe *errata* meer schuldig. Hij deed voortaan zijn pligt naar vaste beginselen en trachtte naar volmaking. Hoe hij daartoe kwam, zullen we in een volgend hoofdstuk ontwikkelen.

HOOFDSTUK IV.

Wijsgeerig geloof van Franklin. — Zijne kunst om deugdzaam te wezen, en zedekundige algebra. — Zijn streven naar volmaking.

FRANKLIN had in het Spreukenboek van SALOMO de woorden gevonden: »Langheid van dagen is in uwe regterhand, in uwe linkerhand rijkdom en eer (*).” Toen hij de orde in de schepping naauwkeuriger gadegeslagen en de voorwaarden ontdekt had, waarop de mensch zijne gezondheid in stand houden en zich geluk verschaffen kan, gevoelde hij de gansche waarde van SALOMO's zeggen. Hij begon te begrijpen, dat het van hem zelve afhing om lang te leven en rijk te worden.

Wat werd hiertoe vereischt? Het naderkomen der natuur- en zedewetten, den mensch door God voorgeschreven.

Het heele is een zamenstel van wetten. Van de wereldbollen af, die sedert millioenen van eeuwen in het

---

(*) *Spr.* III: 16. Alwaar het in den derden persoon staat: In hare regterhand, in hare linkerhand; en dit gezegd wordt van de Wijsheid.

onmetelijke ruim wentelen, en de afstootende en aantrekkende krachten, door den Schepper in haar gelegd, naar onveranderlijke voorschriften opvolgen, tot aan het insekt, dat zich, gedurende eenige minuten, op een boomblad beweegt, zijn alle lichamen en alle wezens aan vaste wetten onderworpen. Die verhevene wetten door den geest Gods ontworpen en door Zijne almacht onderhouden, hebben in het onmetelijk heelal de beweging in al hare volmaaktheid, het leven in zijne volle ontwikkeling en de orde in hare grootsche overeenstemming daargesteld.

Te midden dier wetten, maar niet beneden haar, geschikt om ze te begrijpen, maar niet om ze te veranderen, onderworpen aan de stof, maar levend en zich zelve bewust, heeft de mensch de onwaardeerbare gave des verstands, het schoone voorregt der vrijheid, het goddelijke gevoel voor 'tgeen regt en goed is ontvangen. Als verstandig, denkend wezen, behoort hij de wetten van 't heelal te kennen; als vatbaar voor 't gevoel van regt, moet hij zich aan 'tgeen regt is onderwerpen; als vrijwerkend wezen, moet hij van de vrijheid gebruik maken. Zoo hij een dier wetten overschrijdt, volgt de straf op de overtreding; want in 't stoffelijke of zedelijke staat naast iedere afwijking de kastijding der onwetendheid of der schuld. Ziekte of gezondheid, geluk of ongeluk hangen voor hem af van de zorg, waarmede hij dat alles betracht of van de gevaarlijke volharding in zijne nalatigheid. Dit gevoelde FRANKLIN. De beschouwing der orde in 't heelal deed hem opklimmen tot den Maker. Er is een God, zeide hij; en onuitwischaar bleef dit in hart en hoofd gegrift. Het verschil tusschen geest en stof — de geest ondeelbaar, het stof vergankelijk — bragt hem tot het besluit, waartoe het gezond verstand van alle volken

en alle godsdienstige leerstelsels, 't zij ze ruw en plomp, 't zij ze uitgewerkt en zuiver waren, gekomen zijn, tot het geloof namelijk van een voortduren des geestelijken beginsels, dat is aan de onsterfelijkheid der ziel. De belooning van het goede, de straf van het kwade, of hier of in een volgend leven, was bij hem het gevolg van de noodzakelijkheid der orde in het heelal, van het gevoel der regtvaardigheid in den mensch.

Het bestaan van God, de onsterfelijkheid der ziel, de belooning of de straf der daden, naarmate zij al dan niet overeenkomen met den regel der zedelijkheid, kregen in zijn oog het gezag van geijkte leerstellingen. Zijn geloof, aan de natuur ontleend, kreeg de zekerheid van een geloof uit openbaring, en hij stelde voor eigen gebruik eene kleine liturgie of gebedenverzameling op, getiteld: Geloofsartikelen en Godsdienstwaarheden.

Bij deze wijsgeerige godsdienst behoorden voorschriften voor den levenswandel. FRANKLIN gaf die zich zelve. Hij streefde naar eene soort van menschelijke volmaking. »Ik wenschte zoo gaarne,» zegt hij, »te »leven zonder ooit eenigen misstap te begaan, en mij »te zuiveren van al de misslagen, waartoe neiging of »maatschappij mij konden verlokken.»

Maar de sterkste voornemens zijn niet terstond krachtig genoeg tegen neiging en gewoonte. FRANKLIN gevoelde, dat men zich langzamerhand moet overwinnen en met kunst naar volmaking moest streven. Hij vond, dat zedelijke ontwikkeling zoo noodig voor de deugd is, als verstandelijke voor de wetenschap. Haar riep hij dus te hulp. Hij somde naauwkeurig al de hoedanigheden op, die hem noodig waren en die hij zich eigen wilde maken. Om daartoe gemakkelijker te geraken, verdeelde hij die hoedanigheden zóó, dat zij elkander ondersteunden en in behoorlijke orde zaamge-

schakeld waren. Hij deed meer dan ze enkel te ordenen. Hij omschreef ze met juistheid, om goed te weten wat hij te doen, wat hij na te laten had. Hij vereenigde onder dertien benamingen de dertien voorschriften, die hij wenschte te volgen, op deze wijze (*):

- 1. *Matigheid*. Eet niet zoo, dat gij aan een dier gelijk wordt; drink niet tot dat gij bedwelmd wordt.
2. *Stilzwijgendheid*. Zeg slechts datgene, wat anderen of u zelve dienstig kan zijn: vermijd alle nuttelooze gesprekken.
3. *Orde*. Laat elke zaak bij u hare vaste plaats, en elke bezigheid haren gezetten tijd hebben.
4. *Standvastigheid*. Neem uw besluit omtrent hetgene gij moet doen, en voer onwankelbaar uit hetgene, waartoe gij besloten hebt.
5. *Zuinigheid*. Doe slechts zulke uitgaven, als nuttig zijn voor u zelve en voor anderen; kortom, verkwest niets.
6. *Arbeid*. Verlies geen tijd. Houd u altijd met iets nuttigs bezig. Doe niets onnoodigs.
7. *Opregtheid*. Geen omwegen. Laat uwe gedachten het kenmerk van onschuld en regtvaardigheid dragen; spreek, zoo als gij denkt.
8. *Regtvaardigheid*. Breng nooit iemand nadeel toe. Bevorder naar uw vermogen de belangen van uwen evenmensch.
9. *Gematigheid*. Vermijd de uitersten. Voed geen wrok over beledigingen, al grieven ze u diep.

(*) Bij deze voorschriften en de redenen, die FRANKLIN vervolgens voor hunne rangschikking opgeeft, ben ik de vertaling van den heer J. VAN HARDERWIJK RZ. grootendeels gevolgd, in zijn in het Voorberigt genoemd werkje: *Keur uit FRANKLIN'S zedekundige geschriften*, bl. 69 vg.

10. *Zindelijkheid.* Duld geene onzindelijkheid aan uw ligchaam, aan uwe kleederen, noch in uw huis.
11. *Gemoedskalmte.* Laat u niet uit uwe stemming brengen door beuzelingen, of gewone en onvermijdelijke toevallen.
12. *Kuischheid.* Heilig blijven u de genoegens des huwelijks en der liefde; smaak die, zonder ooit tot dierlijkheid of verzwakking te vervallen, zonder gevaar te loopen uw geweten te bezwaren, uwe gemoedskalmte, uwen goeden naam of dien van anderen in gevaar te brengen.
13. *Nederigheid.* Volg JEZUS en SOCRATES na (*).

Deze rangschikking der regelen eener wezentlijk bruikbare zedekunde, die niet ten voorschift stelde om de natuurlijke neigingen tegen te gaan, maar ze enkel eene goede rigting wilde geven; die geene opofferingen, maar eenvoudige pligtsbetrachting beoogde; die alleen moest strekken om anderen en tevens zich zelve nuttig te zijn; die geschikt was om den mensch in allen deele te vormen en hem voorzigtig door de moeilijke kronkelpaden des levens te leiden; — die rangschikking had FRANKLIN met voordacht juist zóó gekozen. »De *matigheid*,” zegt hij, »plaatste ik boven aan, dewijl zij de strekking heeft, om het brein koel en de denkbeelden zuiver te houden; hetgeen noodzakelijk is, wanneer men altijd waken, altijd op zijne hoede moet zijn, om het aanlokkelijke der oude hebbelikheden en de kracht der verzoeking, die zich onophoudelijk

---

(*) FRANKLIN noemt hier JEZUS en SOCRATES als zijne voorbeelden: den laatsten als het schitterendste voorbeeld van ware wijsheid uit de dagen der oudheid, vóór het verrijzen van het licht der openbaring; den eersten als dat licht zelf, hetwelk ons de nederigheid als het eenige voegzame kleed der wijsheid deed kennen. *Aanm.* van den heer v. HARDERWIJK.

» vernieuwen, op eene zegerijke wijze te bestrijden.
» Eenmaal in die deugd wel gevestigd zijnde, werd de
» *stilzwijgendheid* gemakkelijker. Het was mijne vurigste
» begeerte, niet alleen om kundigheden te verwerven,
» maar ook om mij in de beoefening der deugden te
» versterken; voorts nam ik in aanmerking, dat men in
» de zamenleving zich beter door het gehoor dan door
» de taal onderrigt; en eindelijk verlangde ik de ver-
» foeijelijke gewoonte af te leggen, van altijd over niets-
» beduidende dingen te praten, telkens woordspelingen
» te maken en te schertsen, hetgeen mijn gezelschap
» slechts aangenaam maakte bij oppervlakkige men-
» schen: — dit alles deed mij besluiten, om den twee-
» den rang aan de *stilzwijgendheid* te geven. Ik hoopte,
» dat de stilzwijgendheid bij de *orde*, die den derden
» rang bekleedt, gevoegd zijnde, mij meer tijd zou over-
» laten, om mijn plan en mijne studiën voort te zetten.
» Door dat de standvastigheid bij mij gewoonte werd,
» moest zij mij natuurlijkerwijze de noodige volharding
» geven, om al de overige deugden te verkrijgen. De
» *zuinigheid* en de *arbeid* moesten mij de beoefening der
» *opregtheid*, der *regtvaardigheid*, enz. gemakkelijk maken,
» omdat beide mij van schulden onthieven, waarmede ik
» nog beladen was, en mij een onafhankelijk bestaan
» verschafften.”

FRANKLIN gevoelde zeer goed, dat hij zich al die deugden niet op eens eigen zou kunnen maken, en beoefende die de eene na de andere. — Hij maakte een klein boekje, waar zij allen naar rang in geschreven waren, met oogmerk om iedere week eene bijzondere zorg aan een harer te wijden. Aan den avond van iederen dag, teekende hij door kruisjes zijne struikelingen op, en hij had stof van blijdschap of droefheid, naarmate hij mindere of meerdere afwijkingen had op te teekenen

van de deugd, die hij zich eigen wenschte te maken. Zóó doorliep hij in dertien weken de dertien deugden, waarin hij zich achtereenvolgens wilde bevestigen, en herhaalde die heilzame oefening viermalen in een jaar. *Orde* en *stilzwijgendheid* vielen hem moeilijker dan de hoogere deugden, die geene zoo doorlopende waakzaamheid vorderden.

Zie hier een blad uit zijn boekje, gedagteekend 1 Julij 1733. Het is een dagelijksche biecht en tevens aansporing tot beterschap.

	Zondag.	Maan- dag.	Dings- dag.	Woens- dag.	Donder- dag.	Vrijdag.	Zatur- dag.
Matigheid							
Stilzwijgendheid	†	†		†		†	
Orde	†	†	†		†	†	†
Standvastigheid		†				†	
Zuinigheid		†				†	
Arbeid							
Opregtheid							
Regtvaardigheid							
Gematigdheid							
Zindelijkheid							
Gemoedskalmte							
Kuischheid							
Nederigheid							

De jonge FRANKLIN oordeelde met CICERO, dat de wijsbegeerte de leidsvrouw op het levenspad, de moeder der deugd, de vijandin der ondeugd is, en gevoelde tevens hoe de ware wijsheid haren oorsprong in God heeft. — Zij was hem ten gids tot verrijking van zijn geest, tot zuivering van zijn hart en tot regeling van zijn gedrag, om alzoo tot zich zelve in te keeren en zijne gebreken

te verbeteren. Hij bragt alles terug tot den Schepper en Onderhouder van 't heelal, als bron van het ware en goede en riep zijne hulp in door het volgende gebed:

» O Almagtige Goedheid, Vader van alle barmhartigheid! o mijn opperste Leidsman! vermeerder in mij die wijsheid, die alleen in staat is, om mij tot de kennis mijner ware belangen te brengen. Versterk mij in mijn voornemen, om allen goeden raad op te volgen. Ontvang de diensten, die ik aan uwe andere kinderen kan doen, als het eenigste bewijs van erkentenis, dat mij mogelijk is te geven voor al de gunsten, welke Gij u verwaardigt mij zonder ophouden te bewijzen.»

Eene veeljarige oefening in dat geestelijke strijdperk, gevoegd bij zijn goeden aanleg en ijzeren wil, werkte voordeelig op FRANKLIN'S ontwikkeling en deed het hem ver brengen in de kunst om zich zelven te vormen. Hij was matig, en werd sober; hij was werkzaam, en werd onvermoeid; hij was welwillend, en werd regtvaardig; hij was gevat, en werd open; hij was vernuftig, en werd geleerd. Sedert bleef hij bezadigd, nadenkend, opregt en bescheiden. Hij ondernam niets zonder ernstig nadenken, en weifelde nooit over 'tgeen hem te doen stond.

De drift, die hem eigen was, maakte plaats voor bedaardheid. De stekelachtige scherts werd vrolijke geestigheid, die de zaken en niet de personen trof. De listigheid, die in zijn karakter lag, werd betamelijke voorzigtigheid. Hij doorgrondde zijne medemenschen, maar bedroog hen niet; hij wist die aan zich te verbinden, maar zorgde, dat zij hem niet schaadden. Hij had het voornemen de straks genoemde zedekundige voorschriften uit te werken onder den titel van: de kunst om deugdzaam te zijn. — Zijne handelsbetrekkingen, die hoe langer hoe uitgebreider werden, en de

staatszaken, die hem later, gedurende een halve eeuw, bezig hielden, gunden hem geen tijd daartoe. Zijn be- toog zou daarop neêrgekomen zijn, dat de veiligste weg om zelfs hier beneden gelukkig te zijn, die der deugd is. Hij versterkte zich dagelijks meer in die ge- dachte, zoodat hij aan het einde zijns levens betuigde, dat, naar zijne ondervinding, zedelijkheid de eenige waar- borg van geluk voor allen was, in huis en maatschappij, zoowel als op het staatstoe- neel. »Zoo de schurken,» plagt hij er bij te voegen, »wisten hoe voordeelig het »is braaf te wezen, werden ze allen braaf uit schel- »merij.»

De algemeene voorschriften evenwel, die hij ons na- liet, gevoegd bij zijn eigen voorbeeld, zijn genoegzaam voor hen, die hem wenschen na te volgen. Zij zouden er zich even goed bij bevinden als FRANKLIN zelf, toen hij SOCRATES voor model koos, met wien hij in karak- ter en aanleg vrij wat overeenkwam.

Groote mannen zich ten voorbeelde te kiezen, is het beste middel om voorwaarts te streven.

Bij FRANKLIN's zedekundige voorschriften behoort zijn zedekundige Algebra, dienstig om zijne daden in het ware licht te plaatsen; gelijk zijne kunst om deugd- zaam te wezen, die daden moest regelen. Die Algebra bestond hierin. Zoo hem eene belangrijke of moeije- lijke zaak voorkwam, nam hij zijn besluit niet, dan na rijp beraad van verscheidene dagen. Hij wikte de redenen voor en tegen, en bragt die in twee kolom- men op een stuk papier. Gelijk men in de alge- bra de sommen eener vergelijking, die elkander gelijk zijn, uitschraapt, vlakke hij de redenen, die elkander opwogen, in zijne kolommen uit, 't zij dat eene reden vóór gelijk stond aan twee of drie redenen tegen, of dat eene reden tegen de waarde had van twee of drie

vóór. — Als hij nu de redenen, die elkaâr opwogen, had uitgewischt, dacht hij nog eenige dagen na of zich misschien nog een nieuw gezigtspunt mogt voordoen, en dan nam hij een kloek besluit, naarmate van het getal en het gewigt der redenen, die nog op zijne tabel overig waren.

Deze wijze van doen was bijzonder geschikt, om eene zaak van alle kanten te beschouwen; zij wierp een dam op tegen ligtvaardigheid en dwaling.

Ten gevolge dezer vernuftige zelfopleiding, wier doel niet eensklaps kon bereikt worden, had FRANKLIN welvaart, overvloed, geestkracht, goeden naam en werd hij in staat zijnen medemenschen zulke onwaardeerbare diensten te bewijzen. Weinige jaren voor zijn dood schreef hij tot onderrigt voor zijne afstammelingen: » Een ruwer voorvaderen heeft, door Gods goedheid, het geluk van gansch zijn leven, tot zijn 79ste jaar, te danken aan dit huismiddeltje. »

» De rampen, » liet hij volgen, » die hem welligt nog aanstaande zijn, zijn in Gods hand; maar zoo zij komen, dan zal de gedachte aan het verledene hem de kracht verleenen om die gelaten te dragen. De gezondheid, die hem steeds ten deel viel, en zijn nog sterk gestel, schrijft hij aan de *matigheid* toe. De ruimte van tijdelijke middelen en de latere overvloed, zoowel als de kundigheden, die hem in staat stelden een nuttig burger te zijn en hem eenigen roem bij de geleerden verschaft hebben, dankt hij aan den *arbeid* en de *zuinigheid*; het in hem door zijne medeburgers gestelde vertrouwen en de eereposten, die hem zijn opgedragen, schrijft hij aan de *opregtheid* en de *regtvaardigheid* toe. En eindelijk meent hij, dat de gelijkmatigheid van zijn karakter, gevoegd bij de blijgeestigheid in den omgang, waardoor zelfs jonge lieden hem gaarne in hun

» gezelschap zien , de vruchten zijn van den vereenigden.
» invloed dier deugden , hoe onvolkomen hij ze ook
» moge betracht hebben.”

Laat ons nu zien , hoe de degelijkheid van FRANKLIN'S zedekundige voorschriften bleek uit zijne handelingen.

HOOFDSTUK V.

Middelen door Franklin gebruikt om zich tijdelijke welvaart te verschaffen. — Zijne drukkerij. — Zijn dagblad. — Zijn volksalmanak en zijne: *Wijsheid van vader Richard*. — Zijn huwelijk; goedmaking van vroegere misslagen. — Leeftijd, waarop hij, naar zijne meening, genoeg vermogen bezit. — Overdoen van zijne handelszaken en toewijding aan wetenschap en staatszaken.

FRANKLIN was den 18 October 1726 uit London te Philadelphia teruggekeerd. Een korte poos was hij op 't kantoor bij een vrij vermogend en zeer bekwaam koopman, die hem te London had leeren kennen en vriendschap voor hem had opgevat wegens zijne bevatelijkheid, vlijt en braafheid. Hij heette DENHAM en was voornemens hem aandeel in zijne zaak te geven. Om te beginnen gaf hij hem *f* 600 's jaars, en zou hem met eene lading brood en meel naar de West-Indiën gezonden hebben, toen eene ziekte onverwacht een einde aan DENHAM'S leven maakte. FRANKLIN werd wederom boekdrukkersgezel bij KEIMER. Deze betaalde hem eerst zeer ruim, waarvoor hij drie leerlingen, die KEIMER zelf geen kans zag iets te leeren, moest onderrigten. Toen deze vond, dat ze bekwaam genoeg waren, zocht hij geschil met FRANKLIN, en noodzaakte hem zijn dienst te verlaten. Ondankbaar en onregtvaar-

dig was deze handelwijze. FRANKLIN toch had behendig in het gebrek aan letters der drukkerij van KEIMER weten te voorzien, daar men er toen nog geene in de engelsche koloniën goot. De letters, die hij bij KEIMER vond, gebruikte hij als stempels, maakte toen vormen en vulde ze met lood. Met behulp dier nagebootste matrijzen had hij, met veel inspanning, de drukkerij van KEIMER aangevuld, en het berouwde dezen spoedig, dat hij zich van FRANKLIN's medewerking beroofd had, die niet alleen een zeer bekwaam zetter en gieter, maar tevens een uitstekend plaatsnijder was. — Want niet lang hierna kreeg KEIMER in last van het Bestuur van Nieuw-Jersey om muntpapier te vervaardigen. Eerst moest er een tekening van gemaakt worden met karakters en vignetten, die moeilijk na te bootsen waren, dan moest dat alles in 't koper worden gebracht. Aan niemand dan FRANKLIN kon dit ingewikkelde en fijne werk worden opgedragen.

KEIMER smeekte hem om terug te komen; oude vrienden, zeide hij, moesten niet om enkele, in drift geuite woorden, scheiden. FRANKLIN liet zich door de vleijende woorden van KEIMER evenmin misleiden, als hij zich vroeger vergist had nopens de oorzaak van zijn opsterven. Hij wist, dat eigenbelang de eenige bron was, waaruit dat alles voortkwam. Hij had reeds een overeenkomst getroffen met HUGO MEREDITH, een van KEIMER's leerlingen, wiens diensttijd binnen weinige maanden verstreken zou zijn, en die hem voorgesteld had om zamen een drukkerij op te zetten, waarin hij zijn geld en FRANKLIN zijne bekwaamheid zou leggen. — Het voorstel was aangenomen en MEREDITH's vader had al wat noodig was voor de vestiging van zijn zoon en diens vennoot te London besteld.

Daar men op het eindigen van MEREDITH's diensttijd

en de aankomst der in Engeland gekochte letters wachten moest, besloot FRANKLIN intusschen aan KEIMER's verzoek te voldoen. — Hij graveerde het muntiljet in 't koper, en vooral om de vignetten werd zijn arbeid bewonderd, daar dit het eerste werk van dien aard daar ter plaatse was.

Het drukken geschiedde te Burlington door FRANKLIN zelve, in bijzijn der aanzienlijkste mannen, die daarover, namens de kolonie, waken, en de plaat, na gebruik, in bewaring nemen moesten. KEIMER werd goed betaald; en FRANKLIN, wiens bekwaamheid zeer geprezen werd, verwierf door zijne beschaafde manieren, zijn uitgestrekte kennis, zijn aangenaam onderhoud en zijn juist oordeel de achting en vriendschap der leden van Nieuw-Jersey's Bestuur, met welken hij drie maanden doorbragt. Een hunner, ISAAC DETOW, een verstandig en ervaren grijsaard, die inspecteur-generaal der Provincie was, sprak tot hem: »Ik voorzie, dat al de »kalanten van KEIMER bij u zullen komen en gij te Philadelphia als drukker uw fortuin zult maken.» Hij had goed gezien. FRANKLIN rigtte zijne kleine drukkerij, met ééne pers slechts, in 1728 op. Hij vestigde zich met zijn vennoot MEREDITH in een huis, door hem bij de markt te Philadelphia gehuurd, voor *f* 480, en onderhuurde een gedeelte daarvan aan een glazenmaker THOMAS GODFREY, bij wien hij zich in de kost bestelde. De interessen van *f* 2400, waarvoor men de benodigheden der drukkerij gekocht had, de huurprijs en de kosten van onderhoud voor hem en voor MEREDITH moesten worden opgenomen, alvorens nog eenige overwinst te hebben. Dat zou bezwaarlijk vallen, daar er reeds twee drukkers in de stad waren, BRADFORD, de Gouvernementsdrukker, en KEIMER. Meerder vlijt en beter werk waren de eenige middelen om zijne mede-

dingers voorbij te streven; dit gevoelde hij volkomen en deed al zijn best om in beide opzigten een goeden naam te krijgen. Voor den dageraad was hij aan den arbeid en was soms 's avonds ten elf ure nog bezig. Nooit besloot hij zijnen dag, dan na alvorens zijn taak afgedaan en al zijne zaken in orde gebragt te hebben. Hij ging steeds zeer eenvoudig gekleed. Zelf kocht hij zijn papier in de magazijnen en bragt het op een kruiwagen naar zijne drukkerij. Nimmer nam hij deel aan openbare vermaken; zelfs aan geen jagt- of vischpartij. Boeken waren zijn eenige uitspanning, en alleen nog na gedaan werk. — Het gekochte betaalde hij geregeld en weldra was hij bekend als een vlijtig, eerlijk en bekwaam jong mensch, die naauwkeurig, 'tgeen men hem opdroeg uitvoerde, naauwgezet de op zich genomene verplichtingen vervulde en ieders belangstelling en vertrouwen waardig was.

De vennootschap met MEREDITH hield niet lang stand. Deze had zich tot zijn dertigste jaar met den landbouw bezig gehouden en wist zich niet te schikken in een beroep, dat hij te laat geleerd had. Hij was geen goed, en nog veel minder vlijtig werkman. Verslaafdheid aan den drank gaf daarenboven voedsel aan zijne luiheid. Het avontuurlijk leven in de westelijke landschappen zou hem, dacht hij, beter voegen dan het eentonige handwerk in de stad. Hij wilde FRANKLIN zijne regten afstaan, zoo deze de *f* 1200 door zijn vader voorgesloten terug gaf; nog *f* 1200 aan den Londonschen leverancier betaalde; hem daarenboven *f* 360 schonk; zijne schulden voldeed en hem ten slotte een nieuwen zadel vereerde. De voorwaarden werden aangenomen. MEREDITH trok naar Zuid Carolina; FRANKLIN bleef alleen aan 't hoofd der drukkerij, en weldra wierp zij vrij wat voordeelen af. De groote naauwkeurigheid en

fraaiheid van uitvoering deed haar door Gouvernement en bijzondere personen boven BRADFORD en KEIMER stellen. De Staten der Provincie ontnamen den eerstgenoemde het drukken der staatsstukken en droegen het FRANKLIN op. KEIMER had niets meer te doen, verloor zijn crediet, verliet Philadelphia en zette zich in Barbados neder. Aan FRANKLIN werd intusschen de vervaardiging van muntpapier voor Pensylvanië opgedragen, waarvan het beloop in 1723 *f* 1,800000 en in 1730 *f* 6,600000 beliep. Het Bestuur van Nieuw-Castle liet weldra ook bij hem muntbiljetten en wetten drukken.

Het eene voordeel volgt steeds op het andere. De bedrijvigheid van FRANKLIN hield gelijken tred met zijn voorspoed. Buiten zijne drukkerij, begon hij de uitgave van een dagblad en een almanak, en rigtte hij een papierfabriek op. Dat alles was winstgevend voor hem en belangrijk voor Noord-Amerika, want tot hertoe waren er noch dagbladen, noch almanakken, noch papierfabrieken in de koloniën. Men drukte de Europesche couranten eenvoudig na, bestelde al het papier in Engeland, en ook vandaar kwamen die laffe almanakken vol bedrog, waar het volk niets uit leert en waardoor het bijgeloof voedsel krijgt.

FRANKLIN was de eerste, die in zijn broeders dagblad te Boston en in het zijne te Philadelphia de voor zijn tijd en zijn land gewigtigste onderwerpen behandelde. Hij maakte zijne courant dienstbaar aan de politieke opleiding en de zedelijke ontwikkeling zijner landgenooten, wier vrijheidszin hij opwekte door een bedaard maar nauwlettend onderzoek van al de daden van het koloniaal Bestuur. Op alle wijze trachtte hij te betoogen, dat zedeloze menschen geen vertrouwen verdienen. En alzoo werd hij eerst de vernuftige on-

derwijzor, daarna de edelmoedige bevrijder zijner landslieden.

In 1732 begon hij, onder den naam van RICHARD SAUNDERS, zijn almanak, die beroemd gebleven is onder dien van den braven RICHARD en voor de mindere klassen bestemd was, gelijk zijn dagblad voor de hogere. Gedurende 25 jaar diende dit jaarboekje den landman als een kort begrip van eenvoudige zedekunde, nuttige kennis en beoefenende gezondheidsleer. FRANKLIN handelde er met zijn gewoon gezond verstand over de middelen om den landbouw te verbeteren, goed vee aan te fokken, de nijverheid uit te breiden en de gezondheid bij den mensch te onderhouden. Hij gaf er in bevattelijken stijl voorschriften om door goed gedrag gelukkig te worden.

In *Vader RICHARD's wijsheid of de weg tot geluk* verzamelde hij een menigte lessen, hem door zijn rond karakter en verlichte denkwijze ingegeven. Vlijt, waakzaamheid, voorzigtigheid, matigheid, opregtheid worden in eenvoudige en bevattelijke redenering aanbevoelen. Zedelijkheid en eigenbelang verbindt hij steeds. Door gelukkige woordenkeus drukt hij het zegel der waarheid op al zijne gezegden, waarvan vele ten spreekwoord geworden zijn voor alle tijden. .

Zie hier eenige dier gezegden. Met graagte leest men ze, met nut betracht men ze.

»Luiheid is als roest; zij slijt u veel meer dan arbeid. De slutel, dien men veel gebruikt, is altijd glad.

»De stof, daar het leven uit geweven is, heet tijd; wees er daarom spaarzaam meê.

»De luiheid loopt zoo langzaam, dat de armoede haar spoedig inhaalt.

»Het vermaak loopt degenen na, die het ontvlieden.

» Het onderhoud van eene ondeugd kost meer dan dat van twee kinderen.

» Het is dwaasheid zijn geld te besteden, om iets te koopen, waarover men berouw kan hebben.

» De hoogmoed is een bedelaar, die zoo hard roept als de behoefte en die vrij wat onverzadelijker is.

» De hoogmoed ontbijt met den overvloed, eet 's mid-dags met de armoede, en 's avonds met de schande.

» Een ledige zak wil niet regtop staan.

» Men kan iemand minnen, maar niet zinnen.

» Die goeden raad veracht is geen bijstand waardig.

» Die niet leeren wil, moet voelen.

» De ondervinding houdt eene school, waar de lessen duur zijn; en toch is het de eenige, die den dwaas nuttig is.”

Dit jaarboekje, waarvan jaarlijks omtrent tienduizend afdrukken verkocht werden, had grooten aftrek en nog grooter invloed. FRANKLIN deed het daarenboven strekken om een nieuwen tak van nijverheid in zijn vaderland te scheppen. Hij gaf namelijk zijn jaarboekje in ruiling tegen vroeger steeds weggeworpene snippers en lorren, waarvan hij papier maakte. Zijne papierfabriek verzag de kooplieden van Boston, Philadelphia en andere Amerikaansche steden; en weldra werden er, op zijn voorgang, vijf of zes papierfabrieken in Amerika opgericht. Op deze wijze leerde hij zijnen landgenooten het papier, de dagbladen en de almanakken, en weldra ook het beheer van het moederland te ontberen.

Aan hem was het te danken, dat overal in de koloniën drukkerijen ontstonden. Hij vormde bekwame werklieden, die hij met persen en letters naar de steden zond, die geene drukkers hadden en er behoefte aan gevoelden. Gedurende zes jaren deelde hij met hen in eene vennootschap, waarin hij zich een derde der

winst voorbehield. — Zoo was zijne drukkerij de bron, waaruit vele anderen voortkwamen, en zijn edelmoedig vertrouwen was steeds zoo wel geplaatst, dat het noch door berouw, noch door misrekening gevolgd werd. De gestadig vermeerderende inkomsten van zijne verschillende nijverheidstakken gaven hem eerst welstand, toen rijkdom. Maar zóó lang had hij niet gewacht om zijne errata te verbeteren. Aan VERNON had hij 'tgeen hij hem schuldig was, betaald, kapitaal en interest. Hij had zich van harte verzoend met zijn broeder JACOB. Het ongelijk, hem vroeger aangedaan, herstelde hij door zijn zoon tot drukker op te leiden en dezen een stel nieuwe letters te schenken. — Dit een en ander verlichtte hem het geweten, maar ook zijn hart eischte bevrediging. In 1730 huwde hij Miss READ. Toen hij in 1726 uit London kwam, vond hij haar getrouwd en — ongelukkig. Haar moeder had haar met een pottenbakker verbonden, ROGERS genaamd, een ruwen, luijen dronkaard, die daarenboven, 'tgeen men later vernam, reeds een vrouw elders had. Dat huwelijk maakte het eerste nietig, en ROGERS, wiens goede naam verspeeld en wiens boedel onder schulden verzonken was, verliet heimelijk Philadelphia en de jonge vrouw, die hij misleid had. Bij FRANKLIN, die zeer bewogen was met haren toestand, die hij aan zijne eigene ligtvaardigheid toeschreef, ontwaakte de vroegere genegenheid; hij bood haar zijne hand, en gaarne nam zij die aan.

»Zij was mij,” zegt hij, »eene lieve en getrouwe gezellin, en hielp mij gestadig in den winkel; beiden hadden wij hetzelfde doel en trachtten elkander wederzijds gelukkig te maken.”

Gedurende 50 jaren waren zij het, met en door elkander. De inzigten der vrouw, die vlijtig, spaarzaam en zedig was, kwamen geheel overeen met die van ha-

ren man. Zij vouwde de vlugschriften en naaide ze in, schikte den winkel in orde, kocht lompen om papier te maken, hield toezigt over de dienstboden, die even werkzaam als hunne meesters waren, en zorgde voor den eenvoudigen disch; terwijl FRANKLIN, het eerst bij de hand in de gansche straat, zijn winkel openzette, in hemdsmouwen en de pet op, werkte; zelf zijne goederen inpakte en met den kruiwagen wegbragt; en aldus aan allen het voorbeeld van vlijt en nederigheid gaf. Hij was toen zoo sober en zuinig, dat hij zijn ontbijt nam met enkele melk zonder thee, en wel uit een kom van een dubbeltje en een tinnen lepel. Op zekeren ochtend echter bragt zijne vrouw hem thee in een kopje van porselein met een zilveren lepel. Buiten zijn weten had zij die gekocht voor ruim 13 gulden. Toen ze hem dit een en ander aanbod, verzekerde zij hem, om deze stoutmoedige nieuwigheid te vergoelijken, dat haar man even goed als hare bureu een porseleinen kopje met een zilveren lepel verdiende. »Het was,» zegt FRANKLIN, »de eerste maal, dat porselein en zilver hunne intrede in mijne woning deden.»

Gesterkt door haar godsdienstig geloof, vervulde zijne vrouw hare pligten met waardigheid; en met zorg behartigde zij de opvoeding der kinderen, die voortsponten uit een huwelijk, dat mild door de Voorzienigheid werd gezegend. Zij was FRANKLIN's gezellin in zijne opkomst, zij bleef het toen hij vermogend was geworden en verheugde zich in zijnen grooten en welverdienden roem.

Bij al zijne veelsoortige ondernemingen, was FRANKLIN echter de baatzucht nimmer als leidsvrouw gevolgd. Veel had hij verkregen, maar rijkdom, oordeelde hij, moest niet steeds, niet al te lang het voorwerp van zijn streven zijn. De helft van zijn leven had hij be-

steed om zich een onafhankelijk vermogen te verschaffen, het overige deel wilde hij anders besteden. Zijn eerste doel was bereikt, hoogere doeleinden stonden hem nu voor den geest. Dien geest te verrijken, zijn vaderland te dienen, de belangen der menschheid te bevorderen, daarnaar trachtte hij; en dat trachten werd volbrengen. Toen hij 42 jaar oud was, meende hij rijk genoeg te wezen. Zijne drukkerij deed hij over aan DAVID HALLE, die een tijd lang met hem gewerkt had, en hem gedurende nog 18 jaar een gedeelte der winsten afstond.

Van nu af leefde hij geheel voor wetenschap en vaderland, en verwierf zich als geleerde en staatkundige eene roemrijke plaats onder de groote mannen zijner dagen.

HOOFDSTUK VI.

Instellingen van openbaar nut en onderwijs door Franklin gevestigd. — Invloed dien zij op de stoffelijke en zedelijke beschaving van Amerika uitoefenen. — Zijne uitvindingen en ontdekkingen als geleerde. — Grootheid van zijne weldaden; zijn roem.

Tegen het laatst van 1727 had FRANKLIN, in alle stilte, een wijsgeerige club te Philadelphia opgericht. Van die club, die men de Junta noemde, en waarvoor hij de verordeningen opstelde, waren eenige bekwame lieden van zijne kennis ledep.

De meesten waren, als hij, werklieden. Men zag er den glazemaker THOMAS VITREY, die vrij wat vorderingen in de meetkunde had gemaakt; den schoenmaker WILLEM PARSONS, een wetenschappelijk man, die later

inspecteur-generaal der provincie werd; den schrijnwerker WILLEM MAUDGRIDJE, een knap werktuigkundige; den landmeter NIKOLAAS SCULE, en verder zettters op drukkerijen en jeugdige kantoorbiedenden, die vervolgens hooge ambten in de kolonie bekleedden. Iederen zondag kwam men bijeen, eerst in een herberg, vervolgens in een daartoe gehuurde kamer. Ieder lid moest op zijn beurt vragen voorstellen, zedekunde, staatkunde of natuurlijke wijbegeerte betreffende, waarover dan geregeld gehandeld werd. Die vragen werden acht dagen vóór de behandeling gelezen, opdat ieder er over nadenken en er zich op voorbereiden mogt. Na alzoo de geheele week in den arbeid te hebben doorgebracht, maakte FRANKLIN gebruik van zijn rustdag, om zich met brave en kundige lieden te oefenen door nuttige gesprekken, opwekkende voorlezingen en opscherpende redetwist. Volgens hem was hier de beste school voor wijsbegeerte, zede- en staatkunde van de gansche provincie."

Het wijsgeerig genootschap van Philadelphia heeft in zeker opzigt zijn oorsprong te danken aan deze club, waar een zachte en milde geest steeds de heerschende bleef. Daar velen deelgenooten wenschten te worden, kreeg ieder lid verlof, op FRANKLIN'S voorstel, om een diergelijke club op te rigten, die met de Junta in verband zou staan. De nieuwe vereenigen, die alzoo ontstonden, waren krachtige middelen tot het verspreiden van nuttige denkbeelden. FRANKLIN verwierf er zich een aanhang, die, hoezeer des onbewust, geheel door hem geleid werd. Men meende naar eigene inzigten te handelen, terwijl men ongemerkt de ingeving van FRANKLIN volgde. Deze hield wel van anderen te besturen, en hij was er geheel voor geschikt. Zijn werkzame, vurige, veelomvattende en scherpzinnige

geest, zijn fiks en ferm karakter bestemden hem om, als van zelf, invloed op anderen te oefenen. Maar hij gebruikte dien invloed, die zich reeds in zijne jeugd kenbaar maakte, niet steeds op dezelfde wijze. Als kind was hij de eerste onder zijne speelmakkers, die hem als opperhoofd bij hunne spelen en kleine avonturen, erkenden. Als jongeling was hij heerschzuchtig, meesterachtig en scherp. Door de overmagt zijner eenigzins verwaande redeneerwijze, deed hij anderen als 't ware geweld aan, en sleepte hen door zijne bewijsvoering mede. Weldra echter bespeurde hij, hoe op die wijze wel overtuiging te weeg gebragt, maar de eigenliefde gekwetst werd. Nu kwam hem de vernuftige manier van SOCRATES voor den geest, die zijne tegensprekers door middel van schijnbaar eenvoudige, doch in den grond slimme vragen, in een doolhof voerde, waarvan hij, maar niet zij, den uitgang kende. Aldus bragt hij hen, door de tastbare ongerijmdheid hunner redenering, tot de erkenning van de onomstootelijke waarheid der zijne. Die manier volgde FRANKLIN nu, en zulks met den besten uitslag. Iedereen werd door hem ondervraagd en pal gezet. Door die Socratische manier, waarin hij zoo zeer uitmuntte, behaalde hij vele overwinningen, maar berokkende zich tevens vele vijanden; want enkelen slechts willen van dwaling overtuigd worden. Dat begon FRANKLIN in te zien, en voortaan trachtte hij meer te overreden, dan te overtuigen. Dezelfde behoefte bleef bij hem bestaan om de denkbeelden, die hem waar en goed dachten, door anderen te doen omhelzen, maar hij sloeg daartoe een anderen weg in.

Hij trachtte op de eigenliefde en het verstand van hen, tot wie hij sprak, te werken, en bezigde doorgaans de zachte en milde uitdrukkingen van: mij dunkt

ik verbeeld mij, als ik mij niet bedrieg, en dergelijke. Had hij een of ander plan, dan schreef hij het niet aan zich zelve, maar aan een zijner vrienden toe, wiens naam hij verzweg. Het voordeel was alzoo voor allen, de verdienste der uitvinding voor niemand. Dit kwam der menschelijke zwakheid te hulp en ontwapende de afgunst. En FRANKLIN zag zijne plannen verwezenlijken.

De eerste reize, dat hij van dit behendige middel gebruik maakte, was, toen hij eene boekerij bij inschrijving tot stand wenschte te brengen. Er waren weinig boeken te Philadelphia. FRANKLIN stelde, uit naam van *eenige personen, die liefhebbers van lezen waren*, voor, om boeken in Engeland te koopen, op kosten van eene vereeniging, waarvan ieder lid eerst 40 schellingen (*f* 24) en later 10 schellingen (*f* 6) jaarlijks, gedurende 50 jaren zoude betalen.

Door dezen kunstgreep geholpen, ontmoette zijn plan hoegenamd geen tegenstand. Hij kreeg eerst 50, daarna 100 inschrijvers, en weldra was de boekerij opgericht. De smaak voor lectuur werd hierdoor opgewekt, en Philadelphia's voorbeeld werd door de voorname steden der andere koloniën gevolgd.

»Onze boekerij, bij inschrijving,» zegt FRANKLIN, »werd alzoo de moeder van allen, die in Noord-Amerika bestaan en die thans zoo menigvuldig zijn. »Die inrigtingen breiden zich nog gestadig uit. Zij »hebben veel bijgedragen om het dagelijksch verkeer »leerzamer te doen zijn, en bij kooplieden en pachters »eene mate van kennis te verspreiden, die men in andere landen doorgaans slechts bij hen aantreft, die »eene goede opvoeding genoten hebben. Denkelijk hebben zij ook het hare toegebracht, om de Amerikaansche »koloniën zoo moedig te doen kampen voor het behoud »harer aangevochtene voorregten.»

Deze inrigting was de eenige niet, die Amerika aan FRANKLIN verschuldigd was. Zeer behendig deed hij, door invloed der Junta, eene Academie voor de opleiding der jeugd in Pensylvanië vestigen. De inschrijving door hem geopend bragt 5000 pond sterl. (f 60,000) op. Men benoemde Hoogleraren en opende de lessen in een groot gebouw, dat gediend had voor de rondtrekkende godsdienstleeraars van alle gezindheden, en nu door FRANKLIN bestemd werd voor de nieuwe Academie. De wetten voor deze instelling werden door hem opgesteld, en zij zelve van regeringswege erkend. Gedurende 40 jaar stond zij onder het beheer haars stichters, die het genoeg smaakte, dat er jongelieden gevormd werden, welke door hunne talenten het vaderland tot sieraad strekten.

FRANKLIN had de stad zijner inwoning alzoo met een boekerij en een academie voorzien. Voor vele andere behoeften had hij nog te zorgen. Er was in Philadelphia geen ziekenhuis; er waren geene middelen om brand voor te komen of te blusschen, het wapen voor de veiligheid was er 's nachts aan beambten toevertrouwd, die hunne verplichtingen verwaarloosden; de straten waren niet geplaveid, en des avonds, door gemis van lantaarns, in diepe duisternis gedompeld; bij zware regens werden zij een slijkbad, waar men over dag inzakte en waarin men zich 's nachts niet durfde wagen. FRANKLIN deed ze bestraten en verlichten door middel van inschrijvingen. Op dezelfde wijs bragt hij een ziekenhuis tot stand. Om voor de veiligheid te zorgen deed hij bezoldigde wakers aanstellen, waartoe ieder, naarmate van vermogen en belang, het zijne bijdroeg. Hij rigtte een brandwaarborgmaatschappij op, waarna de branden veel zeldzamer werden. Hij zorgde voor

spaarkassen ten behoeve der werklieden, en ontwierp verschillende plannen voor oude of arme lieden.

Zijn onderzoekende geest trachtte de geheimen der natuur, tot welzijn zijner medemenschen, te ontraadse-len en allergelukkigst slaagde hij. Door oefening had hij dien geest verrijkt, en geheel alleen maakte hij zich het Fransch, Spaansch, Italiaansch en Latijn eigen, en las de voornaamste werken in die talen en in zijne eigene. Zoo onafgebroken was zijne aandacht, zoo frisch zijn geheugen, dat hij al wat hem belang had in-geboezemd onthield.

Voor al bezat hij de gave van opmerken en er beslui-ten uit te trekken. Opmerken bragt hem tot ontdek-ken; besluiten tot toepassen. Stak hij den Oceaan over, dan deed hij proeven met den warmtegraad van zijne wateren, en vond, dat die, op dezelfde breedte, hooger was bij het stroomende dan bij het stilstaande water. Hierdoor gaf hij den zeelieden een eenvoudig middel aan de hand om te weten of zij zich al dan niet in het stroomende water bevonden; opdat zij er in konden blijven of er uitgaan, naarmate de gang van hun schip er door bevorderd of belemmerd werd. Trof-fen hem de toonen van glazen, waardoor geluid was verwekt, het ontging hem niet, hoe die toonen verschil-den naarmate der digtheid van het glas, en van de ver-houding daarvan tot den omvang, alsmede van de opening tot den inhoud. Uit al deze opmerkingen ontstond een muzikinstrument, en FRANKLIN had de *Harmonica* ge-vonden. Viel zijne aandacht op het verlies van warmte bij open haarden en de verstikkende ophooping daarvan bij geslotene kagchels, zoo leidde hem dat tot het ver-vaardigen van een kagchel, die beide verwarmingsmid-delen vereenigde; een open haard namelijk, die even

zuinig stookte als een kagchel, en een kagchel, die open was als een haard. De kagchelhaard kwam weldra in algemeen gebruik, zonder dat FRANKLIN er octrooi van begeerde. » Wij zelve, » zeide hij, » trekken » groot nut uit de ontdekkingen van anderen, en gaarne » moeten we dus iedere gelegenheid aangrijpen om aan » anderen nuttig te zijn door de onze. »

Maar grootsch en belangrijk was vooral de ontdekking van den aard des bliksems en van de wetten der electriciteit. Voor de wetenschap der 18^e eeuw was het bewaard om de bestanddeelen en de verbindingen der lichamen te leeren kennen, gelijk het de roem der 17^e is de wiskunstige regelen voor hunne zwaarte en beweging te hebben gevonden. Was deze laatste doorgedrongen tot de diepten des hemels, om er den elliptischen vorm der werelddollen aan te wijzen, hunne grootte te meten, hunne loopbanen te berekenen, hunne onderlinge aantrekking te bepalen; de 18^e eeuw, niet minder vruchtbaar en scherpzinnig, was door de natuurlijke ontwikkeling van den menschelijken geest bestemd, om onzen aardbol en de stof, waaruit die zamengesteld is, waar te nemen; den dampkring, die hem omgeeft, de geheimzinnige vloeistoffen, die er zich bewegen, de schepselen, die er op leven, te onderzoeken. Op de meerdere kennis van den sterrenhemel volgde die der natuurkunde, der scheikunde, der natuurlijke geschiedenis. Op GALILEÏ, KEPLER, HUIJGENS, NEWTON en LEIBNITZ moesten FRANKLIN, PRIESTLEY, LAVOISIER, BERTHOLLET, LAPLACE, VOLTA, LINNAEUS, BUFFON en CURVIER volgen.

De ontdekking der electriche vloeistof zou niet slechts een der schoonste zijn, maar tevens een krachtig middel om meer te vinden. Want zoo men haar leerde aanwenden, werd zij bijzonder ter ontbinding geschikt.

Zonder nog te vermoeden, dat de aantrekkingskracht, die in het amber (het ἤλεκτρον der ouden, waarvan de naam: electriciteit) en in andere lichamen schuilt, dezelfde kracht is, die te midden der onwe- ders met geraas uit de lucht schiet, had men haar, sedert het begin der eeuw tot een voorwerp des onder- zoeks gemaakt. HAWKASBEE had en in 1709 proeven mede genomen, GRAY en WELKER hadden in 1728 be- wezen, dat die vloeistof zich van het eene aan het an- dere ligchaam mededeelt, zonder dat die lichamen in- aanraking waren. Zij hadden gezien, dat men vonken kon trekken uit een stuk ijzer, dat aan een zijden of hairen draad was opgehangen, en dat dit ijzer in den duister aan beide uiteinden licht gaf.

In Frankrijk had de geleerde opzigtter der koninklijke tuinen, DUFAY, in 1733 opgemerkt, dat glas door wrij- ving eene andere electriciteit geeft dan hars, en hij had onderscheid gemaakt tusschen glasachtige en harsachtige electriciteit. DÉSAGULIERS had, vóór 1742, den naam van geleider aan de metalen stangen gegeven, door welke de electriciteit met groote snelheid heenvloog. Toen ein- delijk, in 1742, de electricke toestel, die in de vorige eeuw door OTTO VON GUERICKE, de bekwame uitvinder van de luchtpomp, was bedacht, door gedurige verbete- ringen de tegenwoordige gedaante verkregen had, had- den de hoogleeraren ROSE te Wittemberg en WINKLER te Leipzig, de benedictijner GORDON te Erfurt en doctor LUDOLF te Berlijn kleine vogeltjes door zware ontladingen gedood, en ether, alcohol en andere brandbare ligcha- men doen ontvlammen.

Zoover had de wetenschap het gebragt; zij deed merk- waardige proeven, doch zonder ze volledig te kunnen oplossen, toen FRANKLIN deze zaak bij toeval, maar met zijne gewone scherpzinnigheid, begon te onderzoeken.

Bij een bezoek te Boston in 1746 (hetzelfde jaar waarin CUNAEUS (*) de beroemde Leidsche flesch uitvond) zag hij eenige vrij onbeduidende proeven met de electriciteit door Dr. SPENCE, een Schot, uitvoeren. Kort na zijne wederkomst te Philadelphia, werd aan de boekerij, die door hem tot stand was gebracht, een glazen buis vereerd door Dr. COLLINSON van London, met aanduiding van de wijze, waarop men er zich van bedienen moest. FRANKLIN herhaalde de proeven, welke hij had zien nemen, en deed nieuwe, met betere, door hem zelve vervaardigde, instrumenten. Hij laadde tevens eene aaneenschakeling van flesschen of ruiten, door steeds de vrije electriciteit, die uit eene voorgaande werd weggestooten, tot lading eener volgende te doen dienen. Hierdoor werd, toen hij allen gelijktijdig ging ontladen, de eerste electriche batterij gevonden, waardoor sterker uitwerkselen dan tot hiertoe, werden te weeg gebracht. Vernuftig als hij was, zag hij, hoe alle spitse punten bij uitnemendheid geschikt zijn om de electriche vloeistof aan te trekken; hij kwam tot het besluit, dat die vloeistof in alle lichamen schuilt; dat er in sommige lichamen meer is, en dus daarin opgehoopt, in sommige minder, en dat zij genegen is die lichamen te verlaten, dat de ontlading, die men door het geven van vonken bespeurt, niets anders is als het herstel van evenwigt tusschen de meerdere electriciteit, welke hij positieve, en de mindere, welke hij negatieve noemde. Deze juiste gevolgtrekking bragt hem weldra verder.

De kleur der electriche vonk, hare stootende beweging, als zij naar een onregelmatig ligchaam vliegt, het geluid bij de ontlading, de uitwerkselen van deze, waardoor hij een dun metalen stiftje tusschen twee

---

(*) De schrijver noemt VAN MUSSCHENBROEK als uitvinder.

vlakke stukjes glas smolt, waardoor hij de polen van de kompasnaald veranderde, en al het verguldsel van een stuk hout ligtte, zonder dat het hout zelve aangedaan werd; de pijn door de aanraking der vonk geboren, die bij kleine dieren zelfs den dood ten gevolge had, dit alles bragt hem tot de stoute gedachte, dat de electriciteit dezelfde stof is als die, waarvan de geweldige ophooping in de wolken het schitterend weêrlicht en het vreesselijk geratel van den donder te weeg brengt, die, wanneer zij van den hemel daalt, om haar evenwigt op aarde te herstellen, verblindende stralen uitschiet en al wat zij op haren weg ontmoet verbrijzelt.

Zijn besluit was: electriciteit en bliksem is hetzelfde. Maar nu het bewijs? Zonder dit, is eene stelling niets meer dan vooronderstelling in de wetenschap. Zij kent geene uitvindingen toe aan hen, die beweren, maar aan hen die bewijzen.

FRANKLIN wilde zich nu vergewissen van de waarheid zijner stelling door electriche vloeistof uit de wolken te trekken. Zijn eerste gedachte was om tot in de wolken staven gepunt ijzer op te voeren. Hiervan zag hij echter af, daar de hoogte niet te bereiken was; en hij peinsde op een ander middel. Hij vervaardigt een gewonen papieren vlieger, omwoelt het hout daarvan met een zijden doek en voorziet het van boven met een ijzeren spits. Aan den vlieger bindt hij een henniptouw en daaraan weder een zijden koord. Waar touw en koord te zamen kwamen, hecht hij een sleutel, waarin de electriciteit zich moest ophoopen en vonken geven, want het touw is geleider en de zijde niet. Met dien toestel begeeft FRANKLIN zich, toen er donder aan de lucht was, naar een weiland. Door zijn zoon wordt de vlieger opgelaten en aan het zijden koord vastge-

houden. Hij zelf plaatst zich op een afstand en slaat den vlieger angstvallig gade. Eerst ziet hij niets en vreest reeds voor de mislukking zijner proeve. Eensklaps wordt het touw strekker, de electriciteit stroomt in den sleutel; hij is geladen (*). FRANKLIN ijlt naar het touw, houdt zijn vinger dicht bij den sleutel; er gaat een vonk over, hij krijgt een hevigen schok, die hem had kunnen doden, doch hem in verrukking brengt. Zijn vermoeden is bevestigd, en de leer der bliksemafscheiders ontdekt.

Deze grootsche proeve, die FRANKLIN's naam in de wetenschap onsterfelijk zou maken, werd in Junij 1752 genomen. Zijne vroegere ontdekkingen met de electriciteit waren van 1747. Toen had hij de ontlading der Leidsche flesch verklaard, door te wijzen op het herstel van evenwigt tusschen de twee verschillende deelen; gelijk hij het onderscheid tusschen glasachtige en harsachtige electriciteit in de wetten der negatieve en positieve electriciteit vond. Later bewees hij de werking van den bliksem door de electriciteit. Ook giste hij dat het geheimzinnig flikkeren van het noorderlicht voortkwam uit electriche ontladingen in de hoogere hemelstreken, waar de dunnere lucht de electriciteit meer doet lichten.

Door waarneming kwam FRANKLIN steeds tot eene theorie, door deze tot eene nuttige toepassing. Gaarne vermeerderde hij zijne kennis; meer nog deed hij die strekken tot welzijn zijner medemenschen. Hij ontwaarde, dat puntige ijzeren stangen, die zich in de lucht verheffen en eenige voeten diep in de vochtige aarde of in 't water geplaatst zijn, de eigenschap beza-

---

(†) Volgens anderen begon het een weinig te regenen; werd het touw vochtig en daardoor een betere geleider.

ten om óf de met electriciteit beladene lichamen af te stooten, óf, zonder dat men 't zag, doortogt verleenden aan die vloeistof, of wel om, bij plotselinge ladingen, de electriciteit geheel op te nemen en die tot in de aarde te voeren, zonder eenig kwaad te veroorzaken. Hij gaf daarom den raad om de openbare gebouwen, de schepen en de huizen tegen den bliksem te beveiligen door zulke spitse stangen. Niet alleen beschreef hij de werking dier stangen, maar bepaalde tevens hoever zich die invloed uitstreckte. Op de ontdekking der wolkenelectriciteit volgde alzoo de weldaad der bliksemafsleiders. Amerika en Engeland namen ze uit zijne hand aan en alom zag men ze verrijzen. De beladene dampkring werd ontwapend en zij alleen bleven aan gevaar blootgesteld, die door onkunde of vooroordeel de aangeboden hulp weigerden.

FRANKLIN's naam en uitvinding werden weldra wereldkundig. Met schouderophalen en glimlagchen had men bij het koninklijk genootschap te London zijne beweringen, door Dr. MITCHELL medegedeeld, ontvangen. Het opstel en de brieven, waarin FRANKLIN verslag gaf van zijne proefnemingen, waren gelezen en ter zijde gelegd. Spoedig evenwel behaalde de wetenschap de zege op het vooroordeel — de wetenschap, die bewijs tegenover twijfel stelt, en versmading door glorie verplet.

FRANKLIN's opstel werd door een lid van het koninklijk genootschap zelve, Dr. FOTHERGILL, uitgegeven, en in 't Fransch, Italiaansch, Hoogduitsch en Latijn overgezet. In gansch Europa bragt het een omwenteling te weeg. De proeven van den Amerikaanschen wijsgeer, ten zelfden tijde door DALIBARD te Marly-le-roi genomen, werden te Montbard herhaald door den grooten BUFFON; te Saint-Germain door den natuurkundige DELOR, in 't bijzijn van LODEWIJK XV, die zulks begeerd

had; te Tunis door BECCARIA; en in Rusland door professor RICHMANN, die door eene te groote ontlading doodgeslagen werd en der wetenschap een martelaar schonk.

Alom gelukten de proeven, en alom volgde de toepassing der nieuwe ontdekking, waaraan FRANKLIN'S naam geschonken werd.

Zoo was de Amerikaansche wijsgeer op eens beroemd geworden en met eerbewijzen door geleerde maatschappijen als overladen. De eerepenning van GODFRIED COLEY werd hem door het koninklijk Londonsche genootschap geschonken, dat, ter vergoëliking van het hem aangedaan ongelijk, hem tot lid benoemde, met ontheffing van de 23 guinjes, die men verplicht was bij de aanneming te betalen.

De Hoogeschoolen van St. Andrews en Edinburg in Schotland en die van Oxford in Engeland verleenden hem den titel van Doctor, door welken hij voortaan in de geleerde wereld onderscheiden werd. De Academie van wetenschappen te Parijs nam hem, gelijk vroeger NEWTON en LEIBNITZ, in haar midden. Andere maatschappijen volgden dit voorbeeld.

Bij den roem als geleerde, die nog grooter zou geworden zijn, zoo hij tijd en studie onverdeeld aan de wetenschap had kunnen wijden, voegde FRANKLIN dien van staatsman. Gelukkig door wijsheid, groot door gaven van verstand en hart werd het hem gegund zijn vaderland, gedurende 50 jaren, getrouw te mogen dienen. Want toen reeds zijn naam als natuuronderzoeker op aller lippen was, werd weldra die naam door nog schitterender stralenkrans omgeven. — Hij werd de bevrijder van zijnen geboortegrond.

HOOFDSTUK VII.

Openbaar leven van Franklin. — Verschillende betrekkingen, waartoe hij door het Engelsch Gouvernement of door dat der Kolonie benoemd wordt. — Zijne verkiezing tot lid der Wetgevende Vergadering van Pennsylvanië. — Invloed, dien hij er uitoefent. — Zijne krijgsdienst in den oorlog tegen Frankrijk. — Zijn welslagen in London, als gemagtigde en verdediger der Kolonie tegen de beweringen der afstammelingen van Willem Penn, die het erfelijk bestuur in handen hadden.

FRANKLIN's openbaar leven was reeds lang begonnen, alvorens hij den handel vaarwel zeide. Gedurende geruimen tijd vereenigde hij beiden; toen wijdde hij zich geheel aan het eerste en deed zijne koopmanszaken over. Sedert 1736 was hij tot secretaris der Wetgevende Vergadering van Pennsylvanië benoemd. De generaalmeester der posten in Amerika had hem, in 1737, tot zijn gemagtigde in gemelde kolonie aangeesteld, en toen, in 1753, die ambtenaar overleed, bekleedde het Britsch Gouvernement, dat FRANKLIN's bekwaamheid op prijs stelde, hem met dien belangrijken post. Hierdoor werd hij in staat om de gemeenschap sneller te doen zijn, om de beschaving in Amerika alzoo te bevorderen; aan Engeland een meerder inkomen van het postwezen, en zichzelven groote voordeelen te verschaffen. Gedurende de eerste jaren schoot hij veel geld voor om de dienst beter te regelen, die daarna driemaal zooveel opbragt, hetgeen een gunstigen invloed op landbouw en handel der koloniën had.

Zijn juist oordeel en zijne onomkoopbare eerlijkheid boezenden groot vertrouwen in en bragten hem in allerlei betrekkingen. De gouverneur benoemde hem tot vredereger, de burgers tot lid van den raad en vervol-

gens tot alderman; daarna tot lid der Wetgevende Vergadering hunner Provincie, zonder eenige kuiperij van zijne zijde, en herkozen hem, geheel uit eigene beweging, tienmalen. Zijn stelregel was: nooit een post vragen, nooit weigeren of nederleggen; en echter nam hij ze allen waar, alsof hij er slechts een had. Naauwelijks was hij lid der Wetgevende Vergadering of hij verwierf zich grooten naam. Hij werd de ziel der beraadslagingen, en niets bijna werd er vastgesteld, of hij had het ontworpen, hij had het tot stand gebragt. Hij wist de Vergadering steeds te overreden door in korte, duidelijke en stellige bewoordingen de plannen, wier uitvoering hij wenschte, te ontwikkelen, waardoor hij den bijval en de medewerking van het algemeen verwierf. Zoo was hij de bestendige raadsman der kolonie gedurende den vrede, en zelfs haar krijgskundige verdediger gedurende de oorlogen, die na 1742 en 1754, tusschen Groot-Brittanje en Frankrijk ontvlamden; de eene ten gevolge der Oostenrijksche opvolging, de andere ter gelegenheid, dat de koning van Pruisen zich van Silesië meester gemaakt had; oorlogen gevoerd door twee Mogendheden, die altijd partij kozen tegen elkander en altijd strijdige belangen verdedigden. Toen, in den eersten dier oorlogen, Frankrijk in vereeniging met Pruisen, het huis van Oostenrijk had aangevallen, verklaarde Engeland zich ten gunste der keizerin MARIA THERESIA; toen, in den tweeden krijg, Frankrijk zich aan MARIA THERESIA had aangesloten om in de staten des konings van Pruisen te vallen, werd Engeland de beschermer van FREDERIK II. De gevolgen dier tweedragt strekten zich van Europa tot Amerika uit.

De koloniën moesten in staat van tegenweer gesteld worden. Voor Pennsylvanië was dit vooral noodig, daar het noch soldaten, noch wapenen bezat. Door

FRANKLIN'S pogingen verzamelden zich tienduizend mannen om gezamenlijk eene landweer te vormen en kanonnen aan te schaffen. Acht kocht men er te Boston; men liet er uit London komen, en FRANKLIN ging naar Nieuw-York om er van den gouverneur CLINTON te verzoeken, die eerst weigerde, doch er eindelijk 18 afstond, waartoe FRANKLIN hem, te midden der vertrouwelijke gesprekken van een maaltijd, behendig had overgehaald. Daarna kreeg hij in last, om te Carlisle een verdedigend verbond te sluiten met de zes Indische volkstammen, die tusschen het meir Ontario en de grenzen der Engelsch-Amerikaansche koloniën gezeteld waren. Onder medewerking van den president NORRIS, die met hem afgevaardigd was naar de oorlogzuchtige Irokesche wilden, sloot hij dit verbond, waardoor de volkplantingen aan gene zijde van de Alleganische bergen gedekt werden, gelijk aan den zeekant door kustbatterijen.

Dringender werd echter het gevaar gedurende den 7jarigen oorlog. De Franschen kwamen met de wilden, die hun toegedaan waren, over de meiren om de Engelsche bezittingen van de landzijde aan te vallen. De inwoners dier streken zonden afgevaardigden naar Albany om met de zes Indiaansche stammen de middelen tot verdediging te overleggen. Die afgevaardigden, waarvan FRANKLIN er een was, vergaderden half Junij 1754. Voor het eerst kwam men hier op het denkbeeld, en stelde werkelijk voor, om eene vereeniging (unie) der dertien koloniën op te rigten. Aan het plan van FRANKLIN gaf men de voorkeur boven al de andere. Hij vertrouwde de leiding der unie aan een president, door de kroon benoemd en betaald, en het bestuur aan een grooten raad, die verkozen werd door de volksvertegenwoordigers der verschillende Sta-

ten. Dit plan, dat bijna geheel overeenkwam met den regeringsvorm, dien de koloniën tijdens hunne vrijmaking aannamen, werd met algemeene stemmen op het congres te Albany goedgekeurd. Het plan kwam evenwel niet tot uitvoering. Het Engelsch gouvernement vond het te vrijzinnig en te gevaarlijk. Het vreesde, dat de volkplantingen, als zij zich zelven verdedigden, te oorlogzuchtig worden en voor zichzelf zouden leeren zorgen en geene behoefte aan de ondersteuning van het moederland meer gevoelen zouden. Het besloot zelf de verdediging op zich te nemen en zond den generaal BRADDOCK met twee regimenten. De staten der koloniën daarentegen vreesden, dat de regten der kroon te ver zouden worden uitgebreid, zoo deze den president benoemde, daarenboven wilden zij hunne bijzondere belangen niet in handen stellen van een Raad, die als vertegenwoordiger van allen alles beheerschen zou. Eenmaal echter zou die algemeene samenwerking tot één doel, door eendragt, magt en vrijheid schenken, zoodra de dertien volkplantingen den naam van Vereenigde Staten zouden voeren. Na twintig jaren eerst was zij bestemd om verwezentlijkt te worden, niet meer als een daad van voorzorg, maar als geboden door de noodzaak van het oogenblik.

De generaal BRADDOCK ontscheepte zijne troepen in Virginië, drong in Maryland door en maakte zich gereed, na de Alleganische bergen te zijn overgetrokken, om langs de meiren tot de frontieren van Canada door te dringen. Middelen van vervoer ontbraken hem. De wakkere, vernuftige FRANKLIN bezorgde hem in weinige dagen honderd en vijftig wagens en vijftienhonderd paarden met pak- en rizzadels. Hij moest zich daartoe persoonlijk bij de leveranciers voor *f* 225,000 verbinden. Door FRANKLIN's ijverige pogingen geholpen zette

de generaal BRADDOCK zich in beweging. Aan zijne zijde had hij den Virginischen kolonel GEORGE WASHINGTON, die, naauwelijks 22 jaar oud, de ondubbelzinnigste blijken van moed en beradenheid gegeven had. In het begin van den oorlog had hij eene afdeeling Franschen onder aanvoering van JUMONVILLE overvallen en overhoop geworpen. WASHINGTON kende dat soort van krijgvoeren in den grond; maar BRADDOCK, die slechts den geregelden oorlog kende, wilde in de holle, boschrijke wegen van Noord-Amerika slag leveren als op het vlakke veld van Europa. Hij trok in geslotene gelederen op tegen vijanden in hinderlage of verstrooide Indianen. Na het doorwaden der rivier Monongahela om aldus het fort Duquesne te belegeren, werd hij verrast, op de vlugt gejaagd en gedood. Van de 86 officieren zijner kleine armee bleven er 26 op de plaats, terwijl er 37 gekwetst werden. GEORGE WASHINGTON, wiens kleederen door vier kogels doorboord, en wien twee paarden onder het lijf doodgeschoten waren, trok met het overschot der Engelsche troepen af. De jonge landmeter uit Virginia en de voormalige drukkersgezel van Philadelphia, die later zoo beroemd zouden worden door het verdedigen van de onafhankelijkheid der koloniën tegen Engeland, onderscheidden zich toen door haar tegen Frankrijk te beschermen.

Na BRADDOCK's nederlaag, deed FRANKLIN door de Wetgevende Vergadering van Pennsylvanië eene heffing van 50,000 p. st. (ƒ 600,000) goedkeuren, behalve 10,000 p. st. (ƒ 120,000) die vroeger reeds op zijn voorstel waren toegestaan. Hij bewerkte, dat men de landweer geregeld inrigtte en oefende. Daar de grenzen dier kolonie zeer aan invallen blootgesteld waren, en de inwoners aangerand werden door de wilden, die hunne huizen plunderden en hen zelve mishandelden en dood-

den, kreeg FRANKLIN in last hen te beschermen door eene lijn van fortten. FRANKLIN, die tot alles bruikbaar was, stelde zich aan 't hoofd van omstreeks vijfhonderd man, met geweren en bijlen gewapend; trok, hoezeer 50 jaar oud, in de koude maand Januarij van 1756, in noordoostelijke rigting voorwaarts, legerde zich in de open lucht, te midden van sneeuwbuijen en regenvlagen, was zoowel bevelhebber als ingenieur, dreef de Indianen op de vlugt, en bouwde, op geschikt terrein en behoorlijken afstand, drie uit boomstammen vervaardigde en door grachten en paalwerk omringde blokhuizen, die elkander ondersteunden. Hierin legde hij kleine bezettingen, onder bevel van den kolonel CLAPHAM, die in het krijgvoeren tegen de wilden bijzonder ervaren was.

Toen FRANKLIN te Philadelphia terug was, benoemde hem de gewestelijke krijgsmagt tot haren kolonel. Deze waardigheid, die hem reeds in 1742 aangeboden en toen door hem geweigerd was, werd door hem in 1756 aangenomen; en hij hield een wapenschouw over 1200 man, die wèl toegerust en vol geestdrift waren, en er eer in stelden hem als hunnen bevelhebber te begroeten. Maar het Engelsch gouvernement bleef achterdochtig jegens de koloniën, verbrak de besluiten nopens de oprigting van een staand leger, vernietigde de aanstellingen, en voorzag in de verdediging der volkplantingen door het zenden van den generaal LOUDON. Het verlangde opbrengst en geene manschap.

De belastingzaak werd van toen af een bron van verwikkeling en deed FRANKLIN's bekwaamheden op nieuw uitschitteren. Alvorens daarover twist ontstond tusschen Groot-Brittanje en de koloniën, was zij oorzaak van hevige worsteling tusschen Pennsylvanië en de erfgenamen van WILLEM PENN, die *eigenaars* dier

kolonie waren, ingevolge de acte van oprigting. PENN was zoowel stichter als gouverneur geweest. Een gedeelte van het door hem verkregene terrein had hij afgestaan; het overige zeer uitgestrekte gedeelte had hij van alle opbrengst vrijgesteld, om uit de inkomsten daarvan de kosten van het koloniaal Bestuur te vinden. Hij verlangde daarom geene verdere belooning of salaris als gouverneur. Zijne afstammelingen waren echter niet meer in denzelfden toestand; zij hadden de kolonie verlaten en waren in Engeland gevestigd. Daar zij het onmiddelijk beheer niet meer uitoefenden, maar er gouverneurs, die door hen betaald werden, henen zonden, hadden zij het regt van vrijdom van belasting verloren, dat aan hunnen voorzaat was toegestaan op eene voorwaarde, die niet meer bestond. Zij bleven echter op dat regt staan, en onder de voorschriften aan hunne gemagtigden gegeven, was ook het verbod om de wetten goed te keuren, zoo deze, bij het opleggen van belastingen, geen vrijdom voor hunne bezittingen inhielden. Het geschil daaromtrent was levendiger geworden, sedert de Vergadering vele en zware heffingen had uitgeschreven om in de behoeften en de verdediging der kolonie te voorzien. De bezittingen der *eigenaars* werden evenzeer als de overige landen beschermd; het was dus niet meer dan billijk, dat zij de lasten hielpen dragen. Aan het beleid van FRANKLIN was het te danken, dat de gouverneurs zich hadden laten overhalen om er zich niet tegen te verzetten.

Maar toen in 1757 de Vergadering eene belasting van 100,000 p. st. (*f* 1,200,000) voor 's konings dienst had goedgekeurd, waarvan een gedeelte in handen van den generaal LOUDON zoude komen, verbood de gouverneur DENNY die te heffen, omdat zij tevens op de goederen der *eigenaars* drukken zoude. Door deze be-

langzuchtige en onregtvaardige daad werd de gevoeligheid der vertegenwoordigers van Pennsylvanië zoo zeer opgewekt, dat zij FRANKLIN naar London afvaardigden met eene klagte aan den koning, wegens misbruik van gezag des gouverneurs ten koste der voorregten van de kolonie en der belangen van de kroon.

Toen FRANKLIN in London was gekomen vond hij, dat men er ongunstig gestemd was door verkeerde be- rigten. Men had het doen voorkomen, alsof de kolo- nie ondankbaar was jegens de afstammelingen van haren grondvester, en alsof zij weigerachtig was om de Fran- schen in Canada het hoofd te bieden en de wilden van de noordelijke meiren terug te drijven. Met zijn ge- woon geduld en beleid gewapend, wilde FRANKLIN het geschil eerst doen kennen, alvorens beslissing te vor- deren. Hij schreef artikels in Dagbladen, en gaf een grondig betoog uit getiteld: »Over de Grondwet van Pennsylvanië, en de geschillen tusschen de gouverneurs en de Wetgevende Vergadering der kolonie.” Toen hij nu het regt der kolonie en het ongelijk der *eigenaars* in 't licht had gesteld; toen hij aangetoond had, dat de kolonie het algemeen belang steeds voor oogen had ge- houden, en de *eigenaars* slechts hun eigen en ongegrond belang, bragt hij de zaak voor den ministerraad, die haar beslissen moest. De *eigenaars* vreesden eene ver- oordeeling en trachtten in eene schikking te treden, die door bemiddeling van FRANKLIN weldra getroffen en door het Bestuur der kolonie goedgekeurd werd. Zij bestond hierin: dat die zoogenaamde *eigenaars* insgelijks in de lasten, doch met eenige wijziging, zouden dragen.

De door FRANKLIN zoo gelukkig gevoerde onderhan- deling verschaftte hem veel aanzien bij de overige ko- loniën. Maryland, Massachusetts en Georgië schonken hem hun vertrouwen en benoemden hem tot agent bij

het Engelsche gouvernement. Zijn langdurig verblijf te London werd nuttig voor geheel Noord-Amerika. Het was ingevolge zijnen raad en zijne toelichtingen, dat de groote PITT, lord CHATTAM, zich van Canada meester trachtte te maken en het werkelijk volbragt. FRANKLIN gaf hem toen te kennen van welk belang het behoud dier Fransche kolonie zijn zoude voor de zekerheid der Engelsche bezittingen, die van de landzijde aan geen aanval meer zouden bloot staan. Eerst had FRANKLIN op de verovering van Canada aangedrongen, nu gaf hij aanleiding tot den afstand door Frankrijk. Het verdrag van 10 Februarij 1763, dat den 7jarigen oorlog eindigde, bepaalde dien afstand. Van dat tijdstip af waren de koloniën te land geheel gevrijwaard, en konden zich ongehinderd naar het westen uitbreiden.

Toen FRANKLIN, wiens zoon tot gouverneur van Nieuw-Yersey benoemd was, in den zomer van 1762 te Philadelphia terugkwam, wilde de Wetgevende Vergadering van Pennsylvanië hem schadeloos stellen voor zijne gemaakte onkosten en hem voor zijne uitstekende diensten een bewijs van erkentelijkheid geven. Zij schonk hem 5000 p. st. (f 60,000) en betuigde hem opentlijk haren dank, zoo wegens zijne getrouwe aan Pennsylvanië bewezene diensten, als wegens het bevorderen der belangen van geheel Amerika tijdens zijn verblijf te London.

Na de geschillen tusschen Pennsylvanië en de afstammelingen van PENN, ontstonden er heviger twisten tusschen al de koloniën en het moederland. Ook nu kreeg FRANKLIN in last om Amerika's regt tegen Engeland's aanmatiging te verdedigen.

HOOFDSTUK VIII.

Tweede zending van Franklin naar London. — Zijne bekwame onderhandeling om een breuk tusschen Engeland en Amerika te voorkomen, wegens belastingen, willekeurig door het Moederland aan de Koloniën opgelegd. — Onderwerp en voortgang van dezen hevigen twist. — Bemoeijingen van Franklin in deze. — Zijne welberadenheid en volharding. — Geschriften door hem uitgegeven. — Kuiperijen door hem ontdekt. — Beledigingen, waaraan hij voor den Geheimen Raad van Engeland is blootgesteld. — Kalmte, waarmede hij die verduurt, en diepe indruk daardoor op hem te weeg gebragt.

FRANKLIN had met volharding en het beste gevolg de beweringen der eigenaars van Pennsylvanië bestreden, doch hen daardoor tot zijne vijanden gemaakt. Door den gouverneur en den aanhang, dien zij nog steeds in de kolonie hadden, ondersteund, deden zij al het mogelijke om hunne tegenstanders uit de Wetgevende Vergadering te weren, toen deze in 't najaar van 1764 vernieuwd moest worden. Hunne pogingen waren vooral tegen FRANKLIN gerigt, en zij slaagden er in om zijne herbenoeming te voorkomen. Na gedurende veertien jaren zijn lastbrief als vertegenwoordiger zonder tegenkanting te hebben ontvangen, en getrouw volgens dien lastbrief te hebben gehandeld, werd hem zijnen zetel ter Vergadering ontnomen; maar zijne partij, die de meerderheid bleef uitmaken, zond hem nogmaals, als agent der kolonie bij het Hof, naar Engeland.

Daags voor zijn vertrek nam hij een roerend afscheid van zijne medeburgers. »Ik neem,» zeide hij, »mischien voor altoos, afscheid van het land, dat ik zoo zeer liefheb en waar ik het grootste deel van mijn leven heb gesleten. Mijnen vrienden roep ik vaarwel, »mijnen vijanden vergiffenis toe.»

»Deze tweede zending,» zegt Dr. WILLEM SMITH, »scheen door de Voorzienigheid zelve beschikt te zijn. »Altijd zal men zich, tot eer van Pennsylvanië herinneren, dat hij, die gekozen was om de regten van »een enkel gewest aan het Britsche hof te verdedigen, »de moedige kampvechter werd voor de regten van al »de Amerikaansche koloniën; en dat bij hem, toen hij »de boeijen zag smeden, die men haar om de lendenen »wilde werpen, het grootsche denkbeeld oprees om die »te verbrijzelen, alvorens men die kon vastklinken.»

Weldra begon de twist. Eene belasting, die het Engelsch parlement in 1765, tot de koloniën wilde uitstrekken, gaf er de eerste aanleiding toe. De Engelschen waren, in de geheele uitgestrektheid van het Britsche rijk, in het bezit van burgerlijke en staatkundige voorregten, reeds door hunne voorvaderen genoten, krachtens de zoogenaamde Magna charta van 1215 en de Bill van Regten van 1689. Zekerheid voor hun persoon, vrijheid van denken, bescherming hunner eigendommen, opleggen van belasting door het parlement, regtspleging met gezworenen, dit alles bezaten zij door geboorterecht en door 's lands wetten en instellingen, die zij met veel strijd en moeite van het gouvernement verkregen en steeds met volharding verbeterd hadden. De Engelsche kolonisten koesterden, bij hunne vestiging aan Noord-Amerika's kusten, eene warme liefde voor deze stevige waarborgen hunner vrijheid en eigendommen, voor het recht om zelve, door hunne vertegenwoordigers, mede te werken tot het maken der wetten, waaronder zij leefden. Met zekere bedaarde fierheid oefenden zij deze voorregten uit, en waren er innig aan gehecht, als zaten zij hun in het bloed; als vormden zij bestanddeelen van hun wezen, als waren eer en welvaart, zonder die, slechts ijdele klanken. —

Hoezeer het beheer en de gansche inrigting der verschillende koloniën niet dezelfde waren, hadden zij echter allen de instellingen, waarop de Engelsche maatschappij berustte. Overigens was er, in menig opzigt, onderscheid tusschen de noordelijke en zuidelijke. Van laatstgenoemde hadden Virginia, de beide Carolina's en Georgië eene geheel aristocratische landverdeeling. Velen bezaten daar zeer uitgestrekte terreinen; die, volgens het versterfregt in Engeland, op den oudsten zoon overgingen; doorgaans lieten zij die door slaven bebouwen. De noordelijke daarentegen, als: Connecticut, Rhode-Island, Massachusetts, Nieuw-Hampshire enz., waren, door burgerlijke gelijkheid, door vrijheid en onafhankelijkheid in de godsdienst, zuivere democratische staten geworden. Geen onderscheid in standen, geen erfregt der oudste zonen, geene slaven, geene groote landbezitters.

Gelijk de maatschappelijke toestand alzoo verschilde, niet minder het bestuur in de koloniën. Sommige waren, ingevolge de acten van oprigting, aan een persoon of maatschappij afgestaan, als: Pennsylvanië, Maryland, de beide Carolina's en Georgië, en hadden een gouverneur aan het hoofd, die door de eigenaars benoemd was. Die gouverneur was met het uitvoerend bewind belast en beheerde, behoudens verantwoording aan de kroon. Anderen, zoo als Nieuw-York, stonden onder een koninklijken gouverneur; anderen wederom als: Connecticut, Nieuw-Yersey, Massachusetts, Rhode-Island en Nieuw-Hampshire, regeerden zich zelve onder toezigt van het Moederland.

Verschilden de koloniën onderling aldus in vele zaken, in andere waren zij elkander volkomen gelijk. Zoo waren allen verdeeld in Gemeenten die een Graafschap uitmaakten, in Graafschappen die te zamen den

Staat vormden; terwijl later deze Staten door den band der unie zouden vereenigd worden. Bij allen regelden de Gemeenten met geheele vrijheid de plaatselijke zaken; de Graafschappen benoemden vertegenwoordigers ter Algemeene Vergadering, die het Parlement voor de koloniën was. Dit Parlement, waar men over de algemeene belangen der kolonie raadpleegde, waar men de wetten maakte, die haar regeerden, waar men de noodige belastingen goedkeurde, was meer democratisch dan het Engelsche Parlement. Het bestond uit slechts ééne kamer; de adel en de geestelijkheid, waaruit in Engeland het Hoogerhuis was zaamgesteld, vond men niet aan gene zijde des Oceaans. In Virginië en Carolina was wel adel, maar doorgaans behoorden de landverhuizers, die de volkplantingen gesticht hadden, tot de burgerklasse. De verdeeling der wetgevende magt, die er niet bestond krachtens het onderscheid van standen, was er nog niet, zoo als die na den bevrijdingsoorlog werd ingevoerd. De instelling van erfelijke Pairs was niet vervangen door de oprigting van een verkiesbaren Senaat. Eene enkele Vergadering, die jaarlijks gekozen werd, oefende in iedere volkplanting de oppermagt uit, onder toezigt en goedkeuring van den gouverneur.

Tot nu toe hadden de koloniën steeds zich zelve belastingen opgelegd. De koning vroeg haar, door tusschenkomst der gouverneurs, de onderstandgelden, die het Moederland behoefde, en zij stemden vrijelijk daarover. Behalve de sommen, die de Anglo-Amerikanen op die wijze toestonden, betaalden zij aan grondlasten en personeel voor 18 penningen op ieder pond sterling. Op alle bedrijven, neringen, beroepen daarenboven sommen, die naar hunne winsten berekend werden en tot een halve kroon op een pond klommen. Nog

gaven zij regten op den wijn, de rhum en alle sterke dranken, en stortten in de Engelsche schatkist tien ponden sterling voor iederen neger, die in de slavenvolkplantingen werd ingevoerd. Buiten dit belangrijk inkomen voor de Engelsche kroon, verschafte Noord-Amerika aanzienlijke voordeelen aan geheel het Moederland, door den alleenhandel, dien het er uitoefende. Engeland voerde naar de volkplantingen al de manufacturen uit, die men er noodig had. Met ongelooflijke snelheid waren rijkdom en bevolking in de koloniën toegenomen. De nog kortelings eenzame landstreken en bosschen waren in bloeiende steden en welige akkers herschapen. Iets meer dan een eeuw slechts was er noodig geweest om van eenige honderden Engelsche landverhuizers een volk van 2 en een half millioen Amerikanen te vormen, die uit Engeland, drie jaren voor het uitbarsten der tweedragt, voor 6,022,182 p. st. aan koopwaren trokken; een som, die bijna gelijk staat aan Englands geheelen uitvoer naar alle werelddeelen in 1704, toen slechts 75 jaar geleden. Al die inkomsten voor de schatkist, die winst voor de Natie, die luister voor den Staat, voortgesproten uit de voorspoedige ontwikkeling der volkplantingen, die, bij zekere vrije afhankelijkheid, kinderlijk aan het Moederland gehecht waren; dat alles stelde Engeland in de waagschaal, toen het zich door trotsche hebzucht en overmoedige heerschzucht liet wegslepen.

Reeds sedert 1739 had men ROBERT WALPOLE er toe willen brengen om de volkplantingen te belasten, om in de kosten van den oorlog tegen Spanje te helpen voorzien. Maar glimlagchend had de bekwame minister geantwoord: Ik laat dat over voor een mijner opvolgers, die meer moed, doch minder liefde voor den koophandel zal hebben dan ik.

Die opvolger trad in 1764 op. De minister GRENVILLE had de stoutheid om den weg van geweld in te slaan, door het Engelsche Parlement het regt toe te kennen, van belastingen op te leggen, dat tot hiertoe in den boezem der Amerikaansche koloniën had berust. Dit was geen bloote nieuwigheid, het was een omwenteling. De volkplantingen hadden geene vertegenwoordigers in het Engelsche Gemeentehuis, en konden dus niet wettig worden onderworpen aan besluiten, waarin ze niet gestemd hadden. GRENVILLE echter stelde in 1764 in het Parlement een zegelwet, die aangenomen werd, voor, waardoor alle handelingen in het dagelijkse leven getroffen werden, door de volkplantingen te verplichten om voor alle acten van koop en verkoop, van leening, van schenking, van getuigenis enz. gezegeld papier, van wege de schatkist gewaarmerkt, te gebruiken.

Reeds waren de kolonisten ontevreden over eenige besluiten, in 1764 door het Parlement genomen, waardoor de vrije handel tusschen Amerika en de Fransche Antilles werd bezwaard, waardoor de betaling met papierenmunt werd beperkt, en die in geld werd gevorderd; nu was het geduld ten einde. Men beschouwde de zegelwet als een overmoedigen aanval op de regten der volkplantingen, als een begin van slavernij, zoo men er geen wederstand aan bood. Men noemde de zegelwet *Engelands dwaasheid en Amerika's ondergang*.

In hare eenstemmige en onstuimige verontwaardiging, die zich deed kennen door volksbewegingen en vergaderingen, verboden de koloniën om zich van gezegeld papier te bedienen, noodzaakten de beambten, die met den verkoop daarvan belast waren, om hunne bediening neder te leggen, plunderden de kisten, waarin het vervoerd werd en verbrandden het.

De veelvuldige Amerikaansche dagbladen voerden een hoogen toon en verkondigden luide: zich vereenigen of sterven. Op 7 October 1765 vergaderde te Nieuw-York een congres, uit afgevaardigden van al de koloniën zaamgesteld, en verklaarde, in een nadrukkelijk adres, getrouw te zullen blijven aan de kroon, maar 's lands regten tot het uiterste te zullen verdedigen. De Anglo-Amerikanen maakten daarenboven gebruik van de geduchte wapenen, die zij tegen Engeland in handen hadden, door zich onderling te verbinden om geen Engelsche voortbrengselen hoegenaamd te gebruiken; en stelden daardoor het belang van Englands handel tegenover Englands heerszucht. Men sloot dat zoogenaamde verbond van niet-invoer (non-importation) niet slechts, maar, 'tgeen meer zegt, men hield er zich aan en Amerika brak alle handelsverkeer met Engeland af.

Deze fiere houding der Amerikanen, gevoegd bij hunne welgekozene maatregelen, deed de Londonsche staatslieden terugdeinzen. Een nieuw ministerie, door den marquis VAN ROCKINGHAM gevormd, verving het kabinet, aan welks hoofd de overmoedige GRENVILLE stond.

FRANKLIN gaf inlichtingen aan het huis der Gemeenten, deed dit met zooveel klaarheid en duidelijkheid en gaf zoo verstandigen raad, dat hij zeer veel toebragt om de zegelwet te doen vallen, waarvan hij al het drukkende voor Amerika, al het gevaarlijke voor Engeland aantoonde. Die wet werd den 22 Februarij 1766 herroepen, maar het was slechts een halve maatregel.

Het Engelsche Bestuur liet wel is waar het onstaatkundige doordrijven varen, maar zag geenszins af van het regt om een diergelijken maatregel nogmaals te nemen. Het bleef beweren, dat het wetgevend gezag van het Parlement

zich over al de landen onder Britsch beheer uitstreckte. De herroeping der zegelwet ging daarom vergezeld van een bill (staatsstuk) waarin den Koning, het Hooger- en Lagerhuis de bevoegdheid wordt toegekend om wetten en verordeningen te maken, die verbindbaar zouden zijn voor de volkplantingen. Deze gevaarlijke stelling zou eerlang weder toegepast worden. In den waan, dat de koloniën zonder tegenspraak eene heffing zouden gedogen op de waren, die zij uit Engeland trokken, legde het Gouvernement, in den zomer van 1769, een regt op het glas, het papier, het leder, de verfstoffen en de thee; en begon alzoo den strijd op nieuw, die nu de volslagene slavernij of de volstreckte onafhankelijkheid der koloniën ten gevolge moest hebben.

Met denzelfden nadruk en dezelfde eensgezindheid, waarmede Amerika vroeger de zegelwet had afgeweerd, verzette het zich nu tegen de heffing op de koopwaren. Het eerste sein van den wederstand werd door de Provincie Massachusetts, de volkrijkste en magtigste van allen, gegeven.

Zij was het, die de zamenkomst van het congres te Nieuw-York in 1765 had geopperd; zij was het, die nu de hernieuwing voorstelde van de vereeniging tegen den invoer van Engelsche waren. En toen nu hare gewone Vergadering ontbonden werd, riep zij stoutmoedig eene buitengewone, onder den naam van Conventie, bijeen. De inwoners van Massachusetts getroostten zich allerlei opofferingen en toonden hierin, hoe zij bezielde waren door dat diep gevoel voor regt, waardoor de volken, na het doorstaan van zware beproevingen, in staat worden om zonder gevaar vrij te zijn. Er werden troepen naar Boston, de hoofdstad der Provincie, gezonden; er werd bloed gestort, maar de tegenstand hield aan. In dertien koloniën werd het verbond geteekend.

Overall legde men zich zelve vrijwillige ontbeeringen op; thee dronk men niet meer, kleeedde zich met ruwe stoffen; al wat uit Engeland kwam wees men terug, verbruikte enkel voortbrengselen uit Amerika, en beschermdde de aldaar ontstaande fabrieken door inschrijvingen. Aldus verijdelden de koloniën, door eensgezindheid en volharding in hun stelsel van niet-invoer en de afwijzing der koopwaren, het regt, dat Brittanje zich aanmatigde.

De dreigende vernietiging van den handel op Amerika, de bloedige en onbeslissende gevechten met de troepen, die van Nieuw-York naar Massachusetts waren gezonden, de vrees voor de ongehoorzame en zelfs afkeerige koloniën geheel van Engeland af te scheuren, dit alles scheen de Engelsche staatslieden een oogenblik tot nadenken te brengen. Op 5 Maart 1770 hief Lord NORTH, het hoofd van een nieuw kabinet, al de regten op de koopwaren op, behalve die op de thee. Wederom dus een halve maatregel. De verzoening was niet opregt; het wantrouwen bleef. Geheime genootschappen ter verdediging der Amerikaansche vrijheid werden gevormd. Eerst, in 1773, geheime ontevredenheid, toen, in 't volgend jaar, openlijke tegenstand; want nu besloot het Engelsch Gouvernement om de uitvoering der wetten in de koloniën met kracht te handhaven, en verklaarde alle Magistraatspersonen onmiddelijk afhankelijk van de kroon.

FRANKLIN was, gedurende al de botsingen, niet werkeloos gebleven. Na zijn krachtig verzet tegen de Zegelwet, was hij tot agent van Massachusetts, Nieuw-Yersey en Georgië benoemd. — Niets had hij verzuimd om Engeland met Amerika te verzoenen, door dáár op belang, hier op regt te wijzen. — Gaarna zoude hij eene afscheuring belet hebben, maar zijn doorzigt deed

hem dra ontwaren, hoe moeilijk dit zijn zou. Reeds terstond zeide hem zijn gezond verstand, dat de oneenigheid gewigtige gevolgen na zich zoude slepen. Hij voorzag, dat de oneenigheid onvermijdelijk tot eene breuk zoude worden; dat na de breuk een felle oorlog zou worden gevoerd; dat de oorlog groote opofferingen zoude kosten; dat, ter volharding in deze opofferingen, iets 'tgeen voor lang gevestigde volken reeds bezwaarlijk is, een nieuw volk doordrongen moest worden met gevoelens, die het tot volhouden in staat konden stellen; dat men, om het tot die gevoelens te brengen, alle middelen ter verzoening moest uitputten, en het de volkomene overtuiging geven, dat er geene andere middelen overschoten, dan opstand en overwinning.

Deze denkebeelden van FRANKLIN, waarmede JOHAN JAY, JOHAN ADAMS, GEORGE WASHINGTON, THOMAS JEFFERSON en andere uitstekende mannen, die beroemd werden als de redders van Amerika, instemden, strekten hem ten leiddraad, zoo in zijne onderhandelingen met het Engelsch Gouvernement, als in zijne raadgevingen aan de Amerikanen. Menig geschrift gaf hij uit om Engeland te overtuigen, dat het onregtvaardig en onvoorzigtig tevens handelde. Op duidelijke en fijne wijze ontwikkelde hij de voorregten van de grieven der kolonisten. In zijn eerste werk, dat tot bijschrift had: »De golven worden niet bewogen, ten zij de wind die opheffe,» bewees hij, dat het Parlement, waar de volkplantingen niet vertegenwoordigd werden, niet meer regt had om haar, dan om Hanover, belastingen op te leggen. Om de ongerijmdheid van deze aanspraak aan te toonen, liet hij een ondersteld edikt van den koning van Pruissen drukken en verspreiden, waarin deze aan de Engelschen, als afstammelingen van landverhuizers

uit zijne bezittingen, belastingen oplegde. Niet slechts het regtspunt werd door FRANKLIN behandeld, hij wees bijzonder op Englands belang en voorspelde, dat het de koloniën verliezen en zich met eigen hand verminken zoude, zoo het dien onwettigen en heilloozen weg bleef bewandelen. Dit ontwikkelde hij in een schijnbaar ernstig vertoog in den vorm van raadgeving, getiteld: Middelen om van een groot rijk een klein te maken.

Maar zijne wijze raadgevingen, zijne ernstige vermaningen, zijne bedreigingen en voorspellingen hadden geen den minsten invloed bij het Britsch Gouvernement. Er zijn oogenblikken, waarin zij, die de Staten besturen, doof en blind schijnen. Waarschuwingen wekken gramschap. FRANKLIN werd verdacht bij de Engelsche ministers, en gehaat bij den koning. Men beschuldigde hem van den wederstand der koloniën aan te stoken, en haar op te hitsen om met het Moederland te breken, volgens een vooraf beraamd listig en verraderlijk plan. De kroon bleef vasthouden aan hare onregtmatige handelingen, en meende aan de volkplantingen de middelen van wederstand te benemen, door het verminderen harer voorregten. Daarom wilde zij de regterlijke ambtenaren, even zeer als de overige, volstrekt afhankelijk maken. Met Massachusetts begon zij, door den president van het hoog Geregthof aldaar, die tot nu toe zijn jaarwedde van de kolonie had ontvangen, van Gouvernementswege te betalen. De Wetgevende Vergadering verklaarde zich daartegen; zij werd ontbonden. De pogingen ter onderdrukking der vrijheid dier Provincie gingen verder. De gouverneur HUTCHINSON, de secretaris ANDREAS OLIVIER en eenige ontrouwe burgers hadden naar Engeland geschreven en aangeraden om de Grondwet van Massasuchets in te trekken en dwang-

maatregelen te nemen. Dat schrijven viel in handen van FRANKLIN, die het aan zijne lastgevers mededeelde. De verontwaardiging in de kolonie kende geene grenzen. De kamer der Vertegenwoordigers bragt eene klagte tegen de schuldigen in, als hadden zij maatregelen aangeraden, die strekken moesten om de eensgezindheid tusschen Groot-Brittanje en de kolonie Massachusetts te verbreken, als hadden zij krijgsvolk in de kolonie doen trekken, en de verantwoording op zich geladen van de onheilen door den strijd tusschen de soldaten en de inwoners veroorzaakt. Zij beschuldigde hen voor den Geheimen Raad van Engeland, en aan FRANKLIN werd het vervolgen der aanklagt opgedragen.

Het Engelsche Ministerie en koning GEORGE verafschuwden hem evenzeer, en meenden nu een gelegenheid te hebben gevonden om hem ten val te brengen, door hem te belasteren. Zeker advocaat WEDDERBURN, bekend door zijn geestigheid, onbeschaamdheid en stoutheid, kreeg in last om de aangeklaagden te verdedigen en den aanklager te honen. De eerwaardige FRANKLIN, door ieder geëerd en bewonderd, was, gedurende verscheiden uren, ten prooi aan grove spotternij en grievende belediging. WEDDERBURN noemde hem een dief en dreigde hem met het schandmerk der eerloosheid. Onderscheidene malen werkte hij op de lachspieren der Raadsheeren, die vermaak schepten in het aanhooren der smaadrezenen van den laaghartigen zwetser. En FRANKLIN; bedaard en rustig zat hij tegenover den advocaat. Bij iedere belediging maakte hij met de hand eene beweging over den schouder, als wierp hij de scheldwoorden achter zijn rug. Maar de uiterlijke kalmte van den wijze strekte slechts om den angel, diep in het getroffen hart van den mensch geslagen, te verbergen, en FRANKLIN sprak, bij het uitgaan, tot

een vriend, die hem vergezeld had, deze woorden: Een fraaije redevoering, inderdaad! jammer dat ze meer zal kosten, dan men berekend heeft. En werkelijk betaalde GEORGE III haar met het verlies van Amerika. De herinnering aan de zitting van den 29 Januarij 1774, waar de ophitsers van Engeland tegen de koloniën met eere werden vrijgesproken, en waar de verdediger van Amerika's onschendbaarheid voorbedachtelijk geschandvlekt werd, bleef met onuitwischbare letteren in de ziel van FRANKLIN gegrift.

Het bruin fluweelen gewaad, waarin hij zich op dien gedenkwaardigen dag vertoond had, bekleedde hem 4 jaren later, op 6 Februarij 1775, nogmaals, toen hij te Parijs, met den zaakgelastigde van den koning van Frankrijk, het verdrag onderteeekende, waardoor de zegepraal en de vrijverklaring der opgestane volkplantingen werd voorbereid.

HOOFDSTUK IX.

Afzetting van Franklin als generaalmeester der posten in Amerika. — Maatregelen tegen Boston en de kolonie Massachusetts. — Vereeniging van een algemeen Congres te Philadelphia, op raad van Franklin. — Gematigde smeekschriften van dat congres toegezonden aan Franklin, en door den koning en de twee huizen van het Parlement afgewezen. — Verzoeningsmiddelen door Franklin beproefd. — Lof hem door Lord Chatham in het Hoogerhuis gegeven. — Zijn vertrek naar Amerika.

Het Engelsche Gouvernement had eerst getracht FRANKLIN's goeden naam te bezwalken, nu besloot men hem in zijn vermogen aan te tasten, en ontzette hem als

Generaalmeester der posterijen in Amerika. Was het Moederland alzoo genegen om den weg des gewelds te bewandelen, weldra ontstond er gelegenheid om die neiging den ruimen teugel te vieren. Het regt op de thee was blijven bestaan, en toen nu de Oost-Indische Compagnie zestig kisten thee naar Amerika zond, stuurden de steden Philadelphia en Nieuw-York de haar bestemde terug; Boston ging verder en wierp die in zee.

Deze daad van geweld wekte den toorn der Engelsche Staatslieden en versterkte hen in hunne willekeur. Zij wilden den handel van Boston vernietigen, de voorregten der Provincie Massachusetts intrekken, en aan allen wederstand der Anglo-Amerikanen een einde maken. — In Maart 1774 vroeg Lord NORTH aan het Parlement: de blokkering van Boston; de benoeming door de Kroon van de Raadslieden des Gouverneurs, van de Regters, de verschillende Magistraatspersonen en alle beambten in Massachusetts, zonder dat de vertegenwoordigers der kolonie zich eenigzins in het beheer mogten mengen; de bevoegdheid om buiten de kolonie, en zelfs in Engeland, ieder te regt te stellen, die, bij een oproer, een manslag of andere misdaad beging; de vergunning om soldaten bij de inwoners in te legeren. Al die voorstellen werden aangenomen. Er kwam eene vloot ter insluiting van Boston opdagen, alwaar zich de generaal GAGE met een talrijk garnizoen vestigde, terwijl men in Engeland aanzienlijker krijgsmagt aanwierf om de volkplantingen, zoo zij zich roeren dorsten, te verpletteren.

Algemeen was in Amerika de verontwaardiging wegens die besluiten van het Britsche Parlement. Boston nam voor, om zich tot het uiterste te verzetten, en al de koloniën besloten om Boston met kracht bij te staan. Zij gevoelden, dat Massachusetts het graf of het plechtan-

ker der Amerikaansche vrijheid zoude zijn. Het oorlog-zuchtige Virginie gaf het voorbeeld. De Wetgevende Vergadering aldaar riep Gods barmhartigheid in door een vast- en bededag; en toen zij door den Gouverneur gesloten werd, verklaarde zij, alvorens niteen te gaan, dat geweld tegen ééne kolonie, geweld was tegen allen. Men hernieuwde, met nog strenger bepalingen, het verbond van niet-invoer; want nu voegde men er bij, dat men niet slechts allen invoer uit-, maar tevens allen uitvoer naar Engeland zoude beletten. In Massachusetts waren de vorige Magistraatspersonen van hunne ambten ontzet; en moedig weigerden de nieuwe de aanvaarding hunner betrekkingen. Het regt stond stil, oorlog was de eenige kans; overal zag men toebereidselen om die te wagen. Men wapende zich, men vervaardigde kruid, de mannen oefenden zich in de krijgskunst, de vrouwen goten kogels, en weldra stond eene legermagt gereed om den generaal GAGE gade te slaan, die met zes regimenten en geschut post gevat had op een landengte, waardoor Boston van 't vaste land gescheiden was, terwijl eene vloot de stad aan den zee-kant ingesloten hield.

Thans was het volstrekt noodig, dat ééne stem voor al de koloniën sprak, en ééne leiding hare pogingen bestuurde. Een jaar geleden had FRANKLIN geschreven: »De beste en nuttigste maatregel, dien de koloniën »konden nemen, zoude zijn om in een algemeen Congres »bijeën te komen,.... om eene stellige en plegtige ver- »klaring harer regten te doen, zich gezamentlijk en »onherroepelijk te verbinden om geene onderstandgelden »ten behoeve der Kroon in te willigen, tot dat die »regten door den Koning en de twee Parlementshuizen »erkend zouden zijn; en eindelijk om die besluiten aan »het Engelsche Gouvernement mede te deelen. Ik ben

» verzekerd, dat zulk een stap tot eene beslissing zoude
» voeren; en, 't zij dat men onze begeerten inwilligde,
» 't zij dat men ons trachtte te noodzaken er afstand
» van te doen, zouden wij echter ons doel bereiken;
» want het hatelijke, waarmede onrecht en vervolging
» steeds gepaard gaan, zoude ons krachten geven, door
» het naauwer toehalen van den band onzer vereeni-
» ging; en ieder weldenkende zoude ons gedrag eervol
» noemen.”

Deze raad werd in den zomer van 1773 gegeven, en in dien van 1774 opgevolgd. Een algemeen Congres werd zaamgeroepen en kwam den 5 September bijeen te Philadelphia, de hoofdstad der Provincie, die het best daartoe gelegen was.

Dit Congres bestond uit vijf en vijftig leden. Men had er de verlichtste, braafste en bekwaamste mannen der dertien koloniën in gekozen; men zag er PEYTON RANDOLPH, GEORGE WASHINGTON, PATRICK HENRY, JOHAN ADAMS, LIVINGSTON, RUDLEDGE, JOHAN JAY, LEE, MIFFLIN en DICKINSON, die hunne namen onsterfelijk zouden maken, als verdedigers der Amerikaansche vrijheid. Zóó kiezen de volken, die in staat zijn om zichzelf te regeren. Zij kiezen met verstand, en gehoorzamen zonder tegenstreven; zij dragen de belangrijkste zaken aan mannen van verdienste op, en geven zich geheel aan hunne leiding over, omdat zij hen geheel vertrouwen. Dit gedenkwaardig Congres, waar eenstemmigheid in gevoelens, eenstemmigheid in uitvoering ten gevolge had, besloot, dat men Boston tegen de Engelsche krijgsmagt ondersteunen, en gelden heffen zoude om het ter hulp te komen, en tevens, dat men den wederstand der Provincie Massachusetts tegen de onderdrukking van het Britsche Parlement zoude aanmoedigen en onderschragen. Het Congres maakte ten-

zelfden tijde eene verklaring openbaar der regten, die de Noord-Amerikaansche koloniën bezaten, krachtens het natuurregt, de beginselen der Engelsche Grondwet en der toegestane vrijheden. Deze plechtige verklaring ging verzeld van een verzoekschrift aan den Koning, van een beroep op het Engelsche volk, en van eene afkondiging aan al de Engelsche koloniën gerigt.

Een diep gevoel van de regtvaardigheid hunner zaak, een sterk vertrouwen op hunne krachten, de waardigheid aan vrije menschen eigen, de eerbied van gehoorzame onderdanen, de genegenheid van medeburgers, die nog hoop voedden, dat men hen niet noodzaken zoude om vijanden te worden, ten einde slavernij te ontgaan; — dat alles straalde door in de staatsstukken dier fiere en koene Amerikanen. Tot het Engelsche volk spraken zij: »Wij gevoelen ons even onafhankelijk als gij; aan geene aardsche magt kennen wij het regt toe ons eenige bezitting zonder onze toestemming af te vorderen; wij willen in alle voorregten deelen, die de Britsche Grondwet verzekert aan hen, die haar onderworpen zijn, bepaaldelijk in het onschatbare voorregt van het oordeel door gezworenen; wij houden het voor een der dierbaarste waarborgen van Englands vrijheid, dat niemand veroordeeld of gestraft worden kan, alvorens zich te hebben kunnen verdedigen; wij stellen vast, dat de Grondwet aan het Parlement van Groot-Brittanje de magt niet verleent, om ergens, waar dan ook, een willekeurigen regeringsvorm in te voeren. Al die regten, en vele anderen nog, die men meer dan eens geschonden heeft, zijn ons even heilig als u.»

Zij bezworen het Engelsche volk om die schending der grondwet niet langer te dulden, en een Parlement te kiezen, dat verstandig en onafhankelijk genoeg zijn zoude om eendragt en broederschap tusschen al de be-

woners van het Britsche rijk te herstellen, daar zulks door ieder braaf en eerlijk Amerikaan vurig verlangd werd.

In het verzoekschrift aan den Koning zeiden zij, dat zij, wel verre van eenige nieuwigheid te wenschen, slechts de nieuwigheden hadden afgewezen, die men, tot hunne schade, wilde invoeren; dat zij zich geener belediging bewust waren, ten zij men hun wilde verwijten, dat zij zich gevoelig hadden getoond over den hun aangedanen smaad. Zij herinnerden GEORGE III, hoe zijne voorzaten tot den Engelschen troon waren geroepen om eene groote natie vrij te maken van de willekeur eens bijgeloovigen en onverzoenlijken konings; hoe zijn regt tot de kroon even onvervreemdbaar was als dat zijns volks tot de vrijheid; hoe zij den eervol- len naam van Engelse burgers wilden handhaven, en geenszins de slavernij, die men hun en hunne nakome- lingen dreigde op te leggen, zouden dulden. Zij voeg- den er bij: »Daar uwe Majesteit, boven alle andere vorsten, het geluk heeft over vrije menschen te heer- schen, meenen wij, dat de taal van vrije burgers haar niet zal beledigen. Integendeel, wij vertrouwen, dat zij onbewimpeld hare afkeuring te kennen zal geven aan de gevaarlijke en gewetenlooze raadslieden, die zich stoutelijk tusschen uwen koninklijken persoon en uwe getrouwe onderdanen durven plaatsen, sedert eenige jaren de banden, die de verschillende deelen van uw rijk te zamen hechten, trachten te verbreken, misbruik maken van uw gezag, uwe Amerikaansche onderdanen belasteren, en ons, door gruwzame pogingen tot ver- drukking en door opeenstapeling van onuitstaanbaren smaad, er eindelijk toe gebragt hebben om de rust uwer Majesteit door onze klagten te verstoren.»

Al die stukken werden aan FRANKLIN gezonden.

Evenzeer als WASHINGTON en de meeste leden van het Congres twijfelde hij aan de mogelijkheid eener verzoening met Engeland. Zijn pligt echter tot het laatst toe vervullende, had hij gehandeld, alsof hij niet gewanhoopt had. Een nieuw Parlement was den 29 November 1774 bijeen gekomen en het Ministerie had eene zijdelingsche onderhandeling met FRANKLIN geopend. Men had hem gevraagd, op welke voorwaarden de koloniën tot de gehoorzaamheid wilden terug keeren. Daarop had hij een geschrift in zeventien artikels overgegeven. De voornaamste waren: Afschaffing van het recht op de thee, en betaling der in zee geworpene lading door Boston; herziening der scheepvaartwetten, en intrekking der beperking van de koloniale waren; afzien van wege het Engelsche Parlement, van alle recht om wetten of belastingen aan de koloniën op te leggen; bevoegdheid voor de volkplantingen om zelve in oorlogstijd belastingen uit te schrijven, wier bedrag in verhouding zoude staan met hetgeen Engeland betaalde; alleenhandel voor Engeland op de koloniën in tijd van vrede; verbod om troepen op Amerikaansch grondgebied te doen trekken, ten zij met toestemming der wetgevende Vergaderingen der Provinciën; betaling der door den Koning benoemde Gouverneurs en Regters door die Vergaderingen; herroeping der laatste maatregelen tegen Massachusetts.

Deze artikelen werden beurtelings onderzocht door eenige vrienden van het Ministerie, de Doctoren BARCLAY en FOTHERGILL, en de Lords HYDE en HOWE, en in sommige opzigten gewijzigd; doch zij erlangden geene goedkeuring bij Lord DARMOUTH, Minister van koloniën, en Lord NORTH, hoofd van het kabinet. Het intusschen ingekomene verzoekschrift van het Congres aan den Koning, werd met een verachtelijk stilzwijgen

ontvangen. Het adres aan 't volk van Engeland maakte het nieuwe Parlement geenszins omzigtiger, regtvaardiger of behoedzamer. De meerderheid toch, gedienschtig en vermetel tevens, bedwelmd door volkstrots en weggesleept door de voortvarende staatkunde der Ministers, meende, dat men de koloniën door toegeven niet zoude winnen, maar haar door de wapenen dwingen moest. Eenige edeldenkende mannen verhieven echter de stem ten hunnen behoeve. WILKES en BURKE traden in het Huis der Gemeenten, Lord CHATHAM in het Hoogerhuis als hare verdedigers op. De groote CHATHAM, die de magt zijns vaderlands gedurende zijn roemrijk beheer zoozeer had doen toenemen, voorzag de scheuring door Englands uittarting en trachtte haar te voorkomen. Hij was door FRANKLIN op zijn landgoed bezocht, en had hem te London openlijk een tegenbezoek gebragt. Door hem had hij den wezenlijken-toestand van de Anglo-Amerikanen vernomen, en de grenzen zoowel hunner vorderingen, als die hunner gehoorzaamheid leeren kennen. Met goedkeuring had hij van het krachtige en toch eerbiedige verzoekschrift aan den Koning gesproken en had tot FRANKLIN gezegd: dat het Congres van Philadelphia met zooveel kalmte, bezadigdheid en wijsheid gehandeld had, dat men, sedert de schoonste tijden van Griekenland en Rome, geen eerwaardiger vergadering van staatsmannen had kunnen aanschouwen.

Toen de zoo gewigtige Amerikaansche aangelegenheden in het Parlement behandeld werden, had zich Lord CHATHAM, hoe ook door ouderdom en gebreken ter neder gedrukt, naar het Hoogerhuis begeven, om zoo mogelijk den oorlog tusschen het moederland en de koloniën nog te verhoeden. Hij had FRANKLIN in de vergadering gebragt, en het was op diens raad, dat hij het terugtrekken der troepen uit Boston verlangde,

als eerste stap tot eene gewenschte bevrediging. Hij sprak met al het gezag zijner ondervinding, maar kon den tegenstand niet overwinnen. Zijn voorstel werd verworpen. FRANKLIN was, bij het verlaten dier zitting van 20 Januarij 1775, doordrongen van eerbied voor de edele vaderlandsliefde, het verheven verstand en de wegslepemde welsprekendheid des redenaars. Hij schreef terstond aan Lord STANHOPE, CHATHAM'S vriend: » Doctor FRANKLIN gevoelt de opregtste hoogachting voor den grooten man. Dikwijls in zijn leven heeft hij welsprekendheid zonder wijsheid, wijsheid zonder welsprekendheid gezien; hier vindt hij beide vereenigd.” Eenige dagen later, op 2 Februarij 1775, bood Lord CHATHAM, zonder zich door zijne nederlaag te laten afschrikken, een plan van verzoening aan, dat in de hoofddenkbeelden met FRANKLIN'S inzigten overeenstemde. Deze was nogmaals in het Hoogerhuis, toen het ontwerp tot herstel der eendragt, die op het punt stond van voor altijd te worden verbroken, werd voorgedragen. Lord SANDWICH beantwoordde Lord CHATHAM, en deed het met hevigheid. — Terwijl hij den verdediger der koloniën bestreed, viel hij tevens haren agent aan, dien hij in de vergadering opgemerkt had. Hij drong er op aan, om het plan, dat, naar zijne overtuiging, niet door een pair van Groot-Brittanje, maar door zekeren Amerikaan was uitgedacht, terstond te verwerpen, en volstrekt niet in overweging te nemen. Eensklaps wendde hij zich naar de balie, waartegen FRANKLIN leunde, en zei, terwijl hij hem aanzag: » Ik meen den persoon voor mij te zien, die het plan ontworpen heeft, hij is een der woedendste en hardnekkigste vijanden, die Engeland ooit gekend heeft.”

Geenszins werd FRANKLIN door dat onverhoeds overvallen en het rigten van aller oogen op hem alleen,

onthutst of bedremmeld. — Kalm bleef zijn gelaat, onbewogen zijn blik; en het scheen alsof de hevige taal van lord SANDWICH op iemand anders doelde. Maar toen lord CHATHAM, wiens voorstel door de hertogen van RICHMOND en MANCHESTER, en de lords SHELburne CAMDEN, TEMPLE en LYTTLETON ondersteund was, nogmaals het woord nam, de kwetsende uitdrukkingen van lord SANDWICH opzigtens FRANKLIN berispte en aan ieder de gevoelens deed kennen, die hem voor den edelen en beroemden man bezielde, toen kon FRANKLIN zijne gemoedsbeweging niet verbergen. „Ik, zoo sprak lord CHATHAM met eenigen trots, ik ben de eenige ontwerper van het nu aangeboden plan. Te meer vind ik mij tot deze verklaring genoopt, daar velen uwer er, naar 't schijnt, weinig mede ophebben. Want zoo dat plan zoo zwak en gebrekkig is, acht ik het van mijn pligt om niet te dulden, dat iemand, wie hij ook zij, verdacht worde van medewerking. — Tot hiertoe heeft men, geloof ik, het raad innemen en het volgen van anderer inblazingen niet onder mijne gebreken geteld. Maar ik schroom niet te verklaren, dat, zoo ik eerste minister ware, ik niet zoude bloezen om openlijk een man te mijner hulp te roepen, die Amerika zoo door en door kent, als de persoon, wien men op zoo beleedigende wijze bedoeld heeft; een persoon voor wiens kennis en wijsheid geheel Europa de grootste achting koestert, dien zij op denzelfden rang met onzen BOYLE en NEWTON plaatst, en die niet slechts der Engelsche natie, maar geheel Europa tot eer strekt.” Bij deze lofspraak van de lippen des edelen CHATHAMS, was FRANKLIN, die onder de beleedigingen van lord SANDWICH zijne tegenwoordigheid van geest geen oogenblik verloren had, zijne aandoeningen bijna geen meester.

De inwoners van Massachusetts werden voor rebellen verklaard en nieuwe troepen afgezonden om zich bij die van den generaal GAGE te voegen, wien men in last had gegeven om de opstandelingen te tuchtigen en te onderwerpen.

FRANKLIN gevoelde, dat, nu het zwaard uit de schede was, de oorlog zoude eindigen met de slavernij op de onafhankelijkheid der Amerikaansche volkplantingen. — In Engeland was hij niet meer veilig; voor zijn vaderland had hij er niets meer te verrigten. Men had hem onderrigt, dat het Engelsche Gouvernement het oog op hem hield en hem gevangen wilde nemen, onder voorwendsel, dat hij een opstand in de koloniën bewerkt had. Hij trachtte dat voornemen met fijne geslepenheid te doen mislukken en maakte zich heimelijk tot zijn vertrek gereed.

Van verschillende staatslieden verlangde hij eene zaamenkomst tegen den avond van den dag waarop hij Engeland zou verlaten. Het ministerie meende hem dus nog in zijne magt te hebben en begreep geen haast te moeten maken met zijne gevangenneming. Men dacht, dat hij nog te London was, toen hij reeds koers zette naar Amerika, om het met de raadgevingen zijner ondervinding, de hulpmiddelen zijner bekwaamheid, de geestdrift zijner vaderlandsliefde en den roem en het gezag zijns naams te onderschragen.

De rol van bemiddelaar was voor FRANKLIN uitgespeeld; die van vijand begon. Zoo geduldig als hij tijdens de eerste geweest was, zoo volhardend zou hij thans zijn. FRANKLIN nam nooit halve maatregelen. In elke omstandigheid stelde hij zich het welzijn van zijn vaderland ten doel; daarheen slechts rigtte hij zijne schreden, zonder omzien, zonder omweg, zonder verwijfelen, zonder vertzagen ging het steeds voorwaarts.

Overtuigd was hij, dat, in de geschillen en worstelingen der volken, hij alleen overwint, die het beste wil en het met standvastigheid wil. Om bij zijn landgenooten dien vasten wil te vestigen, welke onderneemt, voorwaarts streeft en overwint; dien krachtigen wil, welke door het belang wordt voorgelicht, door het gevoel van plicht wordt onderhouden en door de kracht der begeerte wordt bezielde; daartoe moest hij dien opwekken, vormen en algemeen maken, alvorens er naar te handelen. Hij moest dat willen sterk en eenstemmig doen zijn, om het vruchtbaar en overwinnend te maken. — Dat was voortaan zijn streven; al zijne pogingen spande hij in, om aan geheel Amerika de onvermijdelijke noodzaak van wederstand door de klaarblijkelijke onmogelijkheid eener verzoening te doen gevoelen. Deze staatkunde van den wijsgeerigen FRANKLIN werd gedeeld door den moedigen generaal WASHINGTON en den koenen democraat JEFFERSON, de drie beroemde grondleggers van de Vereenigde Staten.

Toen nu Amerika met Engeland gebroken had, was het eerste vereischte, dat uit die breuk de onafhankelijkheid te voorschijn trad, en dat, ter verzekering en bevestiging dier onafhankelijkheid, er voorzien werd in 's lands verdediging en staatkundige inrigting, door legers, verbonden en instellingen. Hier begint, bij een nieuwen toestand, een nieuwe werkring voor FRANKLIN, die de kroon op zijn arbeid zoude zetten. Bij de wording eener groote natie zal hij waken, bij haar voortstreven zal hij zorgen, en haar bestaan bevestigen door eene grondwet, die hare regten verzekert.

HOOFDSTUK X.

Franklin's terugreis naar Amerika. — Zijne benoeming tot, en werkzaamheid als lid van de Wetgevende Vergadering van Pennsylvanië en het Nationaal Congres. — Gewapende wederstand der dertien koloniën, die door het Engelsche parlement buiten de wet gesteld worden. — Hare plegtige onafhankelijkheidsverklaring en vestiging als Vereenigde Staten. — Politieke inrigting van Pennsylvanië onder Franklin's invloed. — Vruchteloze zending van lord Howe naar Amerika. — Eerste overwinningen der Engelschen. — Gevaarlijke toestand der Amerikanen. — Zending van Franklin naar Frankrijk om er hulp te vragen en over een verbond te onderhandelen.

FRANKLIN, die zich den 22 Maart 1775 ingescheept had, landde, na eene reis van zes weken, aan kaap Delaware; en zette den voet op Amerika's bodem, dien hij elf jaren geleden verlaten had, toen allen kinderlijk onderworpen waren aan het moederland, die nu gereed stonden, om met edele geestdrift al de gevaren van een opstand zonder terugkeer en een oorlog zonder verzoening te gemoet te treden. — Hij werd er met al de bewijzen van ongeveinsde erkentelijkheid en onbegrensde hoogachting ontvangen. — Een dag slechts na zijne komst te Philadelphia, benoemde hem de wetgevende magt van Pennsylvanië met algemeene stemmen tot lid van het tweede Congres, dat op 10 Mei in gemelde stad geopend was. Reeds was de oorlog uitgebroken. Eenige afdeelingen van het Engelsche leger waren, den 19 April 1775, tot Lexington en Concord voortgerukt, hadden er onmenselijke verwoestingen aangerigt, en waren genoodzaakt geworden om op Boston terug te trekken, toen de Amerikaansche burgers, die weinig geoefend, maar vol moed en geestdrift waren, hen vervolgden.

De aanval op Lexington en Concord had grenzenlooze

verbittering te weeg gebracht. Eenstemmig besloot het Congres, op 15 Junij 1775, om de koloniën in staat van verdediging te stellen, en het bevel over de landmagt aan den generaal WASHINGTON op te dragen. Verhevene eendragt! Nergens ijverzucht, nergens afwijking van 't algemeene gevoelen. Met vertrouwen verleende het volk de magt; met zedigheit werd zij aanvaard, met zelfopoffering uitgevoerd.

FRANKLIN, dien men vele zaken van den teedersten aard had opgedragen, wijdde zijn tijd geheel aan het algemeene welzijn en verdeelde dien, als lid van Pennsylvanië's Wetgevende Vergadering en van het Congres tevens, om voor de belangen van zijn gewest en voor die van gansch Amerika te waken. Ten zes ure 's morgens ging hij naar de commissie, die voor de veiligheid van het gewest te zorgen had en bleef er tot negen ure. Dan begaf hij zich naar 't Congres, dat gewoonlijk tot vier ure bijeen was. »De grootste eensgezindheid,» zoo schreef hij aan een zijner vrienden te London, »heerscht in beide vergaderingen, al de leden zijn trouw op hunne posten. Moeijelijk zal men in Engeland gelooven, dat de liefde tot het vaderland hier een even sterke prikkel is, als bij u een post van eenige duizenden sterling.»

Twee dagen na de verheffing van WASHINGTON tot bevelhebber, en kort voor zijne aankomst in het kamp van Cambridge, viel de generaal GAGE, die geklemd zat tusschen Boston en de Amerikaansche troepen, nog aangevoerd door den geneaasal WARD, dezen aan en behaalde een gedeeltelijk, doch onbeduidend voordeel; het eenigste, dat aan GAGE ten deel viel. Sedert werd hij digt op de hielen gezeten door den dapperen WASHINGTON, op de landengte van Boston, en werd weldra vervangen door den generaal HOWE, die met sterker

krijgsmagt naar Amerika gezonden was. Omtrent dezen tijd verklaarde FRANKLIN — zijn gezond verstand en zijn verlangen gaven het hem in — dat Groot-Brittanje de koloniën voor altijd verloren had, en aan een zijner vrienden in Engeland, die aan de volharding en het welslagen der Yankees, zooals men de Anglo-Amerikanen noemde, twijfelde, schreef hij geestig en niet zonder bedoeling:

„Groot-Brittanje heeft in dezen oorlog honderdvijftig Yankees gedood. Het heeft u drie millioen sterling gekost, dus twintigduizend per hoofd. Op Bunkershill hebt gij eenige bunders veroverd, maar de helft hebben wij u weder afgenomen, door post te vatten op het bebouwde gedeelte. Ten zelfden tijde zijn er op ons grondgebied in Amerika zestigduizend kinderen geboren. Naar deze berekeningen zal Engeland wiskunstig kunnen uitcijferen hoeveel geld en hoeveel tijd er noodig is om ons te dooden en onze bezittingen meester te worden”. Engeland wilde het bedenkelijke van dien toestand volstrekt niet inzien. Het gevoelde niet, dat de Amerikanen nog meer belang hadden bij den wederstand, dan het moederland bij de onderwerping, en, dat zij, ter verzekering hunner staatkundige vrijheid, dezelfde geestkracht zouden ontwikkelen, als hunne voorvaderen tot behoud hunner godsdienstvrijheid. In stede van acht te slaan op een laatste smeekschrift van de koloniën, waarbij zij aanboden zich met het moederland te verzoenen, zoo de besluiten, die op hare privilegiën inbreuk maakten, herroepen werden, stelde het Britsche Parlement haar buiten de wet. Deze oorlogsverklaring kon slechts beantwoord worden met een onafhankelijkheidsverklaring. Het oogenblik was voor Amerika gekomen om zich ganschelijk van Engeland te scheiden, en geheel was men er op voorbereid.

Op het rapport eener commissie, zamengesteld uit BENJAMIN FRANKLIN, THOMAS JEFFERSON, JOHAN ADAMS, ROGERS SHERMAN en PHILIPS LIVINGSTON verkondigde het Congres op 4 Julij 1776, dat de dertien koloniën, voortaan geheel ontheven van alle gehoorzaamheid aan de Britsche kroon, en van elken staatkundigen band met Engeland, vrije en onafhankelijke staten vormden, onder den naam van: Vereenigde Staten van Amerika. Deze gedenkwaardige onafhankelijkheidsverklaring werd door den Virginischen advokaat JEFFERSON opgesteld. Door grootschheid van denkbeelden en mannelijken eenvoud van bewoordingen was zij de waardige tolk van hen, die zich tot natie verheven hadden. Voor het eerst werden de volksregten gegrond op de regten der menscheid, en men beriep zich, ter vaststelling der volkssovereiniteit, niet op de geschiedenis, maar op de natuur zelve. De leer van Frankrijks wijsgeerige school, thans op Amerika's bodem omhelsd, alvorens in Europa wortel te hebben geschoten, maakte plaats voor de leerstelsels der middeleeuwen; de grondwetten vervingen de gunsten uit genade, en op de stuksgewijze verleende vrijdommen volgden geheel nieuwe eischen van algemeene vrijheid. De taal dier stoutmoedige vrijheidszonen luidde, als volgt:

» Wij gelooven, en deze stelling draagt het kenmerk der waarheid, dat alle menschen vrijgeboren, dat zij allen door den Schepper met zekere onvervreembare regten begiftigd zijn; dat onder die regten het leven, de vrijheid en de zucht tot verbetering van het lot zijn; dat, tot verzekering dier regten, regeringen zijn aangesteld, die haar wettig gezag van de toestemming der onderzaten ontleenen; dat, zoo dikwijls een regeringsvorm tegen deze grondstellingen aandruischt, een volk het regt heeft om dien te wijzigen of af te schaffen,

en één nieuwe regering aan te stellen, die op zulke grondstellingen rust, en zoo ingerigt is, dat zij nieuwe waarborgen aan het volk geven en beter zijn geluk verzekeren kan. Waar is het echter, dat de voorzigtigheid gebiedt om niet ligtvaardig, en wegens voorbijgaande aanleiding, lang gevestigde regeringen te veranderen. — En inderdaad heeft de ondervinding geleerd, dat de menschen meer geneigd zijn om te lijden, als het kwaad dragelijk is, dan om van hun regt gebruik te maken om de vormen, waaraan zij gewoon zijn, omver te werpen. Maar, wanneer eene lange reeks van misbruiken en onregtmatige handelingen, onveranderlijk naar hetzelfde doel gericht, te kennen geven, dat men voornemens is om een willekeurig gezag in te voeren, brengen regt en plicht der onderzaten mede, om zich aan het juk van zoodanig bestuur te onttrekken, en voor hun toekomstig welzijn te zorgen, door het aan andere handen toe te vertrouwen. Zoo groot is tot heden het geduld der koloniën geweest, en zoo groot is thans de noodzaak, die haar dwingt om eene regering op nieuwe grondslagen te vestigen.”

Na opsomming hunner grieven, en voorstelling van al de vergeefsche pogingen om zich te verzoenen met een volk, dat doof gebleven was voor de stem der regtvaardigheid en des bloeds, voegden zij er bij: »Wij dan, vertegenwoordigers der Vereenigde Staten van Noord-Amerika, in Congres vergaderd, den oppersten Regter der wereld tot getuige roepende voor de zuiverheid onzer bedoelingen, in naam en van wege het volk dezer koloniën, verklaren en verkondigen, dat deze Vereenigde Staten én regtens én werkelijk vrije en onafhankelijke staten zijn;.... dat zij, als vrije en onafhankelijke staten, het regt hebben om oorlog te verklaren, vrede te maken, verbonden te sluiten, handelsverdragen

aan te gaan, en alle daden te verrigten, waartoe onafhankelijke staten bevoegd zijn. En, terwijl wij geheel ons vertrouwen en al onze hoop bouwen op de bescherming des Allerhoogsten, verbinden wij ons onderling om deze onze onafhankelijkheid met leven, bezittingen en eer te schragen en te sterken.”

Dit gedenkwaardige staatsstuk, waarin vrijverklaring en soevereiniteit zoo luide werden verkondigd, werd met geestdrift ontvangen in de dertien koloniën, die gereed stonden om het met nadrukkelijke volharding te handhaven. Het Congres werd het hoofdbestuur der Unie. Oorlog, vrede, verbonden, leeningen, uitgifte van muntpapier, oprigting van legers, benoeming van bevelhebbers en afgezanten; alle maatregelen, in één woord, van algemeen belang behoorden tot de bevoegdheid van het Congres, terwijl de bijzondere staten eigen beheer en wetgevende oppermagt, die zij gestadig uitbreidden, voor zich behielden. Het was evenwel noodig, dat de Besturen dier dertien staten losgemaakt werden van de banden, die hen nog aan het Engelsche Gouvernement hechtten, en hun een afzonderlijke en volledige inrigting werd geschonken. — Zij werden derhalve door het Congres uitgenoodigd om daarvoor te zorgen en zij deden dit in vergaderingen, die men Conventies noemde.

De Conventie van Pennsylvanië verkoos FRANKLIN tot haren president, wiens denkbeelden veelzins gevolgd werden in het vaststellen der regering van dat gewest. Met de hem eigene oorspronkelijkheid bracht hij, als wetgever, in de staatkundige vormen dien eenvoud en die stoutheid van bevassing, die hij in het dagelijksch verkeer en de studie der wetenschap getoond had. Geheel week hij van Engelsche leerstellingen en gewoonten af; hij veranderde zelfs den vorm van de

twee voornaamste bestanddeelen der regering. Hij had vertrouwen op den mensch, maar meende echter tegen de eerzucht te moeten waken en verklaarde zich voor de eenheid van het wetgevend gezag en voor de verdeling van de uitvoerende magt. Hij deed in Pennsylvanië slechts ééne raadplegende vergadering invoeren en een verdeeld gezag plaats grijpen.

De inrigting van het Pennsylvanische Bestuur was geheel in strijd met die van het Britsche Gouvernement, waar het wetgevend gezag verdeeld was en de uitvoerende magt een geheel uitmaakte, waardoor de raadpleging langzamer en verstandiger, de uitvoering sneller en zekerder was. FRANKLIN's leer had meer schijn dan wezen. De Geschiedenis 'sprak niet te haren voordeele en de ondervinding liet haar weldra varen. Echter maakte het Pennsylvanische stelsel, dat in Amerika na een proef van twaalf jaren opgegeven werd, fortune in Europa. FRANKLIN werd er het hoofd eener politieke school. In 1789 werden de Fransche hervormers door hem bezield en een der voornaamsten en verstandigsten hunner, de brave hertog DE LA ROCHE-FOUCAULD, die met SIEYES, MIRABEAU, CHAPÉLIER enz. lid van de commissie tot ontwerpen eener grondwet was, zeide van hem: »FRANKLIN alleen heeft het staatswerktuig van die veelvuldige raderen en de zoo bewonderde tegenwigten, die het geheel zoo ingewikkeld maakten, ontdaan en heeft voorgesteld om alles tot den eenvoud van een enkel wetgevend ligchaam te brengen. Dit grootsche denkbeeld bevreesde de wetgevers van Pennsylvanië, maar de wijsgeer wist de vrees van velen hunner te stillen, en bewoog hen eindelijk allen tot het vaststellen van een beginsel, hetwelk der wetgevende vergadering tot grondslag voor den Franschen regeringsvorm heeft gediend.»

Frankrijk heeft, helaas! evenmin als Amerika zich kunnen verdragen met deze al te eenvoudige en te zwakke inrigting, waardoor de wet niet gewaarborgd werd tegen overijlde en ondoordachte besluiten, de Staat niet beschermd tegen de hitte van vernielende hartstogten. De zeer zamengestelde werktuigen zijn veelal de zekerste, en als de raderen goed in elkander passen geven zij de meeste kracht en maken zij het beste geheel. — De staatsvormen zijn het afdruksel der maatschappij met hare veelvuldige behoeften, en vorderen evenzeer vele en kunstig ineengrijpende raderen, die door allerlei werking het hunne toebrengen tot de voortreffelijkheid van het gansche werkstuk.

Wat daarvan zij, kort na de onafhankelijkheidsverklaring en de staatsinrigting der dertien koloniën, landde lord HOWE, de bevelhebber der Engelsche zeemagt, in Amerika, om met de volkplantingen te onderhandelen, alvorens haar aan te grijpen. Zijn broeder, de generaal HOWE, opvolger van den generaal GAGE, als bevelhebber der landtroepen, zou een sterk leger, vooral uit Duitschers zaâmgesteld, onder zijne orders hebben. Lord HOWE had enkel in last om de koloniën tot gehoorzaamheid uit te noodigen; het moederland zou haar dan vergiffenis schenken. Van het admiraalschip schreef hij zijnen vriend FRANKLIN, met wien hij te London reeds in 't geheim onderhandeld had, en verzocht hem in zijne zending behulpzaam te zijn. FRANKLIN antwoordde hem: » Vergiffenis te bieden aan volkplantingen, die de beleedigde partij zijn, is de onverbloemde uitdrukking der meening, die uwe kwalijk onderrigte en trotsche natie gelieft te koesteren wegens onze onwetendheid, laagheid en ongevoeligheid; maar deze stap dient nergens toe, dan tot verwijding der klove. Geheel ondenkbaar is het ons om ons te onderwerpen aan

een gouvernement, dat, midden in den winter, onze onverdedigde steden met weêrgalooze barbaarschheid en wreedheid heeft verbrand; de wilden aangezet heeft om onze landlieden te vermoorden, en onze slaven om hunne meesters om te brengen, en dat ons nu vreemde huurlingen zendt, om ons land met bloed te doorweeken. Die schandelijke handelwijze heeft zelfs de laatste vonk uitgedoofd der liefde voor een moederland, dat ons vroeger zoo dierbaar was.”

Toen lord HOWE zich tot het Congres wendde, benoemde het FRANKLIN, ADAMS en RUTLEDGE om hem te hooren. De Amerikaansche commissarissen traden met den Engelschen admiraal in onderhandeling op het Stateneiland tegenover Amboy. Op de voorstellen om tot hunnen pligt terug te keeren, met de weinig beteekende belofte om de besluiten, waarover zij zich beklagden, nogmaals te onderzoeken, gaven zij ten antwoord, dat men van hunnen kant op geene onderwerping moest rekenen, dat zij, na voorbeeldeloos geduld, genoodzaakt geworden waren om zich aan het gezag van eene ongehoorde dwingelandij te onttrekken; dat hunne vrijverklaring door al de koloniën was goedgekeurd, en dat het zelfs niet meer in de magt van het Congres was om die te vernietigen; dat voor Groot-Brittanje dus niets overbleef dan met hen te onderhandelen als met vrije volken. — Deze koele en onherroepelijke aanzegging hunner ongehoorzaamheid en soevereiniteit werd bevestigd door het Congres, toen het, op den 17 September 1776, het verslag der commissarissen openbaar maakte en hulde bragt aan hunne houding en taal. Thans was het noodig dit grootsche besluit met de wapenen in de vuist te handhaven en het de eervolle wijding der overwinning te schenken.

Tot nu toe scheen zich dat niet te zullen verwezent-

lijken. De krijgskans was den Amerikanen niet gunstig geweest. Eerst hadden zij eene stoute afwendig beproefd, door eene poging tot de verovering van Kanada, die hen van alle vijandelijkheid aan hunne noordelijke grens gevrijwaard en de Engelschen van hun voornaamste steunpunt op het vaste land beroofd zoude hebben. De generaal MONTGOMMERY was langs de meiren voortgerukt om een aanval aan de zijde van Montréal te beproeven, terwijl WASHINGTON uit zijn kamp te Cambridge den kolonel ARNOLD gezonden had, die langs de Hudson en de Sorel aan den kant van Québec moest binnendringen. Bijna zoude deze stoute poging door den moed der bevelhebbers gelukt zijn. MONTGOMMERY maakte zich meester van Montréal, trok met snellen marsch naar Québec, sloot het met zijn klein legertje in, en zoude een storm gewaagd hebben, toen hij door het Engelsche schrootvuur sneuvelde. Kolonel ARNOLD trok, onder het uitstaan van de grootste vermoeijenissen en gevaren, te midden des winters, langs ongaanbare wegen voorwaarts om de kroon op MONTGOMMERY's onderneming te zetten, doch zonder genoegzame middelen. Slechts een oogenblik dralens bij een taak, waar spoed en verrassing hoofdvereischten zijn, is zoo goed als die op te geven. Québec, dat door den plotselingen dood van MONTGOMMERY niet genomen was, had zich in staat van verdediging gesteld; en nu Kanada niet bij verrassing op de Engelschen veroverd was, kon het hun door geregeld krijgvoeren niet worden ontruk. Weldra werden de Engelschen er sterker dan de Amerikanen en deze werden genoodzaakt het voor altijd te ontruimen. Niet slechts was het plan van aanval der opstandelingen op de Britsche bezittingen mislukt, maar ontmoette hun plan van verdediging op eigen grondgebied allerlei tegenstand. — De Engel-

schen, die het niet meer te doen was om eene enkele provincie te kastijden, maar er dertien ten onder moesten brengen, hadden hunne maatregelen geheel veranderd. — Het was hun ongeraden langer te Boston te blijven, dat te zeer op een der uiterste punten van het opgestane Amerika lag; zij wilden zich meer binnenwaarts vestigen. De prachtige Hudsonsrivier, aan welks monding zich het rijke Nieuw-York verheft, en wier loop de noordoostelijke en zuidwestelijke koloniën bijna in tweeën deelt, stelde door het meir Champlain en de rivier Sorel eene binnenlandsche gemeenschap met Kanada daar. Die stelling zou voor de Engelschen van het uiterste belang zijn. Waren zij meester van de monding en den loop der Hudson, dan konden zij uit hun hoofdkwartier te Nieuw-York troepen naar verschillende punten der opgestane volkplantingen rigten, en de provinciën van den regter- of linkeroever bezetten, naarmate de omstandigheden zulks vorderden.

Het besluit daartoe was spoedig genomen. — In de lente van 1776 (17 Maart) hadden zij Boston ontruimd. Hun leger telde toen niet meer dan 11,000 man; maar zij hadden in den zomer versterking gekregen uit Florida, de Antillen en Europa. De generaal HOWE had 24 à 30,000 geregelde troepen onder zich, toen hij Langeiland (Long-Island) aantastte, dat voor Nieuw-York uitspringt en welks zuidelijke punt zich naar de monding der Hudson uitstrekt. De behoedzame WASHINGTON had zijn kamp van Cambridge verlaten, toen hij het voornemen der Engelschen vermoedde, en had met 13,000 man zijne stelling genomen ter plaatse, waar het op gemunt was. Maar zijne krachten waren te gering en zijne troepen te weinig geoefend, dan dat hij er zich veel goeds van beloven kon. Zijne grootste verdienste was pal te staan voor de goede zaak, niettegen-

staande gedurige nederlagen; altijd te blijven volharden in zijn voornemen tot redding zijns vaderlands, en, ongeschokt door tegenspoed, steeds den tijd als middel van redding te bezigen.

De Engelschen landden op Langeiland en wonnen een bloedigen veldslag op de Amerikanen, die bijna 2,000 man verloren. Zij ontscheepten vervolgens op het vasteland, trokken op Nieuw-York, dat door de opstandelingen werd ontruimd, marscheerden langs de Hudson, en maakten zich meester van de forten Washington en Lee, die, tegenover elkander gelegen, de rivier bestreken. Daarna veroverden zij de naburige provincie Nieuw-Yersey, naar welke de Amerikaansche generaal met het geringe overschot zijns legers getrokken was. Met slechts 4,000 man had hij te Trenton op de Delaware post gevat, en weldra had hem de overmagt der Engelschen genoodzaakt om deze zijne laatste stelling in Yersey te laten varen. — Geslagen was hij, ontmoedigd geenszins; beroofd van verdedigingsmiddelen, maar ondersteund door zijn ijzeren wil, trok hij de Delaware over, om Philadelphia te dekken, waar het Congres zijn zetel had, en waar ieder oogenblik het overwinnende leger verwacht werd om de hoofdstad te nemen en het Bestuur van den opstand uit een te jagen. — Erger, ja hopeloozer kon de toestand niet zijn. Amerika had een bekwaam veldoverste, doch zonder geregelde troepen.

Ongenoegzaam voorzien van wapenen, krijgsvoorraad, levensmiddelen en zelfs kleederen voor zijne soldaten, was WASHINGTON genoodzaakt tegen geoeffende, welvoorzienere troepen en kundige bevelhebbers te worstelen met dappere maar ordelooze gewapende burgers, die kwamen en gingen naarmate van hun diensttijd en bij wie, als gevolg van den opstand, zeer geringe krijgstucht bestond.

Het Congres oefende een gezag uit zonder klem; zijne bevelen werden ten halve gehoorzaamd. Het had geene magt om wetten te maken, die voor de bijzondere Staten verbindend waren; het kon geene troepen op hun grondgebied werven, en hun geene belastingen opleggen. Dat alles behoorde tot de voorregten der Staten zelven, die volle souvereiniteit bezaten, en op welken het Congres slechts door raadgeving en vermaning invloed kon oefenen. Het had ten dienste der Unie 24 millioen dollars (*f* 60,000,000) muntpapier uitgegeven, dat weldra in minachting geraakte. Gevaarvoller oogenblik had men nog niet gekend. Het Congres moest in menigte van behoeften voorzien met een muntpapier zonder waarde; aan de gestadig grooter krijgsmagt der Engelschen, aan eene sterke partij, die het moederland begunstigde en als de *loyale* betiteld werd, moest het wederstand bieden met een leger, dat in staat van ontbinding verkeerde; niets schoot er over dan in het buitenland door leeningen geld en wapenen te verkrijgen, door verbonden, manschappen en schepen.

Het eerst wendde men zich tot het Fransche volk. Sedert lang was het bekend als edelmoedig, en was thans, door vrijheidszucht gedreven, nog toegankelijker voor het geroep om hulp van een verdrukt volk, dat zich trachtte te bevrijden. — Frankrijk, het land, waar zoo menige grootsche gedachte ontkiemd, zoo menig stout ontwerp gekoesterd werd, was meer dan ooit gestemd om van geestdrift te blaken voor eene regtvaardige zaak, om alles te ondernemen, wat den vooruitgang bevorderen kan. De natie schreed met vasten tred langs den weg der leerstellingen naar hetzelfde doel, hetwelk de Amerikanen langs dien der overlevering hadden bereikt, en dertien jaren nadat Amerika zich onafhankelijk verklaard had, veroverde ook zij hare

vrijheid. Daarenboven was de neiging der natie hier geheel in overeenstemming met de berekening van het gouvernement, en de geestdrift des volks met het staatkundig belang. Door de Amerikanen tegen de Engelschen bij te staan, zou men een bondgenoot meer tellen en zich wreken op een vijand. — Niemand dan FRANKLIN was geschikter om in Frankrijk de zaak van Amerika te gaan bepleiten.

De vrijzinnige denker zou een steun hebben aan de wijsgeeren, door wie het volk geleid werd; de bewame onderhandelaar zou zich van de krachtige medewerking kunnen verzekeren des ministers, door wien de buitenlandsche zaken bestuurd werden; door zijn gevatheid zou hij ieder behagen, door zijne jaren ontzag inboezemen en de belangstelling vermeerderen in het volk, voor welks belangen hij zich in de bresse stelde. Daarom aarzelde het Congres geen oogenblik, om hem, hoe bejaard hij ook zijn mogt, de eervolle zending naar het vergelegene land op te dragen.

HOOFDSTUK XI.

Onthaal van Franklin in Frankrijk. — Voorstel van den minister de Vergennes aan Lodewijk XVI, om de Vereenigde Staten, terstond na hunne onafhankelijkheidsverklaring, bij te staan. — Onderhandsche hulp door Frankrijk verleend. — IJverige pogingen van Franklin bij Frankrijk, Spanje en Holland. — Zijne vestiging te Passy. — Manmoedige verdediging van Washington tegen de Engelschen te Trenton, Princetown en Germantown. — Overwinning door den Amerikaanschen generaal Gates behaald op den Engelschen generaal Burgoyne, die naar Saratoga wijkt. — Verdrag van vriendschap en koophandel door Franklin gesloten tusschen de Vereenigde Staten en Frankrijk op 6 Februarij 1778. — Zijne verschijning ten hove. — Geestdrift voor zijn persoon. — Ontmoeting met Voltaire.

FRANKLIN was tot zaakgelastigde der Vereenigde Staten in Frankrijk benoemd, en weldra ook gemagtigd om met Spanje te handelen, dat door het familiën-verbond naauw met Frankrijk vereenigd was. Den 28 October 1776 vertrok FRANKLIN van Philadelphia, verzeld door zijne twee kleinzonen, WILLEM TEMPLE FRANKLIN en BENJAMIN FRANKLIN BACHE. Vóór hem was SILAS DEANE te Parijs gekomen, en weldra zou ARTHUR LEE volgen, die beiden door het Congres aan FRANKLIN waren toegevoegd. Na een overtocht van vijf weken kwam hij, den 3 December, behouden te Quiberon aan. Niet voor het eerst was hij in Frankrijk; reeds in 1768 was hij er doorgetrokken, toen hij, agent voor de koloniën te London zijnde, een reis op het vasteland deed. Toen was hij voorgesteld geweest aan LODEWIJK XV, die hem had willen zien, wiens stout vernuft aan de wolken den bliksem had onttrokken. Thans kwam hij om de hulp van den opvolger van LODEWIJK XV in te roepen, ten einde Amerika aan Engeland te ontrukken.

Na verblijf van eenige dagen te Nantes, begaf hij zich naar Parijs, waar de aankondiging zijner komst aller gemoederen in beweging bragt en zijne tegenwoordigheid de geestdrift nog deed stijgen. — De worsteling der Amerikanen tegen Engeland wekte in gansch Europa, en vooral in Frankrijk, de grootste belangstelling. Met deelneming sprak men in koffijhuizen en openbare plaatsen over de insurgenten, zoo als men de opgestane kolonisten noemde, vond hunne zaak regtvaardig en bewonderde hunnen moed. Allen, wier degen roestte en wier geest naar avonturen haakte, wilden onder hunne vanen dienen. FRANKLIN'S voorkomen, de eenvoud zijner kleederdragt, zijne goedhartigheid gepaard aan zekere gevatheid, zijne geestvolle en belangrijke gesprekken, zijn eerwaardig uiterlijk gevoegd bij eene gemakelijkheid zonder aanmatiging, en vooral zijn lang gevestigde roem maakten zooveel opgang, dat de Amerikaansche opstand, als een modeartikel, te Parijs aan de orde van den dag was. »Ik ben,» schreef hij iets later, ter gelegenheid van de dwaze vergoding, waarvan hij het voorwerp was, »ik ben de gewigtigste persoon van geheel Parijs.» Bij een ander schrijven zeide hij: »De Amerikanen worden hier met eene hartelijkheid en genegenheid ontvangen, als door hen, die naar Engeland gezonden werden, aldaar nooit ondervonden is.»

Een publiek karakter wilde hij echter nog niet aannemen, uit vreeze van het Fransche kabinet in moeijelijkheid te brengen en het gouvernement der Unie bloot te stellen, zoo dat karakter niet erkend werd. Ook werd hij bij den minister DE VERGENNES eerst slechts als bijzonder persoon toegelaten, daar, bij een plegtigen ontvangst van FRANKLIN en zijne ambtgenooten, men Englands achterdocht zou hebben opgewekt, alvorens tot den strijd gereed te zijn. — Als behoedzaam en be-

kwaam staatsman, had DE VERGENNES, sedert verscheidene maanden, de raadslieden van LODEWIJK XVI trachten te bewegen om zich de Amerikaansche zaak aan te trekken. Zoodra was de onafhankelijkheidsverklaring niet bekend, of hij had, op 31 Augustus 1776, aan den koning, in bijzijn der leden van den staatsraad, DE MAUREPAS, DE SARTINE, DE SAINT-GERMAIN en CLUGNY, eene toespraak tot den koning gehouden over hetgeen in dit belangrijk oogenblik te doen stond. Zeer juist verklaarde hij, met ontwikkeling der wezenlijke belangen van den staat, hoe de oorlog vroeger of later onvermijdelijk was, zich eeniglijk tot de zee bepalen, Frankrijk gelegenheid geven om zich op Engeland te wreken, en daarenboven voordeel en roem verschaffen zou.

Welke schoonere gelegenheid, zeide hij, zou Frankrijk ooit kunnen aangrijpen om de schande der hatelijke verrassing van 1755 en van al de rampen, die er op gevolgd zijn, uit te wisschen, dan nu Engeland in een burgeroorlog, die duizend mijlen van het Moederland gevoerd wordt, gewikkeld is?

Hij was overtuigd, dat de koloniën zich nooit met Engeland zouden verzoenen; hij geloofde, dat Frankrijk een vaste vriendschap met haar zoude kunnen aanknoopen, daar geenerlei belang twee volken scheiden kon, die alleen gemeenschap met elkander zouden hebben door middel van uitgestrekte wateren; hij wenschte dat, door den aanvoer harer voortbrengselen en waren, Frankrijks zeesteden zouden bloeijen en de nijverheid ondersteund mogt worden; hij raadde om door denzelfden slag Groot-Brittanje van de hulpmiddelen te berooven, waardoor het tot zulk eene hoogte in roem en welvaart gestegen was. Ten slotte voegde hij er bij: Indien zijne Majesteit, door het te baat nemen eener omstandigheid, die welligt nimmer zal terugkeeren, er

in slaagde om Engeland te vernederen en deszelfs magt binnen de behoorlijke perken te omschrijven, zou zij niet slechts eene weldaad aan haar eigen volk, maar aan alle volkeren der wereld hebben bewezen.

De krachtige staatkunde van DE VERGENNES vond niet terstond gehoor bij DE MAUREPAS en LODEWIJK XVI. Echter verleende het kabinet van Versailles, door eigen belang daartoe gedwongen, op heimelijke wijze ondersteuning aan de opgestane koloniën. Reeds in Mei 1776 had het een half millioen guldens in handen gesteld der agenten die haar wapenen en krijgsbehoeften zouden bezorgen. De bekende, zoo ondernemende BEAUMARCHAIS had het opzigt over den aankoop en de afzending dier artikelen. — Daarenboven werd het den Amerikaanschen zaakgelastigden veroorloofd om zich met de pachters der middelen in Frankrijk in betrekking te stellen; aan welken zij voor een millioen guldens Virginische en Marylandsche tabak verkochten. Hunne schepen werden in de Fransche havens toegelaten, en het gouvernement zag het door de vingers, dat vele officieren zich voor de dienst in Amerika lieten opschrijven, verzending van wapenen geschiedde en de prijzen door Amerikaansche kapers gemaakt in Frankrijk werden verkocht. Deze daden van bedekte vijandelijkheid, waarover Engeland zich beklaagde, zouden weldra in openbaren oorlog overgaan.

Terwijl FRANKLIN de gelegenheid afwachtte, waardoor Frankrijk Amerika's bondgenoot worden zou, had hij zijn verblijf in het aangenaam gelegene dorp Passy, dat aan Parijs paalde, genomen. Hij had er een gemakkelijk huis met ruimen tuin. — Zeer dicht in zijne buurt leefde de weduwe van den beroemden HELVETIUS, die als mensch zoo mild en edelmoedig, als wijsgeer zoo droog en ingetrokken was. Zij woonde te Auteuil

met eenige weinige vrienden, waaronder de abt MORELLET door geest, de geneesheer CABANIS door geleerdheid uitmuntte. Bij haar ontmoette men allen, die te Parijs in staat of letteren een hoogen rang bekleedden. FRANKLIN knoopte een innige vriendschap met deze waardige en talentvolle vrouw aan, die, aan een nog bevallig uiterlijk, zachtheid, goedheid en vernuft paarde en daardoor zoozeer gezocht was. — Negen jaren bragt hij in hare nabijheid door. Bij haar ontmoette hij de voornaamste encyclopedisten, D'ALEMBERT en DIDEROT, aan haar had hij zijne kennismaking met TURGOT te danken, den wijsgeer, die de onafhankelijkheid van Amerika voorspeld en de Fransche omwenteling voorbereid had. Reeds in 1750 had zijn scherpe blik in de toekomst gelezen en vooruitgezien, dat binnen 25 jaren de koloniën van het Moederland zouden afvallen, als de rijpe vrucht van den boom. Thans was hij afgetreden als raadsman van LODEWIJK XVI, want men gaf hem geen gehoor, toen hij Frankrijks instellingen en regeerwijze naar de denkbeelden, die ingang hadden gevonden, wilde wijzigen, en de uitspattingen eener omwenteling wilde voorkomen door eene tijdige hervorming. Bij mevrouw HELVETIUS was het, dat FRANKLIN dagelijks in aanraking kwam met de wijsgeeren der 18e eeuw, wier invloed zich door gansch Europa verbreid had en die eene krachtige en ondernemende partij vormden, welke geheel op FRANKLIN'S zijde was. — Deze had alzoo de openbare meening voor zich en besteedde nu al zijne pogingen om het Fransche gouvernement dezelfde gevoelens te doen deelen, en drong daar telkens op aan. Hij schreef naar het hof van Madrid, waarmede het Congres, in vertrouwen op zijne eerlijkheid en wijsheid, hem gelast had over een verbond van koophandel en vriendschap te onderhandelen. Naar Amster-

dam en Berlijn zond hij ARTHUR LEE; hij stelde borg voor de leening, waardoor men wapenen en de middelen tot voortzetting van den oorlog zoude bekomen; alles deed hij om Europa tot ondersteuning van Amerika over te halen.

Dat oogenblik genaakte. De moedige en hier en daar gelukkige wederstand der insurgenten noopte het Fransche hof om hun hulp te verleenen. Na de nederlaag op Long-Island, de ontruiming van Nieuw-York, de verovering der forten op de Hudson en het verlies van Nieuw-Yersey, had WASHINGTON zijn vaderland door zijne standvastigheid en mannelijk beleid gered. Generaal HOWE had hem tusschen de Engelsche vloot en het leger willen beklemmen, om hem alzoo tot het nederleggen der wapenen te noodzaken; niet slechts had WASHINGTON dit verijdeld, maar hij vatte het voorneemen op, en volbragt het, om te midden des winters de verspreide Engelsche troepen in Nieuw-Yersey te overvallen. Toen men meende, dat hij verzwakt, ter nedergeslagen en magteloos was, trok hij de bevrozene Delaware over; ondernam, den 25 December 1776, in den nacht een togt naar Trenton, verraste de Hessische troepen en nam ze gevangen. Al de Engelschen, die langs de boorden der Delaware gelegerd waren, trokken zich terug; en toen de generaal CORNWALLIS met overmagt van troepen aanrukte om Trenton te hernemen, bragt WASHINGTON zijne manschappen, door eene stoute en meesterlijk uitgevoerde beweging, achter den vijand, en sloeg eene Britsche afdeeling in de nabijheid van Princetown. Ten gevolge dier schitterende en onverhoopte voordeelen, betrok hij de winterkwartieren niet in Pennsylvanië, maar in Nieuw-Yersey, dat grootendeels door de Engelschen verlaten was. Hij vestigde zich in het sterke en bergachtige Morristown, en

ontrustte van daar den vijand gedurig, door onverhoedsche overvallen.

Dit alles boezemde groote verwachtingen in, doch stuitte den voortgang der Engelschen slechts voor eene korte pooze.

In den veldtogt van 1777 toch viel de generaal HOWE weder in Pennsylvanië om het te bezetten, den opstand aldus in den hartader aan te tasten, en zich in den zetel van het omwentelingsbestuur te vestigen. In plaats van er door Nieuw-Yersey op aan te rukken, drong hij door de baai van Chesapeake binnen. Aan het hoofd van achttienduizend man, die hij ontscheept had, marcheerde hij op Philadelphia. WASHINGTON trachtte de hoofdstad der Amerikaansche Unie te beschermen. Hij had vierentwintigduizend geweren uit Frankrijk ontvangen, en aan zijne zijde had de ridderlijke kampvechter dier groote natie, de edele marquis DE LA FAYETTE, plaats genomen. Hij, die zich uit de armen eener jeugdige echtgenootte losrukte, de stellige bevelen van het nog weifelende Hof niet achtte, en vaandel, gezin en vaderland verlaten had, om degen en fortuin aan de jeugdige vrijheid ten beste te geven; aan de vrijheid, wier moedige voorstander hij gedurende 60 jaren, in nieuwe en oude wereld, zijn zou; zonder haar in het barnen der gevaren ooit aan haar lot over te laten, en zonder haar ooit te volgen in hare uitpattingen. WASHINGTON, dien het Congres in het haghelijk oogenblik buitengewone volmagt verleend had, wachtte de Engelschen aan de oevers der Brandywine. Den overtogt over die rivier kon hij hun niet beletten; den 11 September werd hij geslagen en de vijand bezette Philadelphia, vanwaar het Congres eerst naar Lancaster, toen naar Yorktown week. Maar altijd onwrikbaar hield hij zich staande en gunde den Engelschen geen oogenblik

rust. — Te Germantown beproefde hij de beweging nogmaals, die hem in 't vorige jaar te Trenton en Princeton zoo goed gelukt was. Hij tastte den vijand dicht bij Philadelphia aan, wierp hem overhoop en zou veel grooter voordeel behaald hebben, zoo zijne troepen door een zware mist niet in wanorde gebragt en eensklaps rugwaarts getrokken waren. — Hij herstelde zich toen in een versterkt kamp twintig mijlen van Philadelphia, te Valley Forge, op een boschachtig terrein, aan de eene zijde door de Schuylkill, aan de andere door heuvelenreijen ingesloten, en hield den vijandelijken generaal aldus in bedwang.

Terwijl WASHINGTON het Engelsche leger alzoo aan de Schuylkill en de Delaware bezig hield, hadden er gewigtige gebeurtenissen bij de noordelijke meiren en de Boven-Hudson plaats. Toen de Amerikanen in Kanada niet hadden kunnen doordringen, waren zij genoodzaakt geworden op hun eigen grond te wijken, waar zij door den generaal BURGOYNE, in den zomer van 1777, werden aangevallen, met eene mágt van omstreeks 10,000 man, grootendeels uit Engeland gekomen. Dat ondernemende legerhoofd trok langs het meir Champlain, bezette het fort Ticonderoga, bij het meir Georges, maakte zich meester van de andere sterkten, die aldaar de noordergrens der Vereenigde Staten dekten, stak de Hudson over, marcheerde langs den regteroever en trachtte aldus Albany te veroveren en zich aan het leger in Nieuw-York aan te sluiten.

Maar, toen hij Saratoga bereikt had, stuitte hij op den Amerikaansche generaal GATES, die hem met 15000 man te gemoet trok. Hier nam zijn voorspoed een einde en begon de wederspoed. Niet slechts hield GATES hem tegen, onderscheiden malen sloeg hij hem, sneed hem alle middelen tot den terugtocht af, hield

hem in eene hoogst ongunstige stelling bezet, en noodzaakte hem, na eene vreeselijke worsteling, die eene gansche maand aanhield, om zich met zijn leger over te geven. Op 17 October teekende BURGOYNE de voorwaarden van overgave, waarbij de vijfduizend achthonderd man, die hem nog overig waren, de wapenen aflegden en als krijgsgevangenen naar Boston werden gevoerd, vanwaar men hen naar Europa inscheepte, mits zij gedurende geheel den oorlog niet meer tegen Amerika dienden. Dit had gewigtige gevolgen. Want groot opzien baarden de hardnekkige wederstand van WASHINGTON en de schitterende zegepraal van GATES in Europa. FRANKLIN maakte er meesterlijk gebruik van. »De onderwerping van BURGOYNE,» schreef hij, »heeft even groote vreugde bij de Franschen verwekt, alsof hunne eigene troepen op hunne eigene vijanden eene overwinning bevochten hadden. Zoo algemeen, zoo innig, zoo opregt zijn de genegenheid en de liefde dier natie voor ons en onze zaak.» — Die geestdrift en dat vertrouwen werden door FRANKLIN cijnsbaar gemaakt, om het kabinet van Versailles tot het zoo lang door hem voorgestelde verbond met de Vereenigde Staten, over te halen. Toen hij den 4 December aan den graaf DE VERGENNES mededeelde, dat de generaal BURGOYNE zich te Saratoga onderworpen had, dorst hij er bij te voegen, dat HOWE weldra hetzelfde te Philadelphia doen zou. Vast was hieromtrent zijne overtuiging, want toen men hem berigtte, dat de generaal HOWE Philadelphia had, zeide hij: »zeg liever, dat Philadelphia den generaal HOWE heeft.» Hij trachtte het Fransche Hof te doen gevoelen, hoezeer deszelfs belang vorderde om tot een spoedig besluit te komen. Het kon zich, zonder iets te wagen, met een land verbinden, dat zich zoo goed wist te verdedigen, en het moest de

onderhandeling zonder dralen beginnen, uit vreeze dat Engeland, door de nederlaag zachter gestemd, zou beginnen toe te geven. Het Hof zag dit in en kwam terstond tot de uitvoering. Reeds den 7 December ontwierp de VERGENNES eene nota, die aan FRANKLIN, SILAS DEANE en ARTHUR LEE werd medegedeeld, om hun te berigten, dat het Huis Bourbon, hetwelk, door neiging en belang, reeds gunstig voor de Amerikaansche zaak gestemd was, vertrouwen begon te stellen in de vastheid van het bestuur der Vereenigde Staten, sedert de onlangs behaalde voordeelen en niet ongenegen was om in eenige nadere betrekking te treden. — Reeds den volgenden dag toonden FRANKLIN, SILAS DEANE en ARTHUR LEE zich ter onderhandeling bereid. Zij hernieuwden het voorstel tot een verbond van koophandel en vriendschap, en den 16 hielden zij eene zamenkomst met den secretaris van den Staatsraad DE RAYNEVAL, dien LODDEWIJK XVI tot zijn gemagtigde benoemd had. Nopens eene naauwe aansluiting was men het spoedig eens, en aan de Amerikaansche zaakgelastigden werd een nieuwe som van anderhalf millioen gulden tegen het voorjaar van 1778 toegezegd. Men had de zaak terstond ten einde kunnen brengen, zoo Frankrijk niet in vereeniging met Spanje had willen handelen. Met spoed werd daarom een renbode naar het Madridsche kabinet gezonden; doch alles ging daar uiterst langzaam en men had zooveel bij de vrijverklaring der Amerikaansche koloniën te verliezen, dat men wel huiverig zijn moest om de eerste poging daartoe te ondersteunen. — De uitnoodiging werd nog niet aangenomen; en men moest zich vooreerst bepalen om voor Spanje eene plaats in het tractaat open te laten, doch rigtte zich in een ander artikel tot al de Staten die zich over de Engelschen te beklagen hadden en daarom hunne magt ver-

zwakt en hunnen hoogmoed vernederd wenschten. Den 6 Februarij werden beide tractaten geteekend. Toen de Amerikaansche zaakgelastigden die, den 8sten, naar den President der Vereenigde Staten zonden, zeiden zij: » Wij hebben de voldoening u en het Congres te kunnen berigten, dat de tractaten met Frankrijk gesloten en geteekend zijn. — Het eerste is een verbond van vriendschap en koophandel, het andere van naauwe aansluiting, waarin bepaald is, dat, zoo Engeland den oorlog aan Frankrijk verklaart; of zoo het, ter gelegenheid van den oorlog, onzen koophandel met Frankrijk tracht te verhinderen, wij gemeene zaak zullen maken en onze krachten en raadslagen zullen vereenigen.»

Het hoofddoel van dat tractaat wordt verklaard te zijn: om de vrijheid, de soevereiniteit en de volstrekte en onbeperkte onafhankelijkheid der Vereenigde Staten te vestigen, zoo wat het bestuur als den koophandel betreft. Dit wordt ons door Frankrijk gewaarborgd, opzigtens al de landen die wij bezitten en zullen bezitten bij het einde des oorlogs.

» Bij de onderhandelingen heeft het Fransche Hof ons de grootste hartelijkheid betoond; men heeft geenszins partij trachten te trekken van onzen veegen toestand om ons harde voorwaarden op te leggen; integendeel gingen de grootmoedigheid en goedheid des Konings zoo verre, dat hij ons niets heeft voorgesteld dat we niet gaarne zouden hebben aangenomen, indien onze Staat reeds gevestigd, magtig en bloeiend geweest ware. De grondslag van het tractaat is eene volkomene gelijkheid en wederkeerigheid. In één woord, wij hebben de grootste reden om uiterst tevreden te zijn over de goede gezindheid van het Hof en geheel de natie, en wij wenschen, dat het Congres alles zal aanwenden om de vriendschappelijke betrekking tot Frankrijk te doen voortduren.»

Aldus kwam deze gewigtige verbindtenis tot stand, zonder welke Amerika, niettegenstaande de volharding en de dapperheid zijner veldoversten en de grootsche taal van zijn Congres, eindelijk het hoofd zou hebben gebogen voor de overmagt van het trotsche Albion. Van dit verbond dagteekent de plaatsing der Vereenigde Staten in den rij der volkeren, waartoe Frankrijk op de edelmoedigste wijze zooveel had bijgedragen. De oudste koning van Europa volgde getrouw den weg door zijne voorzaten op het veld der staatkunde bewandeld, en werd de beschermer van de jeugdige republiek der nieuwe wereld, gelijk zij de bondgenooten geweest waren der gemeenebesten van de oude, en beurtelings de Zwitsersche kantons, de vrije steden van Italië, de Vereenigde Nederlanden en den Duitschen Statenbond hadden bijgestaan.

Frankrijk deinsde niet terug, waar het de bereiking van een verheven doel gold.

Aan FRANKLIN de eere, van verdragen te hebben voorbereid en geteekend, die een moedigen verdediger aan zijn natie schonken, hare onafhankelijkheid verkondigden, haar bestaan waarborgden, haren koophandel uitbreidden, hare wapenen deden zegevieren, en haar de schitterendste uitzigten op het vaste land van Amerika openden. — Deze twee tractaten, die de vrijzinnigste bepalingen inhielden, die het regt, om zich van de erfenis eens vreemdelings meester te maken, afschaften; die de vrijheid van den Oceaan huldigden, door de plegtige erkenning van het regt van onzijdigheid, hetgeen door Engeland niet werd geëerbiedigd, en door de veroordeeling van de havenblokkering en het regt van onderzoek, door de Engelschen ter bevrediging hunner heerschzucht in hunne handelswetgeving opgenomen; die Frankrijk tot beschermer der Amerikanen in de Middel-

landsche zee tegen de Barbarijsche roofstaten en op den Oceaan tegen de Engelschen maakten; die de verbindende partijen deden beloven om de wapenen niet af te leggen, alvorens de onafhankelijkheid van Amerika erkend was, en om niet afzonderlijk te handelen; deze twee tractaten, die de wederzijdsche belangen bepaalden, billijkerwijze regelden en te goeder trouw behartigden, verhoogden den roem van FRANKLIN. Men kan gerustelijk aannemen, dat de voornaamste zaakgelastigde der Vereenigde Staten evenveel tot hunne redding toebragt, als hun bekwaamste veldoverste. FRANKLIN had het toppunt van eere en van geluk bereikt, en toen de graaf DE VERGENNES hem te Versailles aan LODEWIJK XVI voorstelde, werd hij een voorwerp van bewondering, zelfs voor de hovelingen. In hoogst eenvoudige kleederdragt verscheen hij. Zijne hooge jaren, zijn roem, de door hem bewezene diensten, ook door het pas geslotene en zoo zeer gewenschte verdrag, wekten de grootste belangstelling, en hadden zeer velen naar de uitgestrekte galerijen van het paleis gelokt. Men begroette hem met handgeklap; zoo was men doordrongen van eerbied en hoogachting voor den eerwaardigen grijsaard; vermaard geleerde en gelukkig staatsman tevens. De Koning ontving hem met groote hartelijkheid. Hij verzocht hem de verzekering zijner vriendschap aan de Vereenigde Staten over te brengen; hij wenschte hem geluk met hetgeen hij sedert zijne komst in Frankrijk tot stand gebragt had, en gaf hem zijne volkomene goedkeuring te kennen. Bij het verlaten van het paleis werd FRANKLIN door de verzamelde menigte met dezelfde betuigingen ontvangen en een eind wegs begeleid.

De geestdrift, waarvan Versailles getuige was, hernieuwde zich weldra te Parijs. Tenzelfden tijde toch was de 84jarige VOLTAIRE, kort voor zijn dood, van Fer-

ney naar de hoofdstad gekomen, waar zijne discipelen den toon gaven en zijne tegenstanders niet meer voor hem te vreezen waren. Algemeen was het verlangen om den grooten man te zien, algemeen de zucht om den schrijver van zooveel schoons te begroeten en zich te buigen voor hem, die als vorst in het rijk der letteren sedert 50 jaren den scepter zwaaide. FRANKLIN was onder de eersten, die VOLTAIRE bezochten, en werd door hem met zekere nieuwsgierige bewondering ontvangen. Hij begon het gesprek in het Engelsch, doch daaraan ontwend, zette hij het in het Fransch voort en voerde hem vleijend te gemoet: »Ik kon den lust niet wederstaan om, al was 't voor een oogenblik slechts, de taal van FRANKLIN te spreken." Toen bragt de wijsgeer van Philadelphia zijnen kleinzoon tot den aartsvader van Ferney, en vroeg hem om een zegen voor hem. »God en vrijheid," zeide VOLTAIRE, terwijl hij de handen op des jongelings hoofd legde, »ziedaar de eenige zegenwensch, die den kleinzoon van FRANKLIN waardig is."

Kort daarna zagen zij elkander nogmaals in de openbare zitting van de Academie van wetenschappen. Toen zij naast elkander plaats namen en de aanwezigen, vol van gemoedsbeweging, de twee beroemde grijsaards aanstaalden, die de geheimen der natuur ontraadseld, de letteren verheerlijkt, den menschelijken geest ontboeid en den volkeren vrijheid verkondigd hadden, werden beiden zoo getroffen door het gevoel, dat de vergadering bezielde, dat zij elkander om den hals vielen, terwijl de zaal van toejuiching en handgeklap daverde. »Ziedaar," zeide men, op de laatste welgeslaagde onderhandelingen van FRANKLIN, en de kortelings door VOLTAIRE voor zijne treurspelen behaalde laauweren doelende, »ziedaar SOLON die SOPHOCLES omhelst."

Het was veeleer de in eenvoud en nederigheid voortstrevende genius der nieuwe wereld, die de hand reikte aan den luisterrijken en schitterenden genius der oude.

HOOFDSTUK XII.

Pogingen tot verzoening door het Engelsche gouvernement bij Franklin gedaan. — Wetsontwerpen door lord North bij het Britsche parlement ingediend en aangenomen. In Amerika worden zij geweigerd. — Afwending ten voordeele van Amerika door den oorlog tegen Engeland door Frankrijk, Spanje en Holland gevoerd. — Voordeelen der bondgenooten. — Handelingen en invloed van Franklin. — Fransche onderneming met Rochambeau aan 't hoofd, die, in gemeenschap met Washington, lord Cornwallis en het Engelsche leger in York-town tot onderwerping brengt. — Vredesonderhandelingen. — Onderteekening door Franklin van het tractaat van 1783, waarbij de onafhankelijkheid der Vereenigde Staten door Engeland erkend wordt.

Diep was Engeland door de dading van Saratoga geschokt. De bemagtiging der opgestane koloniën maakte geen voortgang; generaal HOWE, die op de Delaware niets meer kon uitrigten, vroeg zijn ontslag; generaal BURGOYNE, die bij de Hudson geslagen was, moest zich overgeven. Wel verre van de Vereenigde Staten van de zijde van Kanada te kunnen aanvallen, bestond er vrees, dat Kanada door de Vereenigde Staten zoude worden benaauwd. — Het ministerie had zijne plannen zien mislukken en was lager gestemd; het zag zich in 't Parlement dagelijks besprongen door beschuldigingen van onregtvaardig en roekeloos te hebben gehandeld; hierbij kwam de steeds vermeerderende ontevredenheid des volks, dat aan het gouvernement de schuld gaf van de

zware lasten en de stremming van den koophandel. Daarenboven werden de ministers beangstigd door de gedachte, die zich dra verwezentlijkte, dat Frankrijk en Spanje de zooveel vaster staande zaak der Vereenigde Staten zouden omhelzen, en dat, bij den krijg tegen de Amerikaansche rebellen, nog een strijd zou komen tegen de twee, na Engeland, magtigste zeemogendheden.

Lord NORTH maakte ontzagwekkende toebereidselen om aan alle vijanden het hoofd te bieden, doch trachtte middelerwijl het gevaar af te wenden. Het eerst vervoegde hij zich bij FRANKLIN, wien de Engelsche regering de magt toeschreef om den door hem, zoo zij meende, bewerkten opstand weder tot bedaren te brengen. — Tegen het begin van Januarij 1778, toen FRANKLIN druk aan het onderhandelen met Frankrijk was, werd aan zijn ouden vriend DAVID HARTLEY, die, hoe zeer tot de whigs behorende, lord NORTH heimelijk toegedaan was, en aan JACOB HUTTON, het hoofd der Moravische broeders, die op goeden voet met GEORGE III stond, in last gegeven FRANKLIN eene verzoening voor te stellen. HUTTON bood hem te Parijs de voorwaarden aan, welke NORTH weldra aan 't parlement voorstelde. FRANKLIN weigerde, als onvoldoende, de herstelling der oude voorregten; iets, waarmede de koloniën zich, vóór den oorlog, te vreden zouden gesteld hebben, doch waarin zij, na de scheiding, niet meer wilden treden. Thans begeerden zij onafhankelijkheid. Zij waren besloten dit punt, 'tgeen Engeland nog bleef weigeren, niet te laten varen. Neerslagtig nam HUTTON de terugreis naar London aan, en noodigde, in een schrijven van daar, FRANKLIN dringend uit, om zelf eenig voorstel te doen of hem ten minste zijn gevoelen te zeggen.

»ARIOSTO beweert,” antwoordde FRANKLIN den Hernutter, »dat al wat op aarde verloren is, naar de maan

verhuisd is; is dat zoo, dan zal men er een grooten hoop goede raadgevingen vinden, vooral van mij, die er in den laatsten tijd vele gegeven heb, zonder dat ze evenwel opgevolgd zijn. Een klein raadje wil ik toch nog geven, maar denk dat het er mede gaan zal, als met al de anderen. God alleen kan den goeden raad wijsheid toevoegen om er gebruik van te maken. Door den gruwzaam gevoerden oorlog hebt gij het beheer over Amerika, en alle handelsbetrekking daarmede, weggeworpen; maar, 'tgeen ruim zoo erg is, hebt ge er tevens de achting, den eerbied en de liefde van een volk, dat zich opheft, bij ingeboet; een volk, dat u, tot in de late nakomelingschap, voor de boosaardigste natie van den aardbodem zal houden. Voorzeker kan er vrede gesloten worden; maar ons te regeren! dat denkbeeld moet ge geheel laten varen."

Hij vorderde, dat men de Amerikaansche loyalisten, die tot den krijg aangezet, en de ministers en de bevelhebbers, die den oorlog verklaard en gevoerd hadden, niet langer beschermde; dat men hoogstens Kanada, Nieuw Schotland en de Florida's behield, al het overige opgaf en een duurzamen vrede met de Vereenigde Staten sloot. »Maar," liet hij volgen, »ik ken uw volk; het zal het nut van dit alles niet inzien, zal er nooit toe willen komen, en mij uiterst onbeschaamd vinden, nu ik dat voorstel."

In plaats van deze schikkingen aan te nemen, waartoe Engeland vijf jaren later toch moest overgaan, kwam lord NORTH met zijne verzoeningsmaatregelen, conciliatory bills, voor den dag. Hij verwierf de toestemming van het Parlement, om voortaan geene belasting aan Noord-Amerika op te leggen, al de wetten, sedert 10 Februarij 1763 uitgevaardigd, in te trekken en den Amerikanen de benoeming hunner gouverneurs en militaire

overheden toe te staan. Engelsche commissarissen werden benoemd om deze bills aan te bieden, die den 18 Februarij door DAVID HARTLEY aan FRANKLIN gezonden werden. Juist waren de tractaten met Frankrijk geteekend en FRANKLIN schreef zes dagen later aan HARTLEY: »Amerika heeft zich in Frankrijks armen geworpen. Het was eene brave, gehoorzame dochter, die door een ondeugende stiefmoeder uit het huis gezet, belasterd en bedreigd is. Ieder weet hoe onschuldig zij is en neemt hare partij. Hare vrienden wenschten haar goed getrouwd te zien.... Zij zal, denk ik, eene vrome huisvrouw zijn, daar zij een deugdzaam kind is geweest. Lang zal het berouw des gezins zijn, dat haar, zoozeer ten onregte, verjaagd heeft.»

Toen FRANKLIN de bills gelezen had, zeide hij: »Zij komen te laat, zij leiden nergens toe, dan om de breuk grooter te maken.» WILLEM PULTNEY voegde zijne stem bij die van JACOB HUTTON en DAVID HARTLEY om FRANKLIN tot een toenadering tusschen het Moederland en de koloniën te brengen, in de meening, dat zulks van hem afhing. FRANKLIN gaf hun te kennen, dat deze toenadering alleen te verkrijgen was door de erkenning der onafhankelijkheid van de Vereenigde Staten, bij een eenvoudig verdrag van vriendschap en koophandel. Toen ging DAVID HARTLEY naar Parijs, om te zien of hij dat geduchte verbond tusschen Frankrijk en Amerika niet zou kunnen verbreken. Hij kwam er in de laatste helft van April. Hij stelde aan FRANKLIN een handelsverdrag voor, waarbij Engeland zich eenige voordeelen bedong; tevens zoude men met Amerika een verdedigend en beschermend verbond aangaan, zelfs tegen Frankrijk. — FRANKLIN's antwoord was, dat Engeland tevreden mogt zijn, zoo het, niettegenstaande al het gebeurde, in de voorregten zou mogen

deelen, die men Frankrijk had toegestaan, dat men zich vergiste, zoo men meende, dat, bij het teekenen van den vrede, de Amerikanen zich zouden laten medeslepen in een oorlog tegen eene natie, wier vriendschap zij, tijdens hunne vernedering en verdrukking, hadden ondervonden, en dat zij haar, zoo zij werd aangevallen, zouden verdedigen, gelijk erkentelijkheid en broederschap dat vorderden.

Toen DAVID HARTLEY zag, dat hij 't verbond niet aan 't wankelen brengen kon, keerde hij den 23 April naar Engeland terug. Alvorens schreef hij aan FRANKLIN: »Al mijne pogingen zal ik aanwenden om vroeger of later den vrede te bevorderen. Uwe magt is ten deze veel grooter dan de mijne; op haar is mijne laatste hope gevestigd. Ik eindig met de herinnering, dat zij, die vrede bewerken, gezegend zullen zijn.» — Het scheen, dat hij voor de veiligheid van zijn ouden vriend vreesde, daar hij er geheimzinnig bijvoegde: »Er zijn onrustige tijden aanstaande, neem u in acht; de toekomst is onzeker en de menschen zijn veranderlijk.» FRANKLIN was hem dankbaar voor zijne zorg, en antwoordde hem met gelatenheid: »Mijn lange levensloop spoedt ten einde; aan de rest hecht ik niet veel. Even als een koopman, die nog een overschot van een stuk laken heeft, zeg ik: 't Is de laatste lap, ik ben er niet ongemakkelijk mede, geef er voor wat gij wilt. Zich op te offeren is misschien het beste, dat een oud man doen kan.» — Hij onderrigtte zorgvuldig het Fransche Hof van al de pogingen die men aanwendde; hetgeen hij deed om daardoor ook het kleinste misverstand tusschen de bondgenooten te voorkomen. Namens LODEWIJK XVI dankte DE VERGENNES hem daarvoor. »De groote kunst van het Engelsch Gouvernement,» zeide hij, »bestaat in het altoosdurend zaaijen van tweedragt,

om de magt alzoó in handen te houden. Maar noch bij u, noch bij uwe ambtgenooten kunnen zulke mid- delen iets uitwerken.... Overigens kan men niet on- verbloemder en openhartiger spreken, dan gij het tot HARTLEY deedt, hij zal over zijne zending niet zeer te- vreden zijn.”

DE VERGENNES koesterde hetzelfde vertrouwen jegens de bevolking der Vereenigde Staten; en te regt. De bills van lord NORTH kwamen in Amerika, nog vóór dat de tractaten uit Frankrijk er ontvangen waren. WASHINGTON vond ze, even als FRANKLIN, onvol- doende en ongeschikt. — Het Congres deelde het ge- voelen van het tweemanschap, dat de Amerikaansche onafhankelijkheid zoo eervol als bedaard, verdedigde, en verwierp de voorstellen zonder aarzelen en met al- gemeene stemmen. Het verklaarde geene vredesvoor- waarden te zullen aannemen, ten zij Engeland zijne troepen en vloten verwijderde en de onafhankelijkheid der Vereenigde Staten erkende. Naauwelijks waren de bills verworpen of de tractaten uit Frankrijk werden ontvangen (2 Mei 1778), en gaven stof tot uitbun- dige blijdschap. De hoop op de toekomst werd verle- vendigd. Terstond bekrachtigde het Congres de tracta- ten, en benoemde FRANKLIN tot gezant bij het Fran- sche Hof, dat van zijne zijde GIRARD DE RAYNEVAL als zoodanig naar Amerika zond. — Doordrongen van er- kentenis schreef het Congres aan zijne zaakgelastigden: »Wij bewonderen de wijsheid en de waardige houding van Frankrijks bestuur in het sluiten en bekrachtigen der tractaten. Veel zullen deze toebrengeu om den bekrompen geest, die tot heden alom geheerscht heeft, te doen verdwijnen. Zij toonen wat staatkunde, door wijsbegeerte geleid, vermag, en vestigen de wederzijd- sche gevoelens van vriendschap op den grondslag der

wederzijdsche belangen. Frankrijk heeft zich daardoor naauwer aan ons gehecht dan door eenig voorwaardelijk verbond, en kan op eene altoosdurende genegenheid van onzen kant rekenen.”

Toen Engeland geen kans zag om het pas gesloten verbond te doen wankelen, wilde het de vernietiging door geweld beproeven. De oorlog tegen Amerika werd voortgezet, die tegen Frankrijk begonnen. Frankrijk echter was voorbereid, want het had zulks verwacht. Aan de volharding van één groot man had het de herleving en het herstel zijner marine, die gedurende den zevenjarigen krijg zoo zeer geteisterd was, te danken. De hertog DE CHOISEUL had in de toekomst gelezen en zijne groote bekwaamheden, in de laatste jaren van LODEWIJK XV, te koste gelegd om Frankrijk als zeemogendheid op te heffen. De ministers van LODEWIJK XVI hadden het begonnen werk met krachtsinspanning voortgezet, vooral sedert het uitbreken der onlusten tusschen Engeland en de Amerikaansche volkplantingen. Vloten lagen in de voornaamste havens zeilree; op al de werven stonden nieuwe schepen op stapel. Onze zeelieden voegden bij hunnen bekenden moed eene uitstekende kennis, en bijzondere vaardigheid in het manoeuvreren. Gedurende vijf jaren zag men hen, onder vlootvoogden als D'ORVILLIERS, D'ESTAING, DE GRASSE, DE GUICHEN, LAMOTTE-PIQUET, SUFFREN en anderen, de Engelsche vloten het hoofd bieden en die zonder nadeel bestrijden; zij waren meester in de Middellandsche zee, vochten met afwisselenden kans op den Oceaan, boden heldhaftigen tegenstand in Indië en slaagden in Amerika. Grootsche en edele staatkunde voorwaar! waardoor LODEWIJK XVI in staat werd gesteld een der roemrijkste ondernemingen uit de Fransche geschiedenis met stoutheid aan te vangen, met

volharding voort te zetten en met gelukkigen uitslag te eindigen.

De eerste uitwerking van zijne tusschenkomst ten behoeve van Amerika was de ontruiming van Pennsylvanië door de Engelschen. Terwijl graaf D'ORVILLIERS den gedenkwaardigen zeeslag van Ouessant tegen den admiraal KEPPEL leverde, wiens ontredde vloot de wijk nam, stevende graaf D'ESTAING naar Amerika met eene vloot van twaalf lineschepen en vier fregatten, om, volgens den raad van FRANKLIN, den admiraal HOWE in de Delaware te versperren, en sir HENDRIK CLINTON, den opvolger van HOWE, in Philadelphia te berennen. Maar Engelsch leger en Engelsche vloot waren, door een tijdig wijken, het gevaar ontkomen. De laatste had bevel gekregen om vijf duizend man naar Florida te voeren, ten einde dat gewest te beschermen; de eerste was op Nieuw-York getrokken. Toen D'ESTAING landde, vond hij den vijand, dien hij dacht te verrassen, niet meer. De vrees voor zijne verschijning had de Engelschen reeds verjaagd.

Altijd in verdedigende, maar geenszins werkelooze houding, ontrustte WASHINGTON CLINTON op zijn marsch naar Nieuw-York, trok achter hem de Delaware over, greep hem met voordeel te Monmouth in Nieuw-Yersey aan, en trok weder naar den oostelijken oever van den Hudson. En toen de Engelschen, na eene rugwaartsche beweging, Nieuw-York bezet hadden, nam hij, dicht bij hun hoofdkwartier, eene gunstige stelling, vanwaar hij hunne bewegingen gadeslaan en zich tegen elke onderneming verzetten kon. Hij vormde eene reeks van legerplaatsen rondom Nieuw-York, van de engte van Lang-eiland tot de oevers der Delaware.

In dezen veldtocht werden de Engelschen niet van het Amerikaansche grondgebied verdreven, maar zij verlo-

ren veel van het door hen veroverde. In den volgenden stond een nieuwe vijand tegen hen over. Na vergeefs eene toenadering te hebben beproefd, sloot Spanje zich, in den zomer van 1779, aan Frankrijk en werd weldra door Holland ondersteund, dat in 1780 door Engeland werd aangevallen, omdat het zich in 1778, om des handels wil, ten voordeele der opstandelingen had verklaard. — De bijstand der drie voornaamste zeemogendheden van Europa, en de gewapende neutraliteit te dien tijde (Julij en Augustus 1780) tusschen Rusland, Denemarken en Zweden gesloten, tegen de aanmatiging der scepterzwaaijers op den Oceaen, waren voor de Vereenigde Staten eene gelukkige afwendig en een riem onder het hart. Daardoor moesten de Engelschen hunne krachten op alle punten des aardbols verdeelen; zij hadden zich te verdedigen in de Middellandsche zee, waar de Franschen en Spanjaarden hun Minorca afnamen en Gibraltar trachtten te ontrukken; desgelijks aan de Afrikaansche kust, waar zij al hunne forten en vestigingen op de Senegal verloren; evenzoo in Oost-Indië, waar zij, na Pondichery, Chandernagor en Mahé te hebben bemagtigd, Gondelour verloren, en tegen den gevreesden HYDER-ALI en den heldhaftigen DE SUFFREN overstonden; eindelijk ook in Amerika, waar de Franschen, aan wie zij de eilanden St. Pierre, Miquelon en St. Lucia hadden ontnomen, Dominica, St. Vincent, Grenada, Tabago, St. Christoffel, Nevis en Montserrat veroverden en waar de Spanjaarden zich van Mobile meester maakten, terwijl Oost-Florida met de stad Pensacola, die zij bij den vrede van 10 Februarij 1763 hadden afgestaan, bezetteden.

Niettegenstaande de openlijke of geheime zamenspanning van zoovelen tegen hare grootheid, hield de moedige en krachvolle natie echter op alle zeeën vol, bood

allen vijanden het hoofd, en gaf het ten onderbrengen en straffen harer opgestane koloniën nog geenszins op. Zij wijzigde nogtans het plan van aanval. Vergeefs had sir HENRI OLINTON de voetstappen van generaal HOWE willen drukken, om zich van den geheelen loop der Hudson meester te maken. Hij was voor den krachtigen wederstand van WASHINGTON teruggedeinsd, en was genoodzaakt werkeloos in Nieuw-York te blijven. Maar, terwijl de Amerikaansche generaal, die steeds met zijn leger sterk verschanst lag, den toegang tot het binnenland bewaakte, besloten de Engelschen de kustlanden te verwoesten, en te vernielen waar zij niet meer veroveren konden. Groote troepenafdeelingen van het kernleger te Nieuw-York werden ingescheept en ontvolkten de kusten van de beide Carolina's, Virginië, Pennsylvanië, Nieuw-Yersey, Nieuw-York en Nieuw-Engeland. De steden Portsmouth, Suffolk, Nieuw-Haven, Farifiel, Norwalk, Charlestown, Falmouth, Norfolk, Kingston, Bedford, Egg-Harbourg en Germanflats werden geplunderd en verbrand. Daarenboven beproefde sir HENRI CLINTON, die versterking uit Europa ontvangen had, een inval, niet meer uit het binnenland, 'tgeen WASHINGTON verhinderd had, maar aan de zuidkust, waar hij minder tegenstand verwachtte. Hij vereenigde zich in 't zuiden met lord CORNWALLIS, die de beide Carolinas met spoed veroverd had.

Thans was het van belang, dat Frankrijk, wiens vloten in de Amerikaansche wateren zich wel vertoond, maar er weinig uitgerigt hadden, met kracht ter hulpe snelde. De generaal LA FAYETTE, door naauwe vriendschap aan WASHINGTON gehecht, en zeer gezien bij het Congres om de offers, die hij gebragt, en de diensten, die hij bewezen had, begaf zich naar Europa om met FRANKLIN te spreken, en, door hem gesteund, de zoo

noodige hulp te vragen. — Deze had intusschen de belangen van zijn land geenszins uit het oog verloren, en de onderlinge vriendschap bij de bondgenooten zorgvuldig aangekweekt, om tot zijn doel te geraken. Hij had de aanbieding van lord NORTH, om een bestand voor 7 jaren te sluiten, afgewezen; daar hij inzag, dat zulks enkel geschiedde in de hoop om Amerika van Frankrijk te scheiden, en beiden dan afzonderlijk afbreuk te doen. Hij had van zijne zijde een dertigjarig bestand voorgesteld, dat algemeen en door den langen duur even goed als een vrede zoude wezen. Dit was echter tegen de geheime bedoelingen van Engeland, dat er niet verder op aandrong. FRANKLIN had van het Fransche Hof aanzienlijke voorschotten erlangd, die te zamen 5 millioen guldens beliepen; behalve nog de borgstelling voor eene leening van 5 millioen door de Vereenigde Staten in Holland gesloten. Daarenboven wist hij te verkrijgen, dat er eene vloot onder den ridder DE TERNAY werd afgezonden, alsmede eenige troepen onder den graaf DE ROCHAMBEAU, die onder de bevelen van WASHINGTON zou staan.

Alvorens LA FAYETTE naar Amerika keerde, had FRANKLIN den last bekomen om een eeredegen aan den jeugdigen verdediger der Vereenigde Staten aan te bieden. Hij liet hem dien door zijnen kleinzoon te Havre overhandigen, met bijvoeging van een brief, waarin hij hem met de uitgezochteste kieschheid den vleijendsten dank betuigde. »Het Congres,” zeide hij, »dat de diensten, door u aan de Vereenigde Staten bewezen, op prijs stelt, maar die niet naar waarde beloonen kan, biedt u als gering bewijs van dankbaarheid een degen aan. — Er zijn toepasselijke bijschriften en versieringen op gebragt. Enkele voorname krijgsgebeurtenissen, waarin gij u door beleid en moed onderschei-

den hebt, zijn er op voorgesteld. Deze en eenige bijzonder goed uitgevoerde allegorische beelden geven er de grootste waarde aan. Ik zie, dank zij de vordering der Fransche kunst, dat men alles gemakkelijk kan uitdrukken, behalve het gevoel van verpligting wegens uwe verdiensten. Daartoe zijn de figuren en woorden zelfs ontoereikend.”

De terugkomst van LA FAYETTE in Amerika, in April 1780, en het landen der troepen onder ROCHAMBEAU in Julij op Rhode-eiland, dat door sir HENRI CLINTON het jaar te voren ontruimd was, beslisten nog niets voor den veldtogt. Gedurende eenigen tijd moest ROCHAMBEAU werkeloos blijven in New-Port wegens de Engelsche vloot, die magtiger was dan de Fransche, welke de troepen overgevoerd had. De Engelschen, nog steeds door WASHINGTON in Nieuw-York gesloten, maakten volstrekt geene vorderingen in het binnenland der Vereenigde Staten; maar in het zuiden zetten zij hunne veroveringen voort. CORNWALLIS, die den generaal GATES te Camden geslagen had, vatte post in de Carolina's. Hij maakte zich gereed om naar Virginia te trekken, dat door ARNOLD, die tot den vijand overgelopen was, verwoest werd, met een Engelsche vloot en legerafdeeling, die zich langs de Chesapeake en de Potomak bewogen. Werkelijk marscheerde CORNWALLIS het volgend jaar naar Virginia en bezette York-Town en Gloucester, waar hij zich versterkte, om de Engelsche veroveringen meer en meer van 't zuiden naar 't noorden uit te breiden.

Maar WASHINGTON had LA FAYETTE tegen ARNOLD, en GREEN tegen CORNWALLIS gesteld, en vormde weldra een uitgebreid plan, waardoor de veldtogt van 1781 met eene glansrijke overwinning bekroond en een einde aan den oorlog gemaakt werd.

Om WASHINGTON daartoe in staat te stellen had FRANKLIN (tot wien het Congres den kolonel LAURENS had gezonden om meerdere hulp in geld, manschappen en schepen van het kabinet van Versailles te erlangen) zich tot DE VERGENNES gewend en zulks met buitengewonen aandrang.

Ten gevolge van een langdurigen en hevigen aanval van jicht, had hij hem geschreven: »Mijne jaren klimmen. Ik ben verzwakt en waarschijnlijk zal ik spoedig het staatstoneel vaarwel moeten zeggen. Daarom neem ik deze gelegenheid te baat, om onder de aandacht van uwe Excellentie te brengen, dat de omstandigheden alderhagchelijkst zijn.... Gedooft men, dat de Engelschen de koloniën hernemen, dan zal de gelegenheid tot afscheiding zich niet meer voordoen; het bezit van zoo uitgestrekte en vruchtbare streken en van zoo veel kustland zal hunne toekomstige grootheid zoo zeer in de hand werken door den snellen aanwas van hunnen handel en de vermeerdering hunner matrozen en soldaten, dat zij de *schrik van Europa zullen worden*, en zij strafeloos den hun zoo zeer eigenen trots bot zullen viëren.» DE VERGENNES deelde in de gevoelens van FRANKLIN en LODEWIJK XVI stond het gevraagde toe. Drie millioen gulden werden ter beschikking van WASHINGTON gesteld; oorlogsbehoefden, wapenen en kleederen voor twintig duizend man werden naar Amerika gezonden, en DE GRASSE kreeg den last om er heen te zeilen met 26 lineschepen, verscheidene fregatten en een nieuwen aanvoer van troepen aan boord.

Wat FRANKLIN betreft, hij vreesde, dat hij door zijn geschokt ligchaamsgestel niet meer met de vroegere inspanning werkzaam zou kunnen zijn en verzocht het Congres om hem een opvolger te geven. »Ik ben,» zoo schreef hij den voorzitter dier vergadering, »over

de 75 jaar en ik gevoel, dat de langdurige en heftige aanval van jicht, dien ik den vorigen winter doorgestaan heb, mij zeer heeft aangetast. Mijne vorige krachten zijn nog niet teruggekeerd. Of mijne geestvermogens verminderd zijn weet ik niet, denklijk zou ik zelf dat het laatst van allen bemerken. Maar zeker is het, dat mijn werkvermogen afgenomen is, en lust tot arbeid acht ik een hoofdvereischte in uwen gezant bij dit Hof... Gedurende vijftig jaar houd ik mij met staatszaken bezig, en mogt, zoo daarin als in andere betrekkingen, het vertrouwen van mijn vaderland genieten. Dit, dunkt mij, is volkomen genoeg voor een betamelijke eerezucht, en waarlijk de eenige die mij thans bezielt is om rust te hebben, welke het Congres, vertrouw ik, mij wel verleenen zal door iemand in mijne plaats te stellen. Ik verzeker u tevens, dat geen twijfel aan het welslagen onzer roemvolle pogingen, of eenige ondervondene onaangenaamheid mij tot dit verzoek genoopt hebben. De reden, die ik opgegeven heb, is de eenige. Ik wilde hier blijven tot het einde van den oorlog, die welligt langer dan mijn korten levenstijd duren zal, en zoo ik met mijne ondervinding mijn opvolger dienen kan, zal ik hem die mededeelen, hem behulpzaam zijn door den invloed, dien men meent, dat ik bezit, of door hem raad te geven, als hij dien verlangen mogt."

Maar het Congres wenschte hem voor de Amerikaansche zaak, die hij nog zoo vele diensten bewees, te behouden. JOHAN JAY, de zaakgelastigde bij het Spaansche Hof, had, bij een schrijven uit Madrid aan het Congres, de hulp door hem van FRANKLIN genoten hoogelijk geroemd. »Voor zijn karakter heeft men hier," zeide hij, »de grootste hoogachting, en ik geloof wezentlijk, dat de achting, hem door gansch Europa toe-

gedragen, zeer veel nut aan onze zaak en ons vaderland gedaan heeft." Het Congres gaf derhalve aan FRANKLIN's verlangen geen gehoor. Het verwachtte, dat er onderhandelingen zouden worden geopend, onder bemiddeling van Oostenrijk en Rusland; en de president verwittigde hem, dat hij en JOHAN JAY, JOHAN ADAMS, zaakgelastigden in Holland, HENDRIK LOURENS en THOMAS JEFFERSON benoemd waren om die te leiden. »Grote moeilijkheden zoude het baren, zoo gij thans uw ontslag naamt, want het Congres rekent in deze op uwe bekwaamheid en ondervinding. — Gij zult de u noodige rust erlangen, zoo gij nog deze laatste dienst aan de Vereenigde Staten bewezen zult hebben." — De secretaris der buitenlandsche zaken ROBERT LIVINGSTON gaf hem insgelijks de hoop te kennen, »dat hij deze taak, hem door 't Congres zoo dringend aanbevolen, ten einde zoude brengen tot heil des vaderlands, waarvoor hij zich reeds zoo groote opofferingen getroost had."

FRANKLIN gaf toe. De beslissing was nabij. Toen DE GRASSE met zijn aanzienlijke vloot in de wateren der Chesapeake verschenen was, liet WASHINGTON een genoegzaam aantal troepen ter verdediging van de versterkte posten aan de Hudson achter, liet sir HENDRIK CLINTON in het onzekere nopens zijne plannen en wendde zich, vereenigd met ROCHAMBEAU eensklaps naar het zuiden, om het van de Engelschen te bevrijden. — In Virginië voegde hij zich bij LA FAYETTE, die door de nieuwe landingstroepen verstrekt was; en zoo waagden zij gezamentlijk een aanval op lord CORNWALLIS in York-Town. Het Engelsche garnizoen werd aldaar aan den zee kant ingesloten door zes en twintig linesschepen van DE GRASSE, en aan de landzijde door de vereenigde Fransche en Amerikaansche troepen. Na het verlies der voorposten, werd het door herhaalde stormen uit

alle verschansingen verdreven en moest zich op 19 October 1781 overgeven. — Zeven duizend soldaten, behalve de matrozen, waren krijgsgevangenen. De vernedering van CORNWALLIS drukte het zegel op die van BURGOYNE, en WASHINGTON volbragt te York-Town de grootsche taak van Amerika's bevrijding, die door den generaal GATES te Saratoga begonnen was. Het eerste dier wapenfeiten had het verbond met Frankrijk ten gevolge gehad; het tweede gaf aanleiding tot den vrede met Engeland; want van toen af gevoelde het hoe alle pogingen tot herovering van Amerika ijdel waren. Bij een krijgvoeren van zes jaren had men in 't noorden geen post kunnen vatten, in 't binnenland was men gestuit, en in 't zuiden overwonnen.

Van een gedeelte zijner bezittingen beroofd door Frankrijk, Spanje en Holland, die in dreigende houding bleven; in een vijandelijken toestand geplaatst tegenover Rusland, Denemarken, Zweden, Oostenrijk en Pruisen, die het verbond der gewapende neutraliteit hadden gesloten; verzwakt door de slagen, die aan zijne inkomsten, nijverheid en koophandel waren toegebracht, zag Engeland zijn trots vernederd en begon er ernstig aan te denken om de onafhankelijkheid dier koloniën te erkennen, wier voorregten het zeven jaren vroeger niet had ontzien. Het ministerie van lord NORTH, dat onlangs nog de bemiddeling van Rusland en Oostenrijk afgewezen had, trachtte nu, alvorens onder de staat- en krijgskundige misslagen te bezwijken, de onderhandelingen met FRANKLIN weder aan te knopen.

In 't begin van 1782 polste DAVID HARTLEY zijn vriend FRANKLIN over een afzonderlijken vrede, waarbij de onafhankelijkheid der Vereenigde Staten erkend zoude worden, maar zonder dat zulks op hoog bevel van Frankrijk geschieden zou. FRANKLIN wilde slechts van

een vrede, waarin ook Amerika's bondgenooten begrepen zouden zijn, hooren. — Vergeefs trachtte daarna lord NORTH de Amerikaansche zaakgelastigden en de Fransche ministers er toe over te halen; van beide zijden kreeg hij ten antwoord, dat men of gezamenlijk onderhandelen, of gezamenlijk strijden zou.

Het sprak van zelf, dat het ministerie, dat oorzaak van den oorlog geweest was, den vrede niet sluiten kon. Dit was weggelegd voor een nieuw kabinet, voortgekomen uit de oppositie, bezielde door vrijheidsliefde en daardoor sterk en magtig. In April 1782 vormden de edele lord SHELBURNE en de welsprekende FOX, ter vervanging van het drieste ministerie van lord NORTH, dat ontbonden werd, een kabinet, dat in verzoenenden geest arbeiden, de eensgezindheid tusschen Engeland en Amerika herstellen, en der wereld vrede brengen zoude.

RICHARD OSWALD kreeg van lord SHELBURNE in last om zich bij FRANKLIN te vervoegen, en de onderhandelingen met hem te openen. Hij bragt hem den opregten wensch der ministers over om een algemeenen vrede te sluiten, maar zonder te dulden dat men uitdrukkingen, voor Engeland beleedigend, zoude bezigen; want dan zou Engeland nog genoeg geestkracht, hulpmiddelen en gevoel van eigenwaarde bezitten om den krijg weder aan te vangen, en die met de uiterste volharding te voeren. Opdat alzoo het de schijn niet zoude hebben, als drong het Hof van Versailles aan dat van London de onafhankelijkheid der koloniën op, werden de onderhandelingen van wege de Vereenigde Staten en hunne bondgenooten afzonderlijk gevoerd; met het stellige besluit echter, om in overeenstemming te handelen en ten zelfden tijde te sluiten. De voorloopige gesprekken en de onderhandelingen duurden anderhalf jaar. Behalve de onafhankelijkheid toch der nieuwe

natie, had men de uitgestrektheid van haar grondgebied, de regten harer scheepvaart, de plaatsen der visscherijen en de vroegere gemaakte overeenkomsten, door de Amerikanen in Engeland gesloten, en omgekeerd, te regelen. Daarenboven diende vastgesteld hoe veel de bondgenooten van de gemaakte veroveringen behouden, hoe veel zij daarvan aan Groot-Brittanje zouden teruggeven, om zelve weder in 't genot der door hen verlorene bezittingen te treden.

Door groote bedaardheid, gepast volhouden en wellevende oprechtheid bragt FRANKLIN, altijd in overeenstemming met Frankrijk, de onderhandelingen, die door hem vooral geleid werden, tot een gelukkig einde.

De voorloopige bepalingen werden op den 30 November 1782 door de Amerikaansche zaakgelastigden met RICHARD OSWALD geteekend, op 20 Januarij 1783 door de Fransche en Spaansche met ALLEYNE FITZ-HERBERT, en op 2 September 1783 door de Hollandsche.

Deze voorloopige bepalingen werden als vredesartikelen vastgesteld bij de tractaten, die den 3 September 1783 te Versailles en te Parijs gesloten werden. Aan Frankrijk en Spanje werd een aanzienlijk deel hunner veroveringen gelaten. Aan de Amerikanen werden de gewigtige voordeelen geschonken, waarnaar zij door den opstand zoo onvermoeid gestreefd hadden en die de kroon op hunne volharding zetten. Bij het tractaat van Versailles hield Frankrijk Tabago en St. Lucia en de Antillen, deed geen afstand van de bezittingen aan de Senegal, herkreeg het eiland Goeree in Afrika, en Chandernagor, Mahé en Pondichery, met belofte van uitgestrekter gebied in Oost-Indië. Spanje behield het heroverde Minorca in de Middellandsche zee en Florida in Amerika; Holland herkreeg de verlorene koloniën, uitgenomen Negapatnam, dat aan Engeland werd afge-

staan. — Bij het tractaat van Parijs, dat FRANKLIN met zijn ouden vriend HARTLEY teekende, erkende het Moederland de algeheele onafhankelijkheid en de wettige opperheerschappij zijner vroegere koloniën; het stond haar het regt van visscherij toe op de banken van Terre-neuve, in de golf van St. Laurens en overal, waar de Amerikanen het, vóór den opstand, hadden uitgeoefend. Als grenzen werden aangewezen: ten oosten de rivier Saint-Croix; ten westen de oevers der Mississippi, en ten noorden eene lijn, die aan den uithoek van Nieuw-Schotland begon, door de meiren Ontarie, Urie, Huron en het Bovenmeir (Lac Superior) ging, tot aan het Woudmeir strekte, en afdaalde langs de Mississippi, waarop de vrije vaart hun toegestaan was.

Zonder aarzelen hechte het Congres zijn zegel aan dit tractaat, waardoor de Vereenigde Staten in den rij der volkeren traden. Alvorens het geteekend werd, waren de vijandelikheden geschorst en de Fransche troepen naar Europa gekeerd. Na de teekening ont ruimde de Engelsche krijgsmagt Nieuw-York, en werd het Amerikaansche leger ontbonden.

Toen WASHINGTON afscheid nam van de krijgslieden, waaraan hij zijne eigene heldhaftige volharding en zelfverloochening had weten mede te deelen, en die door acht jaren van lijden, vermoeijenissen en overwinningen de heerlijke taak der bevrijding huns vaderlands hadden volbragt, toen zag hij tranen in hunne oogen, toen was de aandoening zichtbaar op zijne edele gelaats-trekken, en in mannelijke en gevoelvolle bewoordingen riep hij hun het roerend vaarwel toe. — Nu begaf hij zich naar de vergaderplaats van het Congres en legde den bevelhebberstaf neder, dien hij zoo roemrijk gevoerd had. „Velen,” zeide de voorzitter, „hebben uitstekende diensten bewezen, waarvoor hun de dank des

volks toekomst. Maar u, mijnheer! komt hooger lof toe. Uwe diensten hebben gestrekt om de vrijheid en de onafhankelijkheid van uw vaderland te vestigen. Gij hebt aanspraak op den dank 'eener vrije natie." Met algemeene stemmen besliste het Congres, dat men hem een ruitersstandbeeld zoude oprigten in de stad die der regering ten zetel zoude zijn, en die naar hem werd genoemd. Na het redden van zijn vaderland keerde WASHINGTON, even belangeloos als groot, met den eenvoud van een oud Romein, naar zijn landgoed te Mont-Vernon, waar hij zich voortaan met het beheer zijner goederen bezig hield.

Wat FRANKLIN betreft, na door het tractaat van Parijs de vrijheid zijns vaderlands te hebben gevestigd, breidde hij deszelfs handelsbetrekkingen in Europa uit en regelde die — of hij sloot, nu alleen, dan met ADAMS en JEFFERSON, handelsverdragen met Zweden en Pruisen, of trad er over in onderhandeling met Portugal, Denemarken en het Duitsche Rijk.

Terwijl hij aldus zijne krachten aan 't vaderland wijdde, leefde hij als wijsgeer. Hij beoefende steeds de edele en verhevene deugden, die hij zich in zijne jeugd eigen gemaakt had. Steeds bleef hij zich zelven gelijk te midden zijner veelvuldige bezigheden; nooit was hij afgetrokken of in zich zelven gekeerd hoezeer de zorgen zwaar op hem drukten. Steeds had hij beschikbaar tijd over, voor hen, die hem wenschten te bezoeken, en boeide hen door zijne vrolijke opgeruimdheid.

Daarom werd zijn gezelschap gezocht, niet slechts omdat hij een groot, maar ook omdat hij een beminnelijk man was. — Hij boezemde zijnen vrienden liefde en eerbied in. Zij werden als door stille bewondering tot hem getrokken; en ruimschoots vergold hij dit door vriendschapsblijken van zijne zijde. Vooral gevoelde

hij groote genegenheid voor mevrouw HELVETIUS, die hij onze lieve vrouw van Auteuil noemde, en die ten minste eenmaal 's weeks bij hem te Passy kwam eten. In 1779 had hij zijne vrouw verloren; en niettegenstaande hij 76 jaar was, vroeg hij mevrouw HELVETIUS, kort voor 't einde van den oorlog, ten huwelijk. Maar reeds had zij de hand van TURGOT geweigerd, en nam ook de zijne niet aan. Toen schreef FRANKLIN haar een brief, die een toonbeeld van geestige scherts mag heeten :

„Zeer ter nedergeslagen over het besluit, gisteren avond door u genomen, om uw overig leven eenzaam, ter eere van uw echtgenoot, door te brengen, kwam ik t'huis en ging naar bed. Ik droomde dat ik dood en in de Elysesche velden was. Men vroeg mij of ik lust had dezen of genen te zien. — Breng mij bij de wijsgeeren. — Twee zijn er, die hier dicht bij in dien tuin wonen. Het zijn goede bureu die veel van elkan- der houden. — Hoe heeten zij? — SOCRATES en HELVE- TIUS. — Voor beiden heb ik een verbazende hoog- achting; maar breng mij eerst bij HELVETIUS, want Fransch versta ik een weinig, Grieksch in 't geheel niet. — Hij ontving mij allerbeleefdst, want hij kende mij, zeide hij, eenigzins. Hij overstelpte mij met vragen nopens den oorlog, den toestand van de godsdienst, de vrijheid en het bestuur in Frankrijk. — Waarom vraagt ge mij niet naar uwe echtvriendin, naar mevrouw HEL- VETIUS; zij houdt nog ontzettend van u. Geen uur ge- leden was ik nog bij haar. — „Ja!” antwoordde hij, „gij brengt mij mijn vorig geluk te binnen; maar ik tracht dat te vergeten, anders kan ik hier niet gelukkig zijn. — Vele jaren lang dacht ik enkel aan haar; eindelijk heb ik mij getroost, en heb eene andere vrouw geno- men, die vrij wat van haar heeft. Wel is ze iets min-

der schoon, maar ze heeft even zoo veel gezond verstand en geest, en bemint mij hartstogtelijk. Al haar streven is mij te behagen. — Nu is ze even uitgegaan om mij tegen van avond op den besten nectar en ambrosijn te onthalen. Houd mij gezelschap, dan kunt gij haar eens zien. — Ik zie, zei ik, dat uwe echtvriendin getrouwer is dan gij zijt; want zij heeft verscheidene goede partijen van de hand gewezen. Gaarne beken ik u, dat ik zelf tot over de ooren verliefd op haar geweest ben; maar zij was heel hard tegen mij, en heeft mij, enkel om u, afgewezen. — „Ik beklaag u,” zeide hij, „want ze is een lieve, brave vrouw.” — Daar komt eensklaps de nieuwe mevrouw HELVETIUS. Wie was het? niemand anders als mevrouw FRANKLIN, mijne oude, getrouwe, Amerikaansche geliefde. Ik heb haar opgeëischt, doch heel koeltjes antwoordde zij: „Gedurende 49 jaar en vier maanden, dus bijna een halve eeuw, ben ik uw vrouw geweest. Wees daar te vreden meê. Nu heb ik hier een band geknoopt, die niet weer losgemaakt wordt.”

Zeer verstoord over dat weigeren van mijne EURYDICE, besloot ik terstond om die ondankbare schimmen te verlaten, en weer naar boven te gaan, om de zon en u te zien. Hier ben ik. Wreken wij ons.”

Spoedig daarna moest hij mevrouw HELVETIUS, en met haar zijn hem zoo waard Passy en dat Frankrijk, waar hij zoo vele vrienden en bewonderaars telde, verlaten. Zijn vaderland had hem nog noodig. — Na den vrede van 1783 zou het Amerikaansche verbond bijna uiteengespat zijn, want de bijzondere Staten bragten de republiek, wier vestiging zoo veel gekost had, in het uiterste gevaar.

De tegenwoordigheid in Amerika van FRANKLIN, die eindelijk op zijn aanhouden door JEFFERSON, als gezant

bij het hof van Versailles, vervangen was, werd volstrekt vereischt, om der dreigende tweedragt perk te stellen. »FRANKLIN moet terugkomen,» zet JEFFERSON, »kwam hij te sterven, dan zoude ik zijne asch derwaarts voeren. Rondom zijne lijkbaar zouden alle partijen zich weder aaneen sluiten.»

Op FRANKLIN, die de beschaving zijns vaderlands zoo krachtig bevorderd en zoo oneindig veel tot vestiging zijner onafhankelijkheid had toegebracht, op FRANKLIN rustte nog de taak om, door verbetering der constitutie, aan dat vaderland ook voor de toekomst de vrijheid te verzekeren.

HOOFDSTUK XIII.

Zwakheid der bondgenootschappelijke Staten. — Noodzakelijkheid tot versterking der Amerikaansche vereeniging. — Terugkomst van Franklin te Philadelphia. — Bewondering en erkentenis hem ten deel gevallen. — Hij wordt president van Pennsylvanië. — Zijne benoeming in de conventie, belast met het herzien van het bondgenootschappelijk verdrag en het geven van een grondwet. — Zijne rust. — Zijn dood. — Openbare rouw in Amerika en in Frankrijk.

De gemeenebesten zijn aan tweederlei gevaar blootgesteld; aan het schielijk willen en het langzaam uitvoeren. — De wetgevende magt is er doorgaans te overhaast en de uitvoerende magt te zwak, omdat de eerste zaâmgetrokken, de andere verdeeld is. — Van daar te dikwijls strenge wetten, maar weifelend bestuur. Bij dit tweeledig gebrek in de democratische (*) gemeene-

(*) Democratie is volksheerschappij, of uitoefening van het gezag van wege het volk. — Men zou kunnen vertalen, volksheerschappelijke of, gelijk geschied is, vrijburgerlijke. Het eene klinkt wat barbaarsch, het andere drukt het denkbeeld niet uit.

besten, voegt zich een derde in de bondgenootschappelijke (federative). Zaâmgesteld, als zij zijn, uit verschillende wel naast elkander gelegene Staten, maar slechts vereenigd door enkele algemeene belangen, terwijl vele bijzondere belangen hen van elkaâr verwijderen, vormen zij een bundel kleine gouvernementen, wier band los, wier overeenstemming zeldzaam, wier gemeenschappelijk handelen ongewis, ongenocgzaam of te langzaam is. De zwakheid van het algemeen (centraal, middelpuntig) bestuur is het gebrek der bondgenootschappen, en uit de Geschiedenis blijkt die zwakheid allerwege. Daardoor werden de onvolkomene vereenigingen, bij de oude volken beproefd, spoedig ontbonden. — Daardoor werden de verbroederings van den nieuwen tijd òf onderling verdeeld òf onmagtig. — Als: het Duitsche rijk, dat zoo vele Staten van ongelijke grootte en ongelijke inrigtingen bevatte; het Zwitsersch Eedgenootschap, waarin cantons werden opgenomen, verschillend in oorsprong, in bestuur, in godsdienst en uitgebreidheid; de Republiek der Vereenigde Nederlanden, waar landstreken met groot verschil in magt en sterkte, en steden in aanzien geheel uiteenlopend, zich bijeengevoegd hadden om zich aan de dwingelandij te onttrekken en in vrijheid te gelooven, te leven, en een eigen bestuur te verkrijgen. — Het verbond der Vereenigde Staten was door dezelfde zwakheid aan hetzelfde gevaar blootgesteld. De inrigting was niet proefhoudend, want het Congres was er het eenige algemeene bestuur. Reeds terstond bij het begin des oorlogs, had zich, niettegenstaande het dreigende gevaar en de buitengewone geestdrift, die zwakheid doen gevoelen. — Het Congres oefende slechts zedelijken invloed op de bijzondere Staten; het kon hun verzoeken, maar niet bevelen, iets te doen. WASHINGTON had er onder geleden en er

zich over beklaagd. — »Onze staatsinrigting,” zeide hij in 1778 reeds, »is bij die van een uurwerk te vergelijken; het behoorde ons ten voorbeeld te strekken. Het baat niet of men de kleine radertjes al goed onderhoudt, als men geen zorg draagt voor 't groote rad, waardoor al de andere in beweging gebragt worden. Naar mijn inzien is er geen groote voorzeggingsgave noodig om de gevolgen van het tegenwoordige beheer te voorspellen, en te zeggen, dat al de moeite, die de bijzondere Staten nemen om, ieder voor zich, grondwetten zamen te stellen, wetten te maken en het gezag aan bekwame mannen toe te vertrouwen, weinig zal baten. — Zoo het middelpunt slecht bestuurd wordt, zal al hetgeen er rondom is daarin deelen; en wij zullen ons te laat over dat verzuim beklagen.”

Na het sluiten van den vrede was het kwaad verergerd, en was het gezag van 't Congres al zwakker geworden. In zekeren zin scheidden de Staten zich van de Unie af en waren daarenboven onderling in partijen gesplitst. De geschokte Republiek was in een wezenlijk gevaarlijken toestand. Terwijl zij daarin verkeerde kwam FRANKLIN haar te goeder ure met zijn gezond verstand en raadgeving te hulp. — Toen hij Frankrijk verliet, was hij 79 jaar oud. Eene pijnlijke ongesteldheid, de steen, folterde hem. Hij kon geen afscheid gaan nemen bij den koning te Versailles en schreef aan DE VERGENNES: »Ik verzoek u zijne majesteit, namens mij, eerbiedig dank te zeggen voor de onschatbare weldaden door haar aan mijn vaderland bewezen. De herinnering daaraan zal, zoo lang ik nog te leven heb, diep in mijn hart en dat mijner medeburgers gegrift blijven. Vurig bid ik God, dat Hij zijnen zegen uitstorte over den koning, de koningin en hunne kinderen tot in het verste nageslacht.”

Algemeen was het leedgevoel wegens zijn vertrek. Met eene draagkoets van de koningin werd hij, op gemakkelijke wijze, naar Havre gebragt. Met tranen in de oogen nam hij afscheid van zijne Fransche vrienden en vooral van mevrouw HELVETIUS. Haar op aarde weder te zien kon hij niet verwachten, en eenigen tijd daarna schreef hij haar uit Amerika met een diep gevoel van betrekking: »Niettegenstaande den geweldigen waterplas, die ons vaneen scheidt, strek ik mijne armen naar u uit, met uitzigt op den kus, dien ik u eens daar boven hoop te geven.»

Op den 28 Julij 1785 zeilde hij met zijne twee kleinzonen uit Havre en kwam op 14 September in 't gezigt van Philadelphia. Toen schreef hij, als laatste woorden in zijn dagboek: »God zij gedankt voor al het goede mij geschonken.»

Onder het gelui der klokken, het gejuich der menigte en de zegebeden des volks, voor wiens vrijwording hij zoo veel gedaan had, betrad hij Amerika's bodem. — Toen de Fransche gezant zijn behouden aankomst aan DE VERGENNES meldde, schreef hij: »De lange afwezigheid van den heer FRANKLIN, de diensten door hem bewezen en de bezadigdheid waarmede hij in Frankrijk gehandeld heeft, maken hem een voorwerp der algemeene hoogachting. Men plaatst zijn naam naast dien van WASHINGTON. Al de nieuwspapieren zijn er vol van. Men noemt hem den steun van Amerika's onafhankelijkheid, en houdt zich overtuigd, dat zijn naam tot blijvenden roem van zijn vaderland strekken zal. Een lid van 't Congres zeide mij, te dier gelegenheid, dat de Voorzienigheid zelve aan FRANKLIN zijnen weg had afgebakend.»

FRANKLIN behaalde den prijs voor zestig jaren trouwe dienst. Terstond werd hij tot lid van den raad van

Philadelphia benoemd; weldra was hij president van Pennsylvanië; van wege deze kolonie, wier steun hij was, werd hij tot vertegenwoordiger gekozen bij de zoogenaamde conventie van 1787, die onder WASHINGTON als voorzitter, in last had om de grondwet van het bondgenootschap te herzien. De leden dier vergadering bewaarden hun land voor den ondergang. Vrij van vooroordeelen, gaven zij het volk geen te groote magt in handen; met belaaarde wijsheid rigtten zij eene republiek op, die duurzaamheid beloofde, omdat men haar als bondgenootschappelijke staat de middelen tot handelen niet benomen had. Zij gaven aan Amerika de grondwet, waaronder het nog leeft. Die grondwet verdeelde het wetgevend gezag tusschen eene kamer van vertegenwoordigers, om de twee jaren, door het volk verkozen, en eenen senaat die om de zes jaar door wetgevende vergaderingen der verschillende staten vernieuwd werd. Het uitvoerend bewind stelt zij, voor vier jaren minstens, in handen van een president door het volk verkozen, langs den wel moeilijken, maar zekeren weg der indirecte (getrapte) verkiezingen. Zij vestigt alzoo eene centrale magt, die de Staten naauw verbindt, zonder ze te onderdrukken, daar ieder, in zaken van algemeen belang, zijne bijzondere magt aan de algemeene onderwerpt. Voor het eerst verrees aldus een krachtig bondgenootschap met één persoon aan 't hoofd, met vergaderingen, wetten, regtbanken, krijgsmagt en geldmiddelen; een bondgenootschap, dat niet slechts de dertien eerste koloniën als één volk aaneenhechten kon, maar nog een aantal anderen, hoezeer zij in oorsprong, in luchtgestel, in inrigting, in geest, in zeden en belangen mogten verschillen.

FRANKLIN hechtte zijn zegel aan deze grondwet, hoezeer hij haar niet in allen deele goedkeurde. Hij zoude

de voorkeur aan eene enkele kamer en eenen niet herkiesbaren president gegeven hebben. Met de eenheid en de kracht van het bewind was bij echter zeer ingenomen. »Hoezeer,» dus schreef hij, »men bij ons bevreesd schijnt om te veel magt aan hen, die ons regeren, te schenken, geloof ik veeleer, dat men gevaar loopt hen te weinig te gehoorzamen.» — Gaarne bragt hij zijne bijzondere gevoelens ten offer, en merkte wijselijk aan: «Gedurende mijn langen levensloop, heb ik mij meer dan eens genoopt gevoeld, om door nieuwe inlichtingen of rijper nadenken van gevoelens te veranderen, zelfs als het zaken van het uiterste gewigt betrof. Daarom, hoe ouder ik word, des te meer geneegen ik ben om mijn eigen oordeel te mistrouwen.» Hij onderwierp zich dus aan de constitutie, die vastgesteld werd en, opdat zij te grooter gezag mogt hebben, werden op zijn voorstel deze woorden aan het slot geplaatst: »Gedaan en vastgesteld met algemeene stemmen.»

De grondwet voor de unie werd door al de Staten aangenomen en WASHINGTON in 1789 eenparig tot president gekozen. Aldus stonden de Amerikanen de crisis der nieuwe staatsinrigting even gelukkig als die der onafhankelijkheid door, en ontsnapten aan de gevaren van binnen, door beleid, gelijk zij, door moed, aan die van buiten dreigden, het hoofd geboden hadden. Zij stelden zich onder het bestuur van hem, die hen gered had; van den edelen man, die nimmer het groote gezag, dat hem in handen gelegd was, misbruikt, en, te midden zijner overwinningen, nooit aan eigen voordeel gedacht had.

Als magthebbende steeds onkreukbaar, als staatsman steeds verlicht, bij grootheid vol eenvoud, bij roem de nederigheid zelve, bestuurde WASHINGTON de jeugdige Republiek even trouwhartig als hij die verdedigd had.

Hij zocht zijn steun bij de beide bestaande partijen, de federalisten en de republikeinen, waarvan de eersten eene meerdere kracht aan het hoofdbestuur, de anderen aan het volk toegekend wenschten. Hij koos de hoofdleiders van beiden, den kolonel HAMILTON en THOMAS JEFFERSON, tot zijne raadsliden.

Onder zijn zelfstandig en krachtig bestuur volgden de Vereenigde Staten den weg, dien zij sedert bewandeldden, om dien niet meer te verlaten.

Vredelievend in Europa en ondernemend in Amerika, hadden zij in de oude wereld met geene vijanden, in de nieuwe met geene beletselen te worstelen; en streefden moedig en stout de hooge bestemming te gemoet, hun door de omstandigheden, ja door de Voorzienigheid zelve, aangewezen. Grootsch en verheven is die bestemming: het bevolken van woestenijen, het omhakken van bosschen, het doorklieven van bergen, het afleiden van rivieren; en een gansche wereld tot ontginning en beschaving vóór hen uitgestrekt.

FRANKLIN voelde zich gelukkig. »Met genoeg en zie ik,» sprak hij, »dat de raderen van ons staatswerktuig eindelijk in beweging komen. God zegene en besture die beweging. Zoo van eenigen regeringsvorm dan is van den onzen heil voor eene natie te wachten.» Toen de werkzaamheden voor de grondwet afgelopen waren en FRANKLIN's tijd als president van Pennsylvanië verstreken was, meende hij genoeg voor zijn vaderland te hebben gedaan, en ontsloeg zich op 82jarigen leeftijd van alle openbare bemoeijingen. »De weinige dagen,» zoo schreef hij zijn vriend, den hertog DE LA ROCHEFOUCAULD, »die mij nog overig zijn, wensch ik in de rust, waarnaar ik zoo lang getracht heb, door te brengen.» Die zoo zeer verlangde rust zou voor FRANKLIN echter kort en geenszins zacht zijn. — De steen, die

hem sedert 1782 kwelde, was toegenomen en veroorzaakte hem hoe langer hoe heviger smarten. In zijn laatste levensjaar moest hij bijna altijd te bed liggen, en was hij genoodzaakt, ter leniging der pijn, een veelvuldig gebruik van de opium te maken.

Deze kwaal vermogt echter niets op zijne kalme, zachte tevredenheid. »Zijne vermogens,» zegt zijn geneesheer JONES, »waren volstrekt niet afgenomen; de zucht om wel te doen en nuttig te zijn, waar hij kon, bleef hem bij. Soms was hij zoo opgernimd, dat hij schertste en anecdoten vertelde, waarnaar zij, die hem omringden, met de grootste belangstelling luisterden.»

Niet slechts verhief hij zich boven de smart, maar hooger met zijne gedachten. Met het volste vertrouwen zeide hij, dat al de kwalen dezes levens slechts speldeprikjes waren, in vergelijking met onzen toekomstigen geluksstaat. — Hij verheugde zich van zoo nabij de gewesten der zaligheid te zijn en sprak met vervoering van »het geluk om de tegenwoordigheid van den Vader der geesten te genieten, wiens wezen voor den wijsten der stervelingen ondoorgrondelijk is; om zijne werken in hooger sferen te bewonderen, en er met de braven uit alle geslachten te verkeerem.»

Met dusdanige verhevene beschouwingen hield hij zich bezig, toen hij, in de lente van 1790 door eene pleuris werd aangetast, die hem wegnam. Drie dagen voor zijn dood, liet hij door zijne dochter zijn bed verschudden om, zeide hij, op voegelijker wijze te kunnen sterven. Zijne lippen vloeiden over van woorden der dankbaarheid aan den Allerhoogste, die hem, gedurende zijn lange loopbaan, zoo vele gunstbewijzen geschonken had; en hij achtte zijne smarten, als eene weldaad te meer, die hem daardoor lossen van het leven zou maken. Hij verliet het met stille blijdschap en

zacht geloof op den 17 April 1790, des avonds ten elf ure.

Bij zijn uitersten wil had hij een som gelds geschonken aan de school, waar hij om niet zijn eerste onderwijs genoten had; nog eene om de Schuilkil bevaarbaar te maken en insgelijks de steden Boston en Philadelphia waar hij zijne leerjaren gesleten had, bedacht, ter ontmoeting in de kosten van vestiging voor jeugdige handwerkslieden. Eindelijk had hij zijne niet ingekomen schuldvorderingen aan het hospitaal van Philadelphia vermaakt.

Het codicil, waarin hij het gebruik van die gelden tot in de kleinste bijzonderheden regelde, sloot met deze eenvoudige en treffende woorden: „Aan mijn vriend den generaal WASHINGTON, den vriend der menschheid tevens, geef ik mijn fraaijen rotting met de kunstig bewerkte gouden vrijheidsmuts. Ware het een scepter, hij zoude dien verdiend hebben en met eere voeren.”

FRANKLIN's dood werd in de oude, zoowel als in de nieuwe wereld diep betreurd. In Philadelphia stroomde geheel de bevolking naar de begrafenisplegtigheid, die met algemeene deelneming bij het gelui der met zwart overtogene klokken gevierd werd. Toen het Congres daarop een algemeen rouw, gedurende twee maanden, in gansch Amerika beval, wegens den dood van den genievollen weldoener en moedigen bevrijder der 13 koloniën, was het de tolk van de dankbaarheid en droefheid, die allen evenzeer gevoelden. — Als de tijding van zijn dood in Frankrijk kwam, was de constituerende vergadering te midden harer werkzaamheden. — Den elfden Junij beklom de welsprekende MIRABEAU het spreekgestoelte en zeide: „FRANKLIN is dood! Het genie dat Amerika bevrijdde en Europa met lichtstroo-

men overstortte, is in den boezem der Godheid wedergekeerd. Hij, de wijsgeer, op wien twee werelden zich beroemen, de man, dien de geschiedenis der wetenschappen en de geschiedenis der volkeren elkander betwisten, bekleedde voorzeker een hoogen rang onder zijne medemenschen. Lang genoeg hebben de kabinetten den dood verkondigd van hen, die slechts groot waren in den mond hunner lijkredenaars; lang genoeg hebben hoofdsche pligtplegingen schijnheilig rouwbeklag verordend. De natiën moeten slechts rouw dragen over hunne weldoeners; de vertegenwoordigers der natiën moeten haar slechts waarlijk groote mannen ter huldiging aanbevelen.

• Het Congres heeft in de 13 Vereenigde Staten een rouw van twee maanden wegens den dood van FRANKLIN uitgeschreven, en op dit oogenblik kwijt Amerika zich van dezen pligt. Zou het onzer niet waardig zijn, mijne heeren! om daarmede in te stemmen en, voor 't oog van geheel het menschedom, ook onze hulde te brengen en aan de regten van den mensch, en aan den wijsgeer, die zooveel heeft toegebracht om ze te doen zeevieren? De Oudheid zoude altaren hebben opgericht voor den veelomvattenden genius, die, tot heil der menschheid, hemel en aarde verbond, en den bliksem en de tyranny beteugelde (*). Het vrije en verlichte Frankrijk behoort ten minste eenige tranen te plengen op het graf van hem, die zoo uitstekende diensten aan wijsgeerte en vrijheid bewezen heeft. Ik stel voor om te besluiten, dat de Nationale Vergadering gedurende drie dagen den rouw over FRANKLIN dragen zal." — Dit voorstel, door LA FAYETTE en DE LA ROCHEFOUCAULD ondersteund, werd aangenomen; en Frankrijk deelde in Amerika's droefheid over FRANKLIN.

(*) Eripuit coelo fulmen sceptrumque tyrannis.

Zooveel eer werd aan de nagedachtenis van den man bewezen, die het leven zoo goed besteedde en den dood zoo kalm te gemoet trad, gesterkt door de overtuiging, dat beiden innig zaâm verbonden zijn.

Reeds op 23jarigen leeftijd had hij zich een grafschrift vervaardigd, waarvan de vormen ontleend zijn aan het toen door hem uitgeoefende bedrijf, maar waarvan de denkbeelden zijn vertrouwen op God en zijne hoop op eene betere toekomst helder afspiegelen. Het luidt aldus:

Hier ligt het ligchaam van den boekdrukker BENJAMIN FRANKLIN, (gelijk de omslag van een oud boek, wanneer er de inhoud uitgescheurd en het van titel en verguldsel beroofd is) tot spijsze voor de wormen; doch het werk zelf zal niet verloren zijn; maar (gelijk hij vertrouwt) eenmaal, in eene nieuwe uitgaaf weder verschijnen, overzien en verbeterd door den AUTEUR.

De arme werkman, die dit grafschrift opstelde, en in Philadelphia als vlugteling kwam en er zonder brood rondzwierf, werd er wetgever en hoofd van den Staat.

Hij was behoeftig en kwam door arbeid tot rijkdom; hij was onwetend, en verhief zich door zelfoefening tot de wetenschap; hij was onbekend en verwierf zich door zijne gewigtige ontdekkingen en diensten, door zijne grootsche denkbeelden en zijne onwaardeerbare weldaden, de bewondering van Europa en de erkentelijkheid van Amerika.

FRANKLIN vereenigde genie en deugd, voorspoed en roem. Zijn doorgaans gelukkig leven is de schoonste regtvaardiging der zedewet ons door de Voorzienigheid in 't harte geschreven. Hij was groot en goed; regtschapen en beminnelijk tevens. Anderen nnttig te zijn was zijn streven. Steeds zag men hem opgeruimd, gul en vrolijk, en boeide hij allen, die hem omringden,

door zijnen zachten en vriendelijken omgang. De kunst van vertellen verstond hij bij uitnemendheid en daarbij om zonder gemaaktheid eene geestige wending aan het gesprokene te geven en zijne denkbeelden in een bevaligen vorm te kleeden. Hij sprak als een wijze der oudheid, maar met de kieschheid der hedendaagsche beschaving. Nooit was hij netelig, ongeduldig of opvliegend; kwade luimen noemde hij de onreinheid der ziel, en zeide, dat de wellevendheid in welwillendheid bestond. Die edele gemoedsstemming, die hij ook in anderen door zijne schriften bevorderde, toonde hij door eigen voorbeeld. Op eerlijke wijze verrijkte hij zich en deed wèl van zijnen rijkdom. — In staatszaken onderhandelde hij met openhartigheid en arbeidde met inspanning aan de vrijheid zijns vaderlands en de beschaving des menschdoms.

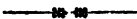
Zoo lang de wetenschap beoefend, het genie bewonderd, de kennis gewaardeerd, de deugd geëerd en de vrijheid begeerd zal zijn, zal men, als een dierbaar kleinood, de nagedachtenis des mans, die aan zijne wijsheid zoo veel verdraagzaamheid, aan zijne grootheid zoo veel eenvoud paarde, meer dan eenige andere, hoogschatten en liefhebben.

Hij, de weldoener der menschheid, die gedurende zijn leven zoo veel goeds stichtte door zijne daden, moge, na zijnen dood, nuttig zijn door zijne lessen en voorschriften.

A A N H A N G S E L.

Tot bl. 7. — *De ouders van FRANKLIN.*

In zijne Gedenkschriften of Autobiographie, die hij voor zijn zoon WILLEM, toen Gouverneur van Nieuw-Yersey, schreef, zegt hij o. a.: Denkelyk zult gij gaarne weten welk soort van mensch mijn vader was. Hij had een gezond gestel, was van middelbare lengte, eenigzins gezet en zeer sterk. Hij teekende heel aardig, en verstond veel van de muziek; zijne stem was wel-luidend en liefelyk, alleraangenaamst klonk die, als hij, na den afloop van zijn dagwerk, haar met de viool begeleidde. Hij had eenige kennis van werktuig-kunde en wist vlug met allerlei soort van gereedschap om te gaan; maar het best van dit alles was zijn gezond verstand en helder oordeel in de zaken van het dagelijksch leven, zoowel bijzonder als openbaar. 't Is waar, hij bekleedde nooit eenige bediening, daar zijn talryk gezin en de bekrompenheid zijner omstandighe-den, hem noodzaakten zich geheel tot zijn handel te bepalen; maar zeer goed herinner ik mij, hoe hij dik-wijls door lieden van invloed bezocht werd, die zijne gedachten over staats- of kerkzaken wenschten te ken-nen, en die veel met zijne raadgevingen op hadden, welke hem meermalen ook door hen gevraagd werden, die hem over hunne eigene belangen wenschten te hooren. Dikwijls werd hij als scheidsman door twis-tende partijen gekozen. Aan den disch had hij gaarne

een goed vriend of buurman om te praten, en zorgde dan steeds het gesprek op eenig onderhoudend of belangrijk onderwerp te brengen, opdat zijne kinderen er nut van zouden hebben. Door zoo te handelen wist hij onze aandacht altoos te bepalen bij 'tgeen goed en edel was, en op den levensweg van eenige dienst kon zijn. Bijna nooit werd er op gelet, hoe de spijszen toebereid en of zij in of buiten het saizoen waren; of zij wel of kwalijk smaakten, en dit of dat lekkerder was, zoodat het mij gansch onverschillig was welk soort van eten er opgedragen werd. Dit is mij zoodanig bijgebleven, dat ik tot op den huidigen dag, een uur of wat na den maaltijd, niet meer weet te zeggen wat mij voorgezet is. — Op mijne reizen is mij dat zeer te stade gekomen, als mijne togtgenooten zich diep ongelukkig voelden wegens het gemis der lekkernijen, waarmede zij hun meer geoeffend en verwend gehemelte plagten te streelen.

Mijne moeder genoot eene even gewenschte gezondheid als mijn vader; zij zoogde al hare tien kinderen. Zoover ik mij herinner waren geen van beiden ooit ziek. Zij liggen te Boston naast elkander begraven. Eenige jaren geleden plaatste ik een zerk op hun graf met dit opschrift: »Hier liggen JOSIA FRANKLIN en ABIAH zijne vrouw. Vijfenvijftig jaar waren zij in een gelukkig huwelijk verbonden. (*) Zonder fortuin of winstgevenden post, en enkel door vlijtig werken en eerlijk bedrijf onderhielden zij (onder Gods zegen) een talrijk gezin zonder bekrompenheid. Zij bragten dertien kinderen en 7 kleinkinderen op. Leer hierdoor, lezer! vlijtig te zijn in uw beroep en op God te vertrouwen. Hij was een braaf en bezadigd man, zij eene nederige

---

(*) Op bl. 37 staat bij vergissing 50 jaren.

en deugdzame vrouw. Haar jongste zoon rigtte hun uit dankbare liefde dit gedenkteeken op."

In 1827 werd door vrijwillige bijdragen van vele inwoners van Boston een naald van graniet, ter hoogte van eenentwintig voet, rustende op een voetstuk van twee voet, op het graf van FRANKLIN's ouders geplaatst, te welker gelegenheid de generaal DEARBORN een gepaste toespraak hield. Op de eene zijde ziet men het woord FRANKLIN in groote bronzen letters; daaronder een bronzen plaat waarop FRANKLIN's oorspronkelijk grafschrift gebeiteld is. Weder daaronder leest men het volgende: De marmeren plaat met het bovenstaande opschrift was door den tand des tijds zeer geschonden, dit noopte een aantal burgers, die den diepsten eerbied koesteren voor de nagedachtenis van den beroemden FRANKLIN, en volgende geslachten willen herinneren: dat hij te Boston geboren werd in 1706, om deze naald over het graf zijner ouders op te rigten. 1827.

Tot bl. 15. — *De togt naar Philadelphia.*

Te Nieuw-York vervoegde ik mij bij een drukker, den onden heer BREDFORD, die de eerste in zijn vak in Pensylvanië geweest was, maar daaruit vertrokken was wegens een geschil met den gouverneur KEITH. Hij kon mij geen werk geven, want hij had weinig te doen en handen in overvloed; »maar," zeide hij, »mijn zoon te Philadelphia heeft onlangs zijn besten gezelschap door den dood verloren; misschien kan hij u werk geven." Hoezeer Philadelphia een honderd mijlen verder was, besloot ik toch derwaarts te gaan. Ik nam plaats in een zeilschuit die naar Amboy ging, en zond mijne bagaasje over zee, om die te Philadelphia weêr te vinden.

Bij het oversteken der baai werden wij door een

stormvlaag beloopten, die onze gelapte zeilen aan fiarden scheurde, ons belette in ons vaarwater te komen en op Long-Island wierp. Onder weg viel een dronken Hollander, die met ons was, over boord; toen hij zinkende was, greep ik hem bij den kop, en bracht hem boven en zoo kregen we hem weder binnen. Dit bad deed hem goed, het ontuchtterde hem zoowat en hij ging wat slapen, maar haalde eerst een boek uit zijn zak, met verzoek, dat ik het voor hem droogen zou. Ik zag dat het mijn oude kennis, *Bunyan's Reize naar de eeuwigheid*, was, en wel in 't Hollandsch, goed gedrukt op mooi papier, met nette plaatjes; een veel voegzamer kleed dus, dan ik hem ooit in zijne eigene taal had zien dragen. Sedert heb ik bemerkt, dat dit boek in de meeste talen van Europa was overgezet, en houd het er voor, dat geen ander meer gelezen is, de Bijbel alleen uitgezonderd. De vrome JAN was de eerste, zoo ver ik weet, die verhaal en gesprek te zamen paarde, een schrijfwijze zeer boeiend voor den lezer, die in de belangrijkste oogenblikken het gezelschap als 't ware binnengeleid, bij 't gesprek tegenwoordig is. De FOE heeft hem met vrucht in zijn *Robinson Crusoe* en andere geschriften nagevolgd, gelijk RICHARDSON in zijne *Pamela*.

Toen wij het eiland naderden, zagen we, dat we daar niet konden landen door de sterke branding op den rotsachtigen oever, en lieten daarom het anker vallen. Eenige menschen zagen we naar het strand komen, zij riepen ons toe en wij hun; maar zoo hevig woei de wind en zoo hevig bruisten de baren, dat we elkander niet konden verstaan. Er lagen eenige kleine bootjes aan 't strand; wij gaven door teekenen aan hen, die er in waren, te kennen, dat ze ons moesten komen halen; maar, 't zij ze ons niet begrepen of het ondoenlijk vonden, komen deden ze niet. Daar de

avond viel, was er niets op, als geduld te hebben tot de wind zou gaan liggen. De schipper en ik besloten zoo mogelijk te gaan slapen, daartoe kropen we naar beneden bij den Hollander, die nog doornat was, en daar het zeil, dat over ons gespannen was, lekte, waren we weldra even nat als hij. Zoo bragten we den nacht met weinig of geen slaap door, maar toen de wind den volgenden ochtend gunstiger was, deden we eene poging om Amboy te bereiken, waar we tegen den avond kwamen. Dertig uren waren we op het water geweest zonder eten en, behalve een flesch slechte rum, ook zonder drinken, daar 't vaarwater brak was. 's Avonds was ik zeer koortsig en ging naar bed; doch, daar ik ergens gelezen had, dat veel koud water goed tegen de koorts was, dronk ik veel en zweette overvloedig. De koorts week, 's morgens liet ik mij aan 't veer overzetten en vervolgde mijn reis te voet. Ik had vijftig mijlen (omtrent 17 uren gaans) tot Burlington; aldaar, zoo had men mij gezegd, zou ik een vaartuig kunen vinden, om mij naar Philadelphia te brengen. Den ganschen dag regende het zeer hard; ik was als doorweekt en tegen den middag zoo vermoeid, dat ik een klein herbergje binnen ging en er dien nacht bleef. Ik maakte er zoo'n ellendige figuur, dat ik aan de vragen, die mij gedaan werden, bemerkte, dat men mij voor een weggelooopen knecht hield, en gevaar liep van in bewaring te worden genomen. Den volgenden dag ging ik verder en kwam 's avonds aan een herberg, acht of tien mijlen van Burlington, waar zekere Dr. BROWN kastelein was. Hij begon een gesprek met mij terwijl ik iets gebruikte, en werd, toen hij zag dat ik nog al wat gelezen had, zeer vriendelijk en voorkomend. Gedurende geheel zijn volgend leven bleef ik min of meer met hem in aanraking. Ik houd het

er voor, dat hij een zwervende knoeidoctor geweest was, want geen stad was er in Engeland en geen land in Europa, waarvan hij al de bijzonderheden niet kende. Hij was niet ontbloot van kennis, en had geest, maar was een ongeloofige, en beproefde eenige jaren later, op eene schandelijke wijze, om den Bijbel in luimige verzen over te zetten, zoo als COTTON dat vroeger met VIRGILIUS deed. Hierdoor plaatste hij menig feit in een belagchelijk daglicht, en zou zwakke geesten welligt verleid hebben, zoo zijn werk het licht gezien had, 'tgeen echter niet gebeurd is.

Dien nacht bleef ik alzoo bij BROWN en kwam den volgenden dag te Burlington, maar tot mijn spijt was de gewone veerschuit reeds vertrokken; voor Dingsdag ging er geen andere, en nu was het eerst Zaterdag. Daarom ging ik naar een oude vrouw in de stad, bij wie ik een koek gekocht had om onder weg te gebruiken, en vroeg haar om raad. — Zij stelde mij voor, om bij haar te logeren tot zich eenige gelegenheid tot vertrek op zou doen; en, daar ik door mijn voetreis uiterst vermoeid was, nam ik hare aanbieding aan. Zij was zeer gastvrij, en zette mij met groote welwillendheid een stuk ossenvleesch voor. Het eenige dat zij in ruil wilde aannemen was een pint ale. Zoo was ik dan tot Dingsdag geborgen, dacht ik. Maar zie, terwijl ik 's avonds langs de rivier (*) wandelde, zag ik een vaartuig met verscheidene passagiers, dat, zoo ik vernam, naar Philadelphia ging. Ik stapte er in en, daar er geen wind was, roeiden wij den ganschen tijd van den overtocht. Toen we omtrent middernacht nog niets van de stad bespeurd hadden, meenden sommigen van de bemanning, dat we de stad reeds voorbij waren

---

(*) De Delaware.

en wilden niet verder roeijen; anderen betuigden, dat ze volstrekt niet konden gissen waar we ons bevonden. We stuurden dan naar den kant en landden in een kreek bij een oud stuk heining, waarvan wij een vuur stookten om ons in den kouden Octobernacht wat te verwarmen, en zoo bleven we daar tot den dageraad. Toen herkende een der aanwezigen de plaats voor Coopers-kreek, een weinig boven Philadelphia, dat vóór ons lag zoodra we de kreek verlaten hadden. Wij kwamen er op een Zondagochtend tusschen acht en negen uren.

Ik heb mijn reis naar Philadelphia wat omstandiger verteld, en zal u nu zeggen hoe ik mijn eerste intrede in de stad hield, opdat gij bij u zelve eens eene vergelijking zoudt kunnen maken, tusschen dat niet veel heils voorspellende begin en de figuur, die ik er sedert gemaakt heb. Ik had mijn werkpak aan, daar mijn beste plunje over zee gezonden was. Ik zag vuil, door mijn lang verblijf aan boord, mijne zakken waren opgestopt met hemden en kousen, niemand kende ik, en wist nergens een goed onderkomen. Vermoeid door het loopen, het roeijen en het gebrek aan slaap, was ik zeer hongerig, en mijn geheele vermogen bestond in een enkelen dollar en omtrent een schelling aan kopergeld, dat ik aan het scheepsvolk voor mijn overtocht gaf. — Eerst weigerden zij, omdat ik meêgeroeid had, maar ik drong er op aan, dat zij 't nemen zouden. Dikwijls is iemand edelmoediger als hij weinig, dan als hij veel heeft; misschien wel omdat men niet denken zou, dat hij slechts weinig had.

Tot bl. 15. — BENJAMIN'S reis naar zijne geboortestad.

Door een toevallige omstandigheid ging ik veel eerder naar huis dan mijn voornemen geweest was. Ik had

een schoonbroeder, ROBERT HOLMES geheeten, kapitein van een schooner, die tusschen Boston en Delaware voer. Toen hij te Newcastle, veertig mijlen beneden Philadelphia, was en van mij hoorde, schreef hij mij een brief, waarin hij de smart van mijne betrekkingen en vrienden in Boston schetste, wegens mijn schielijk vertrek, met verzekering, dat allen goed omtrent mij gezind waren, en men mij zooveel mogelijk te gemoet wilde komen, indien ik terug wilde keeren, waartoe hij mij dringend aanspoorde. Ik antwoordde hem, dankte hem voor zijnen raad, maar ontwikkelde de redenen, waarom ik Boston verlaten had, zoo breedvoerig en plaatste die in zulk een licht, dat ik hem tot de overtuiging bragt, hoe ik niet zoo in 't ongelijk was, als hij wel vermoed had.

Sir WILLIAM KEITH, gouverneur der provincie, was toen te Newcastle, en kapitein HOLMES, die met hem, tijdens het ontvangen van mijn brief, in gezelschap was, sprak hem over mij en liet hem mijn schrijven zien. De gouverneur las het en scheen verwonderd, toen hij vernam, hoe jong ik nog was. Hij zeide, dat ik veel beloofde en aanmoediging verdiende; de drukkers te Philadelphia waren, volgens hem, ellendingen, en, zoo ik daar eene drukkerij op wilde rigten, zou ik zeker slagen; hij zou zorgen, dat ik voor het gouvernement drukte en hij wilde mij alle mogelijke dienst bewijzen. Dat alles vertelde mijn schoonbroeder HOLMES mij naderhand in Boston; thans wist ik er nog niets van. Op zekeren dag echter, toen KEIMER en ik te zamen dicht bij het venster aan 't werk waren, zagen wij den gouverneur en een ander heer (die later de kolonel FRENCH van Newcastle bleek te zijn) zeer net gekleed, de straat oversteken en op ons huis afkomen. Weldra hoorden wij hen aan de deur. Oogen-

blikkelijk vloog KEIMER naar beneden, in de meening dat het bezoek hem gold. Maar de gouverneur vroeg naar mij, kwam naar boven, sprak tot mij, op eene wijze zoo verpligtend, als mij nog nimmer te beurt was gevallen, wenschte kennis met mij te maken, verweet mij in 't vriendelijke, dat ik mij niet bij hem vervoegd had, toen ik in Philadelphia kwam, en verzocht mij hem naar een herberg te volgen, waarheen hij ging om, zoo zeide hij, een glas beste madera te drinken. KEIMER was geheel bedremmeld en ik stond allervreemdst op te kijken, doch volgde evenwel den gouverneur en kolonel FRENCH naar een herberg op den hoek van Thirdstreet. Onder het gebruik der madera stelde de gouverneur mij voor, om een drukkerij te beginnen. Hij somde de goede kansen op, en hij en de kolonel beiden, verzekerden mij van hunne bescherming, om drukker voor Pensylvanië en Delaware te worden. Toen ik nu eenigen twijfel opperde, of mijn vader mij wel zoude ondersteunen, zei Sir WILLIAM, dat hij mij een brief voor hem wilde geven, waarin hij de gunstige uitzigten, die voor mij openstonden, zoude ontwikkelen. Gewis zou hij mijn vader wel overhalen. Zoo werd er dan bepaald, dat ik naar Boston terug zou keeren met de eerste scheepsgelegenheid, en den brief voor mijn vader meê zou nemen. Intusschen zou het een geheim blijven en ik arbeidde, als naar gewoonte, met KEIMER. Nu en dan verzocht de gouverneur mij ten eten, hetwelk ik als een groote eer beschouwde, te meer daar hij mij dan allerbeleefdste en hupsch behandelde.

Tegen 't einde van April 1724 deed zich een scheepsgelegenheid naar Boston op. Ik nam afscheid van KEIMER, alsof ik mijne verwanten ging bezoeken. De gouverneur gaf mij een uitvoerigen brief mede, waarin

hij veel goeds van mij aan mijn vader vertelde, en over mijne vestiging te Philadelphia sprak als over eene zaak, waarmede ik fortuin zoude maken.

In de Baai gekomen stootten we op een bank en werden lek; hadden ruw weêr op zee en waren genoodzaakt meestal te pompen, waarbij ook ik mijne beurt kreeg. In 14 dagen kwamen we echter behouden in Boston. Zeven maanden omtrent was ik weg geweest, en mijne vrienden hadden in al dien tijd niets van mij vernomen; want mijn zwager HOLMES was nog niet terug en had niet over mij geschreven. Mijne onverwachte verschijning verraste mijne verwanten zeer; allen waren verblijd over mijne terugkomst, allen verwelkomden mij hartelijk, uitgenomen mijn broeder. Ik ging hem in zijne drukkerij bezoeken. Ik was beter gekleed dan ooit tijdens ik bij hem werkte, daar ik netjes en geheel in 't nieuw was uitgedoscht, een horologie op zak en een beurs met bijna vijf pond sterling bij mij had. — Hij was tamelijk koel tegen mij, bekeek mij van 't hoofd tot de voeten en ging weer aan zijn werk.

De gezellen waren benieuwd, waar ik geweest, en welk een soort van plaats het was, — hoe het er mij beviel. — Ik gaf er hoog van op en van het gelukkige leven dat ik aldaar leidde, en gaf mijn stellige voornemen, om er weder heen te gaan, te kennen, en toen een der werklieden vroeg wat soort van geld we daar hadden, haalde ik een hand vol zilver uit den zak en liet het hun zien. 't Was inderdaad eene merkwaardigheid voor hen, daar in Boston enkel papier in omloop was. Tevens vond ik een gelegenheid om hun mijn horologie te laten zien, gaf hun eindelijk, terwijl mijn broeder steeds stug en stuursch keek, een dollar en vertrok. Dat bezoek stak hem geweldig in den krop,

want, toen mijn vader eenigen tijd daarna, hem van eene verzoening sprak en den wensch uitte, dat wij weder op goeden voet mogten leven, gelijk broeders betaamde, zeide hij, dat ik hem in het bijzijn zijner knechts zoo beleedigd had, dat hij het nooit vergeven of vergeten zou. Dit bleek later zoo niet te zijn.

Door deze laatste woorden doelt FRANKLIN op de latere volledige verzoening, die tusschen hem en zijn broeder JACOB plaats greep, zoo als blijkt uit hetgeen wij in een later gedeelte der eigene levensbeschrijving van BENJAMIN vinden.

Na een tienjarig afwezen, zoo schrijft hij, van Boston, en toen ik in de ruimte was, ging ik derwaarts om mijne verwanten te bezoeken, waartoe het voorneemen reeds lang bij mij bestond. Op mijne terugreize ging ik te Newport bij mijn broeder JACOB, die zich aldaar met zijne drukkerij gevestigd had. Onze vroegere oneenigheden waren vergeten, en de ontmoeting was hartelijk en welmeenend. Zijne krachten waren zeer aan 't afnemen, en hij verzocht mij om, zoo hij kwam te sterven, hetgeen naar zijne gedachte niet veraf kon zijn, om zijn zoon, toen tien jaar oud, in mijn huis te nemen en tot drukker op te leiden. Ik deed alzoo, maar zond hem een jaar of wat naar school, alvorens hem in de werkplaats te nemen. Zijne moeder hield de zaak aan, tot hij er zelf toe in staat was. Toen voorzag ik hem met nieuwe letters, daar die van zijn vader bitter versleten waren. Op deze wijze heb ik mijn broeder trachten te vergoeden 'tgeen ik hem vroeger had doen verliezen, door hem zoo spoedig te verlaten.

Tot bl. 38. *Iets uit zijn verblijf te London in 1725.*

Daar mijne woning te ver van de drukkerij was, zag ik naar eene andere om en vond die in Dukestreet, over de roomsche kapel. Zij was drie verdiepingen hoog; beneden was een winkel. Eene weduwe was de vrouw des huizes; zij had eene dochter en eene dienstmeid en een winkelknecht, die elders vernachtte. Toen zij naar mij onderzocht had bij de lieden daar ik 't laatst gewoond had, kwam ze met mij op denzelfden voet overeen, te weten voor drie en een halve schelling in de week. Zij gaf mij te kennen, dat zij 't zoo goedkoop deed, omdat zij nu een man te harer bescherming in huis had. Zij was, als ik zeide, weduwe en reeds bejaard; dochter van een predikant en dus in de hervormde leer opgevoed, doch had hare kerk door overreding van haar man, wiens gedachtenis zij zeer vereerde, verlaten, en was tot de roomsche belijdenis overgegaan. Zij had met vele personen van aanzien verkeer, en wist honderde anecdoten nopens hen te vertellen, tot zelfs uit de tijden van KAREL II. — Door de jicht had zij eene verlamming in de beenen, daarom kwam ze zelden uit haar kamer en had soms behoefte aan gezelschap. Het hare was mij zoo hoogst onderhoudend, dat ik met het meeste genoegen, zoo vaak zij 't verlangde, een avond bij haar doorbragt. Ons avondmaal bestond dan in, voor elk een halve ansjovis op een dun boterhammetje en een halve pint ale; maar haar levendig gesprek maakte de goede sier. Daar ik altijd vroeg t' huis kwam en weinig omslag maakte, hield zij mij gaarne bij zich. Toen ik dus op zekeren tijd sprak van een andere gelegenheid, digt bij de drukkerij, waar ik voor twee schellingen in de week zou kunnen zijn en waartoe ik, daar ik verpligt was zuinig

te leven, niet ongenegen was, verzocht zij mij daar niet meer aan te denken; zij zou het in 't vervolg voor twee schellingen per week minder doen. En aldus bleef ik, zoolang ik in Londen, was bij haar, tegen auderhalve schelling.

Op een afgeschoten zoldertje van haar huis leefde een oude vrouw van zeventig jaren in stille afzondering. De vrouw des huizes gaf mij de volgende inlichtingen nopens haar. Zij was katholijk, in haar jeugd buiten 's lands gezonden en in een klooster geplaatst, met voornemen om non te worden. Daar zij niet tegen de lucht kon, keerde zij naar Engeland terug, en deed de gelofte om, daar in haar vaderland geen kloosters waren, een leven te leiden, dat zoo na mogelijk aan dat eener kloosterlinge kwam. Daarom had zij al hare bezittingen tot weldadige doeleinden weggeschonken, en slechts twaalf pond (£ 140) 's jaars om van te leven voor zich gehouden, waarvan zij nog een gedeelte aan de armen gaf. Zij voedde zich enkel met gruttensoep, en gebruikte nooit vuur dan om die te koken. Vele jaren reeds had ze voor niets op dat zoldertje gewoond, door vergunning der opvolgende katholieke eigenaren van 't benedenhuis, die het een zegen achtten haar onder hun dak te mogen hebben. Dagelijks werd ze door een priester, om haar de biecht af te nemen, bezocht. Hieruit, zeide mij de vrouw des huizes, nam ik aanleiding haar te vragen, hoe zij, bij hare levenswijze, bij mogelijkheid zooveel werk voor een biechtvader had. Ach! had zij geantwoord, 't is onmogelijk ijdele gedachten te vermijden. Eens bezocht ik haar. Zij was opgeruimd, beleefd en onderhoudend. De kamer was netjes, maar had geen andere meubelen dan een matras, een tafel met een kruisbeeld en een boek, een stoel, dien zij mij aanbood, en, voor den schoor-

steen, een schilderij van de Heilige VERONICA, zoo als zij de uitgespreide zakdoek met het wonderdadige afdruksel van Christus' bloedend gelaat vertoont, en waarvan mij de uitleg op een zeer ernstige wijze gegeven werd. De oude vrouw zag bleek, maar ziek was zij nooit. Ik vertel dit als een vernieuwd bewijs, met hoe weinig leven en gezondheid onderhouden kunnen worden.

Tot bl. 34. — FRANKLIN'S *Dagblad*.

Ik beschouwde mijn dagblad als middel tot onderrigt en nam er daarom dikwijls uittreksels uit den *Spectator* en andere zedekundige geschriften in op. Soms gaf ik kleine opstellen van mijne eigene hand; onder die is een Socratisch gesprek, ten betooge, dat welke talenten en bekwaamheden iemand ook bezitten moge, hij nimmer, zoo hij niet tevens deugdzaam is, een man van verstand heeten mag. Wijders eene redevoering over de zelfverloochening, tot bewijs, dat zij dan slechts vast staat, als zij *gewoonte* geworden is, en geen strijd meer heeft te voeren tegen nog bestaande neigingen. Een en ander moet in de nommers omstreeks 't begin van 1735 staan.

Bij de leiding van mijne courant verreed ik zorgvuldig allen persoonlijken aanval of belediging, hetgeen in de laatste jaren tot zoo groote oneer voor ons vaderland gestrekt heeft. Zoo dikwijls men mij verzocht om iets van dien aard op te nemen, en de schrijvers, gelijk meestentijds 't geval was, zich op de vrijheid der drukpers beriepen en dat een nieuwspapier als een postwagen was, waarin ieder, die betaalde, een plaats kon krijgen, antwoordde ik steeds, dat ik het stuk afzonderlijk, zoo men zulks verlangde, wilde drukken, en de schrijver zooveel afdrucken krijgen kon als hij

begeerde, om die zelf rond te deelen, maar ik geenszins op mij wilde nemen om die te verspreiden; en dat ik de inschrijvers op mijne courant, aan wie ik nuttige of onderhoudende onderwerpen had toegezegd, zonder hun bepaald onregt aan te doen, niet bezig mogt houden met bijzondere krakeelen, waarin ze geen belang stelden. Tegenwoordig zien vele onzer uitgevers er geen zwaarigheid in, om door valsche aantijgingen de edelsten onder onze medeburgers te belasteren, en dat enkel om de wraaklust van sommige onverlaten te voldoen; 'tgeen door 't opwekken der driften niet zelden tweegevechten ten gevolge heeft. Dikwijls zijn zij onbeschaamd genoeg, om op grove wijze de regeringen van naburige Staten aan te vallen, en zelfs op de gedragingen van onze beste bondgenooten te vitten, waaruit de bedenkelijkste gevolgen kunnen voortspruiten. Dit alles zeg ik ter waarschuwing van jonge drukkers, en opdat zij zich genoopt mogen voelen om hunne pers niet te bezoedelen en hun beroep niet te onteeren door zulke ellendige praktijken, maar standvastig te weigeren. Door mijn voorbeeld kunnen zij leeren, dat zulk een gedragslijn hunne belangen over 't geheel niet zal benadeelen.

Tot bl. 36. — *Het zenden van drukkers naar elders.*

In 1733 zond ik een mijner werklieden naar Charleston in Zuid-Carolina, waar behoefte aan een drukkerij bestond. Ik gaf hem een pers en letters, waarvoor ik een derde aandeel in de zaak had. Hij was een bekwaam man, doch slof in het houden van rekeningen; en, hoezeer hij mij somtijds overmaakte, kon ik, wat ik deed, zoolang hij leefde, geen afrekening of behoorlijken staat van hem krijgen. Bij zijn overlijden werd de zaak door zijne weduwe voortgezet, die

in Holland geboren en opgevoed was, alwaar, zoo men mij gezegd heeft, het boekhouden tot de vrouwelijke kundigheden behoort. Zij zond mij niet slechts een opgave, zoo volledig mogelijk, van de verloopene jaren, maar deed voortaan ieder vierendeeljaars met de grootste regelmaat en naauwkeurigheid rekening, en bestuurde de drukkerij zoo fiks, dat zij niet slechts haar talrijk gezin met eere opvoedde, maar, bij 't eindigen van het contract, in staat was de zaak van mij te koopen, en haar zoon daarin te plaatsen.

Ik maak hier voornamelijk melding van, opdat men het boekhouden als vak van onderwijs bij de opleiding onzer jonge meisjes opneme; 'tgeen haar en hare kinderen denklijk meer zal baten, bij verlies van het hoofd des gezins, dan muziek of dansen; daar dit haar voor verliezen beveiligen en in staat stellen kan, om misschien eene winstgevende zaak aan te houden, tot een zoon die, tot groot en blijvend voordeel voor allen, op zich nemen kan.

Tot bl. 52. — Tot dit gedeelte zijns levens behoort, 'tgeen FRANKLIN ons nopens den rondtrekkenden predikant WHITEFIELD verhaalt, en waaruit men Philadelphia's toestand, wat de godsdienst betreft, eenigermate kan leeren kennen, en op nieuw FRANKLIN's gemakkelijken schrijftrant bewonderen.

In 1739 kwam tot ons uit Ierland de eerwaarde WHITEFIELD, die daar als rondtrekkend predikant veel naam had gemaakt. Eerst stond men hem het prediken in een onzer kerken toe, maar de geestelijkheid kreeg iets tegen hem en weigerde hem den preëkstool; zoodat hij genoodzaakt was in 't open veld te prediken. De menigte, van allen naam en elke belijdenis, die hem volgde, was ontzettend groot. Ik was onder de toe-

hoorders en had ruime gelegenheid om op te merken, hoezeer hij op de rondom hem vereenigden werkte, en welk een eerbied en ontzag zij voor hem hadden, niettegenstaande hij hevig tegen hen uitvoer, door hen te verzekeren, dat zij van nature half beest, half duivel waren. Verwonderlijk was de verandering in de zeden onzer inwoners. Het scheen dat elk, van gedächtelooos of onverschillig omtrent godsdienst, eensklaps godsdienstig geworden was, zoodat men 's avonds niet door de stad kon wandelen, zonder in verschillende huizen van iedere straat psalmen te hooren zingen.

Tot bl. 67. — FRANKLIN'S *huisvrouw*.

De Bill tot intrekking der zegelwet werd in Februarij 1766 door het huis der Gemeenten en in Maart door dat der Lords aangenomen en verkreeg op den 18 dier maand de bekrachtiging des Konings. In April schreef FRANKLIN aan zijne vrouw en zeide: »Kindlief, zoodra eindelijk dan de zegelwet herroepen was, begreep ik, dat u een nieuwe japon toekwam. Eerder wilde ik u die niet sturen, daar ik zeker wist, dat gij er niet mooijer dan uwe kennissen zoudt willen uitzien; of het moest in een kleed van uw eigen spinsel geweest zijn. Zoo de handel tusschen de twee landen geheel gestremd ware geworden, zou het mij eene aangename herinnering geweest zijn, hoe ik eens van top tot teen in wol en linnen van mijn vrouws maaksel gekleed daar heen stapte en er heel grootsch op was, en hoe zij en hare dochters de handen weder aan 't werk zouden geslagen hebben, zoo de nood het gewild had. — Ik heb het ook aan 't Parlement gezegd, dat ik volkomen overtuigd was, dat de Amerikanen, alvorens hunne kleederen versleten waren, nieuwe van eigen fabrikaat hebben zouden. Ik zend u hierbij een fiksche stuk van 14

el pompadour-satijn, van elf schellingen (f 6.60) de el, een zijden négligée en rok van brocade voor mijne lieve SALLY, benevens twee dozijn handschoenen, vier fleschen lavendelwater en twee kleine haspels." Daarna volgt in den brief de optelling van verschillende andere artikelen, met aanwijzing van 't gebruik. Op die lijst staan vermeld: drie beste kazen, met de opmerking, dat er misschien nog een stukje overig zijn zal bij zijne t'huiskomst. Vroeger hebben wij gezegd, hoe het belang, 't welk hij in de kleine bijzonderen der huishouding stelde, bleek uit zijne brieven. Nader wordt dit bevestigd door een schrijven van hem aan zijne vrouw, die van zijne belangstelling in dat alles overtuigd scheen, als zij hem vertelt, hoe zij, gedurende FRANKLIN'S afwezen, hun nieuwe woning in FRANKLIN'S-COURT ingericht heeft.

„In de benedenkamer," zegt zij, „staat het buffet, dat eenvoudig en netjes is, met twee tafels, die er bij behooren en een dozijn stoelen. Deze zijn met enkel paardeharen zittingen, maar zoo glanzig als zijde; ieder vindt ze mooi. De kleine achterkamer heb ik behangen; 't was hoog noodig. In die kamer is een tapijt, dat ik goedkoop gekocht heb; want 't is zoo goed als nieuw en heel sterk. Het groote tapijt ligt in de blaauwe kamer. In de spreekkamer ligt een Schotsch tapijt, dat niet best meer is. Uw klok staat er in een hoek, hoewel zij, zegt men mij, geheel van haar stel is. Maar, zeg ik dan, dat alles zal in orde komen, als FRANKLIN t'huis komt. Zoo u soms eens een Smirna's tapijt voor de hand mogt komen, zou 't mij plaizier doen; zoo niet, ook goed, want eigenlijk hecht ik tegenwoordig niet veel aan die zaken. In de voorkamer, waar we huishouden, hebben we een klein Schotsch karpert, de kleine boekenkast, 't portret van broer van

en van den Koning en de Koningin. In de zaal hebben we den graaf VAN BUTE en een spiegel gehangen. Mag ik u eens aan de wijnglazen herinneren en aan een paar groote tafellakens; ook had ik gaarne een paar zilveren theebussen. In de paneeldeuren van uwe kamer komt glas, welk soort weet ik nog niet. De maat van de groote zaal zal ik sturen, zoo ook van de stookplaatsen en van de paneelen voor spiegels. De schoorsteenen rooken niet. In den oven heb ik gebakken; hij is goed. In de kamer, die wij de uwe noemen, is een lessenaar, de harmonica die er als een lessenaar uitziet, eene groote kast met al uwe papieren, de glazenkasten voor muziek en de electriciteit en al uw kleederen. De schilderijen zijn nog niet opgehangen, daar ik niet gaarne spijkers sla, waar ze niet behooren... SALLY heeft de bovenkamer, twee trappen op. Zij heeft er een bed, een bureau, een tafel, een spiegel, en de schilderij, die met den reiskoffer en de boeken, doch daar weet ge niet van. O mijn waarde! welk een onderscheid of de man *te* dan wel *van* huis is. Ieder is bevreesd van wat verkeerd te doen en daardoor blijft er veel ongedaan."

Mevrouw FRANKLIN dacht echter niet, toen ze dien brief schreef, dat hij eenmaal nog aangehaald zou worden als opheldering voor het karakter van haar echtgenoot.

De Amerikaansche schrijver HASTINGS WELD, waaruit ik dit ontleen, geeft daarna nog een brief van mevrouw FRANKLIN ten bewijze, hoe haar man blootstond aan laster, daar zijne vijanden zelfs het ongerijmde gerucht verspreidden, dat FRANKLIN de zegelwet ontworpen had. Die brief kan tevens dienen om de schrijfster te doen kennen als eene vrouw van moed, die volkomen waardig was door haar rustig gedrag in gevaar, om naauw

verbonden te zijn aan hem, wiens handelingen steeds van bedaardheid en kalmte getuigden.

»Uit de Couranten,» zoo schreef zij, »zult gij zien wat elders plaats heeft gehad en hoe men alhier getracht heeft een oproer te doen uitbarsten. Gedurende vijf dagen werd ik met raadgevingen bestormd om toch van hier te gaan. Neef DAVENPORT kwam bij mij en zei: »meer dan twintig menschen hebben mij gezegd, dat het mijn pligt was voor u te waken.» Ik antwoordde, dat het mij steeds aangenaam was beleefdheid te genieten van wien ook; en zoo bleef hij dan een dag of wat bij mij. Tegen den avond verzocht ik hem een paar geweren te halen, daar wij er geen hadden. Ik zond naar mijn broeder, met verzoek, dat hij insgelijks komen en zijn geweer meëbrengen zou. Zoo maakten we onze kamer tot eene wapenplaats. Ik beval een soort van versterking, zoo goed zoo kwaad, op de eerste verdieping te maken. Toen men wilde, dat ik zou vlugten, zeide ik overtuigd te zijn, dat gij niemand beleedigd had, evenmin als ik, en dat ik mij door niemand zou laten verontrusten en blijven wilde, en geen de minste angst zou toonen.»

Het huiselijk zamenzijn ontbrak echter veeltijds aan 't echtelijk geluk van FRANKLIN. Ook hier offerde hij zich zelve aan het vaderland op. Zijne vrouw had een onverwinnelijken afkeer van de toen langdurige en ongewisse reis naar Europa, en men schijnt zich, zoo als dat gaat, gedurig geveleid te hebben, dat de wederkomst weldra zoude plaats hebben. Groote standvastigheid en volharding zijn gewis voor FRANKLIN noodig geweest om niet maanden, maar jaren, gescheiden van zijn gezin in Engeland te moeten leven. Gaf hij in zijn brief van daar straks te kennen, dat hij hoop voedde van bij zijne thuiskomst nog een stukje van een der

kazen te vinden, niets daarvan is, ook in de verte, verwezenlijkt. Toen hij dat schreef was hij reeds twee jaren van huis; het eene jaar volgde op het andere; gedurig, als de tijd van zijn vertrek scheen te naderen, werden de uitzigten weder beneveld, en hij bleef in Engeland en was er acht jaren later nog. Eindelijk toch werd het verlangen naar huis zóó groot, dat FRANKLIN, wiens geheele afwezen nu tien jaar geduurd had, tot den terugkeer besloot. Hij zou in 't najaar van 1774 vertrekken, maar zie! tegen September verwachtte men de bijeenkomst van een Europeesch congres, en tot het voorjaar van 1775 werd de reis uitgesteld. Alvorens die tijd dáár was, ontving hij de droevige tijding, dat zijne vrouw hem was ontvallen. Vier en veertig jaar waren zij gehuwd geweest. Een groot gedeelte van dien tijd was hij van haar gescheiden geweest door zijne openbare betrekkingen, doch hij was als 't ware steeds bij de zijnen door den vertrouwelijken, innigen briefwissel, die ook de kleinste huiselijke aangelegenheid niet onaangeroerd liet.

In zijne eigene levensbeschrijving spreekt hij veel van hare goede en beminnelijke hoedanigheden, en in zijne brieven, zoo voor als na haar overlijden geschreven, maakt hij dikwijls en met veel gevoel melding van haar. Was hij in Europa in gezelschap met aanzienlijken en geleerden, waren zijne vrouw en kinderen niet zelden het onderwerp des gespreks, en hij trachtte zijne echtgenoot, als 't ware, deelgenoot te maken van de genoegens, die hij in den huiselijken kring zijner Europeesche vrienden smaakte. Die vrienden gaven nu en dan eervolle getuigenis omtrent FRANKLIN's genegenheid voor zijn gezin, als zij hem verzochten geschenken aan de zijnen te willen aanbieden van wege hen, die betrekking gevoelden op allen, die door den geliefden vriend be-

mind werden. Was de echtgenoot in Europa, dan bleef zijne vrouw te huis de zaken met oordeel en beleid besturen. Zij stierf den 19 December 1774, en werd op de begraafplaats van de Christuskerk bijgezet.

Tot bl. 79. *Zijdelingsche onderhandeling met FRANKLIN.*

Doctor FRANKLIN was een groot bewonderaar van het schaakspel. Onder zijne geschriften heeft hij een opstel nagelaten onder den titel: Zedekunde van het schaakspel, (*) waarin hij met zijne gewone blijmoedige gevatheid de regelen ontwikkelt, die zoowel op de rol, die men in het leven, als op die, welke men in het spel te vervullen heeft, toepasselijk zijn. De raad aan de spelers gegeven is zeer nuttig voor den gewonen omgang in het dagelijksch leven. Het zegel van zijn kalm en wijsgeerig gemoed is er op afgedrukt; en wij zien er de grondbeginsels, die den schranderer staatsman op zijne moeitevolle diplomatieke loopbaan geleid hebben. — Met hoogen ernst waarschuwt hij tegen alle grofheid en gebrek aan hoffelijkheid, alle snoevende en uitgelatene vreugde bij de overwinning. Men zou eene belangrijke vergelijking kunnen maken tusschen zijne schaakbeginselen en de staatkundige lessen, die hij zijnen medeburgers geeft, en men overdrijft niet, door te zeggen, dat FRANKLIN's opstel over het zoo boeiende schaakspel een volledig wethoek behelst, waarin de kleine pligten beschreven staan, en eene leerrede over de ware beschaving, wier grondslag welwillendheid is. »Matig uwe begeerten,» zóó besluit hij, »om de overwinning over uwe partij te behalen, en vergenoeg u met eene zegepraal over u zelven. Maak geen gebruik van ieder voordeel, dat zijne mindere bedrevenheid en

---

(*) Zie v. HARDERWIJK, a. w. bl. 39 vgg.

onoplettendheid u aanbieden; maar toon hem bescheiden aan, dat door zulk een zet een stuk in gevaar of ongedekt raakt, dat door een ander de koning schaakmat gezet zal worden. Door deze edelmoedigheid kunt gij wel uw spel aan uwe partij verliezen; maar gij zult er iets bij winnen dat vrij wat meer waardig is: — zijne achting, zijne welwillendheid en zijne toenegenheid, en tevens de stille goedkeuring en het welgevallen van alle onpartijdige toeschouwers.”

Gedurende de betrekking van FRANKLIN met Lord CHATHAM werden er van eene andere zijde pogingen aangewend om hem te polsen wegens de mogelijkheid eener schikking tusschen Groot-Brittanje en de volkplantingen. Geen grooter eer kon hem bewezen worden dan bij deze openingen, waarbij men én zijne volledige bekendheid met het onderwerp én zijnen invloed bij zijne landgenooten erkende, en met de daad de onregtvaardigheid herstelde, die hem tijdens de zitting van 29 Januarij 1774 (*) was wedervaren. Latere geslachten zullen het nauwelijks gelooven, dat men zich tot een eenvoudigen burger wendde, in de overtuiging, dat hij de lotgevallen der volken in zijne hand had. En zeer pleit het voor FRANKLIN's vaderlandsliefde en gezond verstand, dat hij zich staande hield op het glibberig pad, waar menigeen in gelijke omstandigheden zoude zijn uitgegleden.

De eerste zet werd bij deze onderhandelingen op het schaakbord gedaan. De bekende bekwaamheid van FRANKLIN in dat spel werd het voorwendsel om hem bij eene zekere vrouw van rang in te leiden, die begeerte getoond had zich op het schaakbord met hem te meten, en hoop voedde dat zij hem zoude overwinnen. Het bleek alras, dat die vrouw de zuster van Lord

---

(*) Zie hiervoor, bl. 73.

HOWE was. En daar FRANKLIN smaak vond in haren geestigen en beschaafden omgang, waren hem de telkens hernieuwde zamenkomsten hoogst aangenaam, hoezeer, gelijk hij later betuigde, hij geen het minste denkbeeld had, dat de staatkunde in het spel zoude komen. Bij het tweede bezoek, in December 1774, bragt Mrs. HOWE het gesprek op een wiskunstig voorstel, en rees daarvoor in FRANKLIN's achting. En als men nu op het toen vergaderde Parlement kwam, zei Mrs. HOWE eensklaps: »Hoe zal dat met die twisten tusschen Engeland en de Koloniën? Ik hoop toch niet, dat we burgeroorlog zullen hebben.» — »Zij moesten elkaâr, antwoordde FRANKLIN, de hand van vriendschap reiken. 't Is immers 't best wat zij doen kunnen. Voor den een zoo wel als voor den ander is dat gekibbel heel ondienstig en allernadeeligst.» — »Ik heb gezegd, hernam zij, dat het Gouvernement u in den arm moest nemen om de zaak te schikken. Niemand zou daar beter voor geschikt zijn. Hoe denkt gij daarover, zou dat niet kunnen?» — »Zonder twijfel, mevrouw, zoo de partijen tot verzoening gestemd zijn; want waarlijk de beide landen hebben geene tegenstrijdige belangen. 't Is van weêrszijden een geschil over den vorm geworden, hetgeen door twee of drie bezadigde mannen in een half uur uit den weg kon zijn. Ik dank u voor de gunstige meening wegens mijn persoon; maar nooit zal het ministerie er in de verte aan denken, om mijn dienst voor dat goede werk te verlangen: mij vernederen, dat willen ze liever.» — 't Is zoo, zeide zij, de behandeling was onwaardig, maar sommigen hunner zijn daarvan thans volkomen overtuigd." Intusschen was het voor FRANKLIN zoo gewoon om met allerlei personen over Amerika te spreken, dat hij ook dit gesprek voor geheel toevallig hield. -- Bij eene volgende bijeenkomst, die op kersavond plaats had, vroeg

Mrs. HOWE hem verlof om iemand naar haren broeder, Lord HOWE, te zenden, die, zoo sprak zij, uwe kennis wenschte te maken en juist hier in de buurt is. FRANKLIN zal nu wel bespeurd hebben, dat al dat toevallige te voren beraamd was, vooral toen, na een lang gesprek over hetgeen de Koloniën betrof, Lord HOWE verlangde, dat FRANKLIN eenige punten op 't papier mogt zetten, waarin de voorwaarden vervat waren, op welke eene schikking tusschen partijen te treffen zoude zijn. — Men kon die punten daarna te zamen overwegen, zei Lord HOWE, 't zij te zijnen huize, 't zij bij Doctor FRANKLIN, of ook elders, geheel naar 't goedvinden van dezen. — Maar daar het, volgens des Lords meening, eenige opspraak zoude kunnen geven, zoo FRANKLIN Lord HOWE of deze genen bezocht, zoo kwam men overeen, om elkaâr bij Mrs. HOWE zien, waartoe de aanleiding in FRANKLIN's omgang met haar en hare vrienden kon gelegen zijn, en zulks te meer, daar ieder wist, dat het schaakbord de kennis gemaakt had. — Mrs. HOWE bood haar huis welwillend voor die zamenkomsten aan. Het is duidelijk uit de omstandigheden dat dit reeds lang het voornemen was. Dames hebben veelmalen hare huizen tot politieke doeleinden geleend; geen harer deed het uit zuiverder beginselen dan Mrs. HOWE.

FRANKLIN getuigde van haar, dat hij geene geheimen voor haar zoude hebben in iedere onderhandeling van dezen aard, en hij haar volkomen vertrouwde. »Nooit,» zegt hij, »heeft eenige vrouw mij, bij zoo korte kennismaking, hooger dunk van haar verstand en degelijkheid ingeboezemd, dan zij.» Haar huis werd voortaan gebruikt voor de onderhandelingen met Lord HOWE. De schrifturen van dezen en van FRANKLIN gingen allen door de handen van Mrs. HOWE, en had men eenige mondelinge mededeeling, zij was de overbrengster.

Tot bl. 99. *De komst in Frankrijk.*

Hoezeer toen de Franschen, en thans nog de Amerikanen, met FRANKLIN zijn ingenomen, en hoezeer zijne landgenooten hem vereeren en bijkans vergoden, blijkt uit de volgende woorden van HASTINGS WELD. Na gezegd te hebben, dat het onzeker was hoe een afgezant van de Vereenigde Staten in Frankrijk zoude ontvangen worden, laat hij volgen: Maar dat BENJAMIN FRANKLIN die man was, dit kon niet lang verborgen blijven. Zijn naam en faam was lang reeds bij alle standen der maatschappij bekend en gevierd. In de nederige woning van den landbouwer en den handwerksman waren zijne lessen van levenswijsheid als godspraken ontvangen. Het waren toch geene voorschriften van een of anderen rijk-aard, die gemakkelijk zeggen kon: spaart toch, weest zuinig; terwijl hij zelf nooit zuinigheid gekend heeft; die zelfverloochening aanbeval, terwijl hij zelf al zijne lusten had ingevolgd. Neen, het waren lessen door den onderwijzer uit eigene ondervinding geput. Hij was uit den boezem des volks voortgesproten; hij was door eigen wilskracht tot veel grooter eere geklommen, dan toevallige geboorte hem ooit had kunnen schenken. In de boekenkamer, in de werkplaats, in de academische gehoorzaal, kende men hem als iemand, die geen onderwerp van wetenschap en wijsbegeerte behandeld had, zonder het toe te lichten en op te helderen; als iemand, wiens ontdekkingen twijfelingen hadden opgelost, waarin men eeuwen lang had rondgedwaald; en wiens proefnemingen leerstelsels hadden ontward, waarmede zich jaren lang de ligtgeloovigheid van hen zich om den tuin had laten leiden, die liever hunne verbeelding dan hunne ondervinding raadpleegden, en meer hun brein dan hunne oogen vertrouwden. Staatsmannen en hooge

ambtenaren kenden hem als iemand, wiens tong en pen de zaak van den zwakke tegen den sterke verdedigd, en de Nieuwe Wereld tegen den overmoed van de Oude gehandhaafd had. Zijn uiterlijk voerde de geestdrift des volks nog hooger op, en boezemde zelfs den trotschaard eerbied in. Zijne bijzondere geschiktheid om zich naar tijd en plaats te voegen, maakte dat hij in de salons, waar vrolijkheid heerschte, aan het hof, waar pligtpleging aan de orde was, bij het vertrouwelijk gesprek van den huiselijken kring, altijd en overal te huis en op zijn gemak was. Was hij het voorwerp der toejuiching des volks, hij toonde zich noch te koel, noch te beleefd, en hij had het talent om de fijnste vormen der hoofscheid in acht te nemen, zonder te doen vergeten, dat hij een Republikein en een Amerikaan was.

Frankrijk, want Parijs was toen Frankrijk, meer nog dan heden, droomde van FRANKLIN. Prenten, borstbeelden, penningen van den beroemden Amerikaan zag men overal ten toon gesteld. Zijn eerwaardig uiterlijk liet aan de bewonderaars van het dichterlijke, en ieder Franschman is dat, niets te wenschen. De wezenlijkheid beantwoordde volkomen aan het gevormde denkbeeld en ieder vond, dat FRANKLIN er inderdaad zoo uitzag als hij hun voor den geest had gezweefd. Hij vereenigde, zef men, PHOCION en SOCRATES in zijn persoon, en de prikkelbare Franschman zag in den eerwaardigen geleerde een wijze der oudheid, die op aarde verschenen was om door leering en voorbeeld te stichten.

Tot bl. 138. *Het vertrek naar Amerika.*

Na een bijna negenjarig verblijf verliet FRANKLIN Passy. Gaarne had hij een gedeelte van Europa bereisd, en had daartoe bijzonder het oog op Weenen

gehad, maar zijne ligchaamszwakheid noodzaakte hem dat plan op te geven. Al dat afscheidnemen, al die opregte verzekeringen van welgemeende vriendschap zouden het vertrek pijnlijk gemaakt hebben voor ieder, hoeveel te meer voor den 80 jarigen grijsaard, die zoo hoogstgevoelig voor liefde en er zoo dankbaar voor was. Van Havre zeilde hij naar Southhampton, waar hij vier dagen bleef en zijn zoon WILLIAM TEMPLE, vroeger Gouverneur van Nieuwjersey, vond. De tijd werd geheel gevuld met bezoeken en tegenbezoeken. Het belangrijkste vooral gedurende vier dagen is dit: de oude man, die in zijne jeugd zulk een sterk zwemmer was geweest, viel in slaap, terwijl hij zich in een bad liet drijven, en bleef omtrent een uur drijvende; voorzeker het beste bewijs voor zijne stelling, dat in het water alles van zelfbeheersching afhangt. Op eene kiesche wijze werd hem een vernieuwd afscheidnemen te Southhampton bespaard. In zijn dagboek lezen wij: »Toen ik 's morgens wakker werd, bevond ik, dat het gezelschap vertrokken en 't schip onder zeil was.»

Gedurende den overtocht, die achtenveertig dagen duurde, hield FRANKLIN zich met het maken van twee opstellen bezig, het eene over het rooken der schoorsteenen, het andere over verbeteringen bij de scheepvaart. Hij las beiden voor in een geleerd genootschap te Philadelphia.

Zijn reisjournaal eindigt aldus: »Woensdag 14 September 1785. Met den vloed kwam in den ochtend een ligte koelte, die ons in 't gezigt van mijn dierbaar Philadelphia bragt, wij wachtten nu op den officier van gezondheid, die, toen hij zag dat alles wel aan boord was, ons verlof tot ontscheping gaf. Mijn schoonzoon kwam mij in een boot afhalen. Wij landden aan de werf van Markstreet, waar we door eene

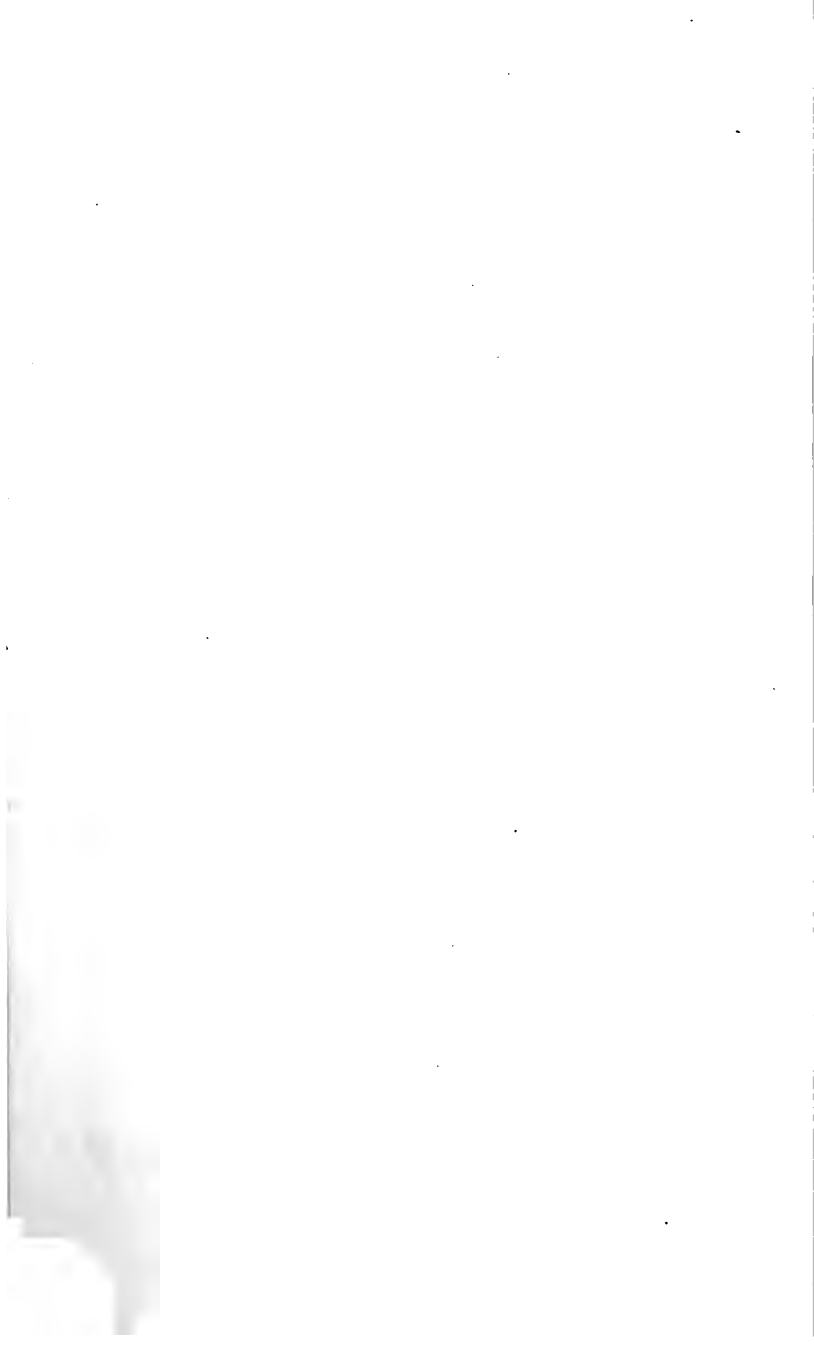
groote menigte met hoezee's ontvangen, en met gejuich tot aan mijne woning geleid werden. Mijn gezin wel gevonden. God zij gedankt voor al het goede mij geschonken."

Tot bl. 143. *Zijn dood.*

»Mijn ligchaam moet met den minst mogelijken omslag begraven worden;" dus luiden de laatste woorden van FRANKLIN'S uitersten wil.

E I N D E.

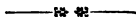

*Door den Uitgever dezes is mede uitgegeven en alom
verkrijgbaar gesteld:*

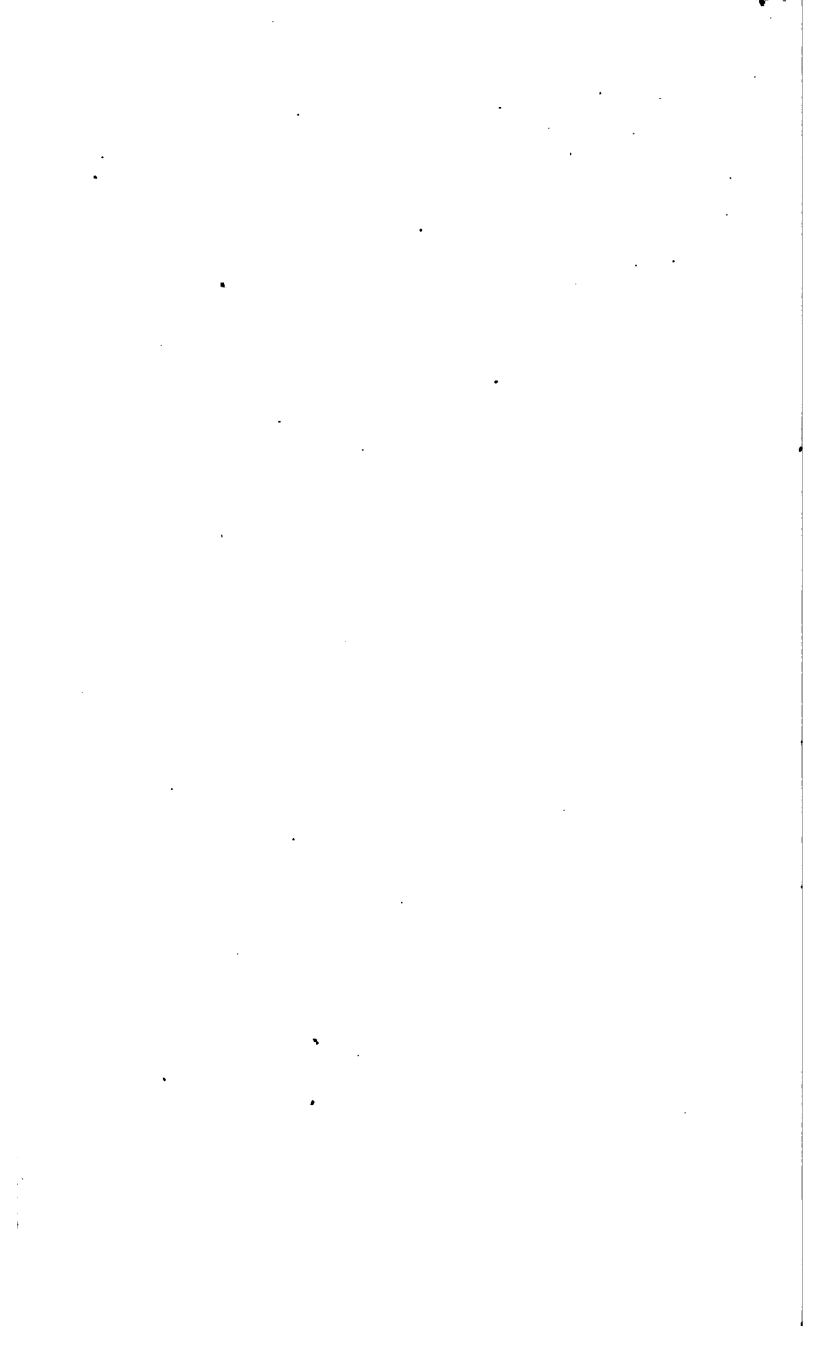
- I. ENGELBERTS GERRITS, Lotgevallen van den ridder
Don Quichot en zijn' schildknaap Sancho Pança;
voor de jeugd bewerkt. Met platen. . . . *f* 2.20
- II. Vermaking van Moeder de Gans, in sprookjes en
vertellingen voor de jeugd. Met platen . . » 1.30
Hetzelfde, *gekleurd, in karton* . . . . . » 1.60
- III. Kluchtige avonturen en listige streken van Reintje
de Vos; voor de jeugd bewerkt, met platen, *in
half moiré bandje* . . . . . » 1.50
- IV. Lotgevallen van William Wood onder de Eskimo's.
Een leerzaam en onderhoudend geschenk voor de
jeugd; met platen, *in idem* . . . . . » 1.30
- V. De Amerikaansche Volkplanters, of de wederge-
vonden broeders. Eene Nederlandsche geschiedenis
voor de jeugd; met platen. *Tweede Druk* . » 0.80
- VI. G. NIERITZ, Acht dagen op reis, of de jonge
Muzikanten. Een verhaal voor de jeugd. Met
plaatje . . . . . » 0.70
- VII. Het Nieuwe Rad van Avontuur, of boertige en
vermakelijke voorspellingen. Eene bijdrage tot ge-
zellig onderhoud. *Tweede Druk* . . . . . » 0.50
- VIII. MELFORD (H. M.), Engelsch Leesboek, naar den
derden druk bewerkt door D. BOMHOFF Hz., 1ste
stukje. *Tweede Druk* . . . . . » 0.40
Idem, idem. 2de stukje. *Tweede Druk* . » 0.75

- IX. Leçons Françaises de littérature et de morale, ou choix de morceaux extraits des meilleurs auteurs Français; dernier livre de lecture, à l'usage de la jeunesse et des maisons d'éducation; avec une préface de D. BOMHOFF Hz. *Première partie* (prose).
Seconde édition, revue et augmentée . . . » 0.80
Idem, seconde partie (poésie). . . . . » 0.60
- X. Mythologie des Commencants, ou nouvelles Leçons sur la Mythologie, par demandes et par réponses, à l'usage des pensions; par CHARLES-CONSTANT LE TELLIER, Professeur de belles-lettres. *D'après la vingt-deuxième édition*. . . . . » 0.35

YB 20265

